

İngilizce'nin Yarısı

Mustafa Haşim Polat

*“Bir dilin
mantığını öğrenmek,
o dilin
yarısını halletmektir.”*

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER TABLOSU

İNGİLİZCE İNDEKS

GİRİŞ – Kafamızdaki Windows

- 1.BÖLÜM – Kelimeler Ülkesine Hoşgeldiniz!
- 2.BÖLÜM – Memduh Paşaoğlu Kimdir?
- 3.BÖLÜM – Çekoslavakyalılaştırma...
- 4.BÖLÜM – Olmak yada Yapmak İşte Bütün Mesele!
- 5.BÖLÜM – Bu Çöplüğün Horozu
- 6.BÖLÜM – Zaman Zaman Zamanlara Bakalım
- 7.BÖLÜM – İstisnalar ve El Kaide
- 8.BÖLÜM – Sevmişem ve Ölmüşem
- 9.BÖLÜM – Şu Mâlum “The”
- 10.BÖLÜM – Karadeniz’de
- 11.BÖLÜM – Furdi Furuldi
- 12.BÖLÜM – Kaldırım İndirimin Nesi Olur?
- 13.BÖLÜM – Fazla Mal Göz Çıkarır!
- 14.BÖLÜM – Şu “that” ki ...
- 15.BÖLÜM – Haberler
- 16.BÖLÜM – Fiil Ağacı
- 17.BÖLÜM – “-ardım”cı Yardımcı Fiil

EKLER

Zamanların ve kiplerin tek tek KELİME açıklaması

Yardımcı fiillerin tedrici sıralaması (Azar 89. sayfadan ileri)

Kaynakça

İNGİLİZCE İNDEKS

TENSES

PERFECT TENSE

ARTICLES

PREPOSITIONS

PASSIVE – ACTIVE

GERUND INFINITIVE

ADJECTIVE / RELATIVE CLAUSES

NOUN CLAUSES

REPORTED SPEECH

AUXILARY VERBS

WOULD, USED TO

THAT

SO THAT

.....

İNGİLİZCE İNDEKS

GİRİŞ

Kafamızdaki Windows

Mantık ve Nutuk

“**Mantık**” kelimesi Arapça kökenli bir kelimedir. “**Nutuk**” (konuşma) da öyle. Ünlü edip Feridüddin Attar’ın günümüz Türkçesine “Kuş Dili” adıyla çevrilen meşhur eserinin asıl adı “**Mantıku-t Tayr**”dır (yani “Kuş Mantiğı”).

Öte yandan, dilimize de geçmiş “*biology*” “*jeology*” gibi Latince kelimelerdeki “-log” eki, “**logic**” kelimesiyle ifade edilen “**mantık, akıl**” anlamlarını taşır. “**Dialog**”, “**monolog**” gibi yine aynı dilden dilimize geçmiş olan bazı kelimelerde ise bu ek, “**konuşma**” anlamına gelmektedir.

Doğunun ve batının kültürel temellerini oluşturan bu iki dilde de kelimelerin ve kavramların izini sürenler, hep aynı noktaya varacaklardır: **Düşünmenin ve konuşmanın birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturduğunu anlamak.**

Modern bilimin bulgularını izleyenler de aynı noktaya varacaklardır: Son yüzyılda yapılan pekçok araştırma ve deneyden de anlaşılmıştır ki dil, zeka ve düşünme arasında son derece yakın bir ilişki vardır. Hatta insanlar, değil konuşurken düşünürken bile farkında olmadan dillerini kısırdatmaktadırlar.

Açıkcası, demek istiyoruz ki bir dil sadece o dili konuşan insanların çıkardıkları seslerden ya da yazdıkları yazılardan ibaret basit bir semboller bütünü değil, fakat aynı zamanda o dili konuşan insanların **düşünce sistemini** şekillendiren temel unsurdur.

Konuşuyorum o halde varım!

Varlığımızı sürdürebilmek için düşünmek ve mantikî çıkarımlar yapmak zorundayızdır. Düşünmeyen kişi var olamaz. Varlığını ortaya koyamaz ve sürdüremez.

Peki düşünme nasıl gerçekleşir?

Dil denilen uzvumuzu kullanmadan evvel, düşünme sistemimizin merkezi olan beynimizde, kelimeleri ve kavramları kullanarak mantikî önermeler oluştururuz. Bu önermelerden hareketle bir takım sonuçlara varırız. Yani düşünce dediğimiz süreç, kelimeleri ve kavramları kullanarak oluşturduğumuz önermelerden meydana gelir. Çünkü düşündüğümüz her şeyin, bizim için bir adı, ya da tanımı vardır. “Anne”, “mama”, “cici”, “kaka”, “kedi”, “köpek”, “kuş”, “hindi” gibi adlandırmaları duyar ve bunların arka planındaki tanımlamaları öğreniriz. Bu adlar ve tanımlar, aklımız erip de düşünmeye başladığımız ilk andan itibaren ana dilimizi ve kültürümüzü aldığımız ortamdan bilinçaltımıza yerleşir. Hayatımızın daha sonraki evrelerinde başka diller ve başka kelimeler öğrenirken, bilinçaltımıza daha önce yerleşmiş olan bu adlardan ve tanımlamalardan âzâde olarak düşünemeyiz.

Zaten bir dili öğrenen insanların aynı zamanda o dili konuşanları da tanımaya başladıkları ve “kültür” dediğimiz toplumsal duyuş ve **düşünüş** şekillerini de öğrendikleri bilinen bir gerçektir. Kendi ana dilini ve kültürünü unutacak kadar uzun bir süre yabancı kültürlerle hemhâl olan ve yabancı bir toplumun dilini konuşmaya başlayan insanların, hayat tarzı da değişmektedir. Nitekim, bir toplumun düşünce sistemi / mantığı, o insanların etnik kökenlerine ya da genetik yapıların göre değil, konuştıkları dile göre tesbit edilebilir. Amerika, çok karışık etnik kökenlerden gelen

insanların oluşturduğu bir toplumdur. İspanyol, İngiliz, Arap, Çinli veya Türk ailelerden gelen milyonlarca insan, Amerikan İngilizcesi ve Amerikan hayat tarzından oluşan ortak bir kültürün potasında erimiş ve “Amerikalı” olmuşlardır.

Zihnimizden geçen kelimeler ve cümleler, belki ağızımızdan ses olarak dökülme fırsatı bulamayacak olsa bile, bizi dilimizi kullanmak zorunda bırakır. Yani, düşünce yolculuğumuz sırasında dilimizdeki **kelimelere** basarak yürürüz, **cümlelere** tutunarak ilerleriz ve **kavramlardan** oluşan işaretleri izleyerek güzergâhımızı tayin ederiz. Türkçe konuşanlar Türkçe, İngilizce konuşanlar İngilizce, Arapça konuşanlar Arapça düşünürler.

Bu durum, bilgisayar sistemlerinde “Windows” temelli program kullanımına benzetilebilir.

Bilgisayar kullananlar bilirler, kişisel bilgisayar (PC) dediğimiz ev ve büro tipi bilgisayarları, “Windows” markalı bir programın değişik sürümlerini kullanarak çalıştırırız. “Windows” olarak bilinen bu program, adeta tüm bilgisayar işlemlerinin temelidir. İnternete bağlanmaktan, yazıcıyı çalıştırmaya, bilgisayarda film izlemekten, virüs taraması yapmaya kadar varan her türlü işlem, bilgisayarınızdaki Windows programına uyarlı olmak zorundadır. Aynı ayrı firmaların ürettiği bilgisayar programları, bilgisayarınızda çalışabilsin diye “Windows” temelli hazırlanır. Yani “Windows” programıyla çalıştırılmak üzere tasarlanır. Şâyet bilgisayarınızdaki Windows programında sorunlar varsa, diğer programları çalıştırmakta da zorlanırsınız. Öyle ki, neredeyse Windows olmadan bilgisayarınızı çalıştıramazsınız bile.

İşte tıpkı yeni alınan bir bilgisayara Windows programının kurulması gibi, annesinden konuşma öğrenen bir bebeğin beynine de ana dil dediğimiz bir “düşünme programı” kurulmaktadır. Çocuğun beynine

yerleşen kelimelerden ve kavramlardan oluşan bu “düşünme programı”, sadece konuşmada değil, hayatın tümünü algılayıp beyne yerleştirmede temel bir program olarak kullanılmaktadır. Yabancı bir dil öğrenirken de ana dil dediğimiz bu “düşünme programı” üzerinden mantık yürütürüz. Kısacası, yabancı dil öğrenenler, kafalarındaki Windows programını –yani ana dillerini- kullanmak zorundadırlar. Kendi ana dilini iyi bilmeyen kimse, yabancı dil öğrenirken de zorlanır. Arızalı Windows programıyla çalışan bir bilgisayarın, başka programları çalıştırmakta zorlanması gibi sıkıntılar yaşanır.

Yabancı dil öğretmenlerinin çoğu, öğrencilerine **“kendi dilinizin mantığıyla düşünmeyin, yabancı dil öğrenirken o dilin mantığıyla düşünün!”** derler. Bu tavsiye kısmen doğru olsa da çoğunlukla yanlış anlaşılmakta veya yanlış anlatılmaktadır. **“Yabancı dil öğrenirken sadece kendi dilinizin mantığıyla düşünmeyin, öğrenmeye çalıştığınız dilin mantığını da dikkate alın!”** denmesi, daha doğru olacaktır. Aksi takdirde, **“kendi dilinizin mantığıyla düşünmeyin”** şeklindeki telkinler, bir anlamda **“düşünmeyin!”** demeye gelecektir. Çünkü ana dilimizle düşünme alışkanlığımızı terketmek için, zihnimizi tamamen boşaltmamız gerekir. Oysa bu mümkün değildir. Beynimizi sıfırlamak için bir bilgisayarın tamamen formatlanıp (silinip yeniden şekillendirilerek) başka bir programla çalıştırılması gibi imkanlara sahip değiliz. İnsanoğlu ömründe bir kez bebek olur ve hayatının ilerleyen dönemlerinde, öğrenmeye tekrar sıfırdan başlama imkanı bulamaz.

Söz gelimi, **“top”** dediğimiz nesneyi ilk gördüğümüzde gözlerimizle fotoğrafını çekerek beynimize yerleştiririz. Daha sonra ona **“top”** dediğini öğreniriz. Fakat **“top”** kelimesiyle beynimize kodladığımız o **yuvarlak nesneyi** beynimizden silip, bu nesneyi İngilizce’deki adı olan **“ball”** kelimesiyle birlikte yeniden beynimize kodlayamayız. O yuvarlak nesneyi her gördüğümüzde, aklımıza gelen şey **“top”** kelimesi olacaktır.

“Ball” kelimesi deęil. Eęer İngilizce konuřmak istersek önce “top” kelimesini dūřūnūp, İngilizce’deki karřılıęını bulacaęız ve bōylece “ball” kelimesini kullanmıř olacaęız. Bir bařka ifadeyle, **“top” kelimesiyle “yuvarlak nesne” algılaması birbirinden ayrılmaz bir būtūn** halinde beynimize iřlemiřtir. Hatta bu yūzden, **“top” kelimesinin İngilizce’de “ūst, zirve” anlamında** kullanıldığını ōęrendikten sonra bile bu kelimeyi gōrdūęūmūzde aklımıza yine o **yuvarlak nesne** gelecektir. Fakat belki bu kelimeyle İngilizce bir metin içinde yada bir yabancı řarkının sōzleri arasında karřılařtıęımızda, bu gibi sorunlar azalacaktır ve o kelimeyi İngilizce’deki anlamıyla algılamamız kolaylařacaktır. Bu da demektir ki ancak yabancı bir ūlkede yařıyor ve sūrekli olarak yabancı dil konuřuyorsak, bu sorunu būyūk ōlūde ařabiliriz. Yine de aklımıza Tūrke’deki anlamlarla ilgili řeyler gelmeye devam edecektir.

Mesela **“pezevenk”** kelimesi, Orta Asya Tūrk halkları tarafından **“yięit”** anlamında kullanılır. Orta Asya Tūrk halklarının dilini ōęrenen ve orada yařamaya bařlayan Tūrk vatandaşları, bu kelimenin “yięit” anlamına geldięini ōęrenmelerine raęmen kendilerine “pezevenk” denmesini istememektedirler.

Karikatūr: “Analar ne pezevenkler doğurmuş...” denilerek sırtı sıvazlanan adam, aktırmmaya çalışsa da iten içe kızıyor ve “Tōōbe tōōbe!” diyor.

Çünkü “pezevenk” kelimesini, bir kere olumsuz anlamda öğrenmişlerdir ve **beyinlerini sıfırlayarak “pezevenk” kelimesinin olumsuz anlamını silemezler.** Bu kelimeye **ancak ikinci ve garip bir anlam olarak “yiğit”** anlamını ekleyebilirler.

Benzer bir başka kelime de bu duruma örnek olabilir. Öğrendiğimiz ilk kelimelerden biri de **“anne”** kelimesidir. Ama bu kelime İngilizce’de **“bir bayan ismi”** olarak karşımıza çıktığında bu durumu tuhaf karşılarız.

Yada **“muz”** kelimesinin İngilizce’deki karşılığı olan **“banana”**’yı ele alalım. Türkçe konuşan İngilizce öğrencileri açısından bu kelime, ilk zamanlar **“bana ne”** kelimesinin komik bir versiyonu gibi görünmektedir. Kafamızdaki “bana ne” kelimesini unutarak bu kelimeyi herhangi bir yabancı kelime yerine koyamayız. **“Apple” ve “apricot”** kelimeleri de meyve ismidir. Ama bize garip gelmemektedir. En azından **“banana” gibi komik bir çağrışım** yapmamaktadır.

Ayrıca çok somut bir örnek olduğu için **“hindi”** kelimesine değinmeden geçmeyelim. Ana dili Türkçe olan (annnesinden ilk dil olarak Türkçe öğrenmeye başlayan) bir bebek, büyüüp günü gelince **“Hindistan”** diye bir ülke ismini duyduğunda, hemen yanında aynı kelimeyi duyan bir İngiliz çocuğuyla aynı şeyleri hissetmez. Bir İngiliz çocuğu **“Turkeyland”** kelimesiyle karşılaşınca neler hissediyorsa **“Hindistan”** kelimesini ilk duyan Türk çocuğu da aynı şeyleri hisseder.

“Turkey” İngilizcede **“hindi”** demektir. **“Land”** kelimesi de Türkçedeki **“....istan”** ekinin yerini tutan bir kelimedir. England, **“anglistan”** yani **“Angllerin ülkesi”** anlamına gelir. **Netherland (Hollanda), “Çukuristan”** anlamına gelir. (Deniz seviyesinden bir kaç metre alçakta kalan bu ülke, genel olarak alçak düzlüklerden oluştuğu için bu adı almıştır.)

“**Gülistan**” kelimesi nasıl ki bizim dilimizde “**güller ülkesi**” anlamına geliyorsa, “**Hindistan**” kelimesi de pek çoğumuz için ilk duyuşta “**hindiler ülkesi**” çağrışımını yapmıştır. Yani “**Turkeyland**”... ¹

Uzun sözün kısası, insanoğlunun ana dili, onun mantık yürüterek beynini kullanması için temel teşkil eden bir düşünme aracıdır. Beynin algıladığı diğer bilgiler gibi yabancı dil bilgisi de kişinin ana dili ile algılanır. Dolayısıyla öğrencinin ana dilini dikkate almayan dil eğitim sistemleri, öğrenme sürecinde ciddi verimlilik sorunlarına neden olabilir. En azından, öğrencilerin ana dili dikkate alınarak hazırlanan yabancı dil eğitim programları daha başarılı olma potansiyeline sahiptirler. Bu bağlamda, ana dilini iyi bilen öğrencilerin yabancı dilleri daha iyi öğrendikleri hatırlanmalı ve ana dil eğitimine büyük özen gösterilmelidir.

Nitekim biz de konuları ele alırken ilk önce Türkçe’nin mantığını hatırlatarak işe başlamayı uygun görüyoruz. Zira elinizdeki çalışma, Türklere (= Türkçe konuşanlara) İngilizce öğretmeye yönelik bir çalışma olarak hazırlanmıştır. Her ne kadar Türkçe’nin İngilizce’yle benzeşen pek çok yanı bulunsa da bu dili öğrenen Türkler açısından temel sorun, bu dilin Türkçe’yle uyuşmayan taraflarını anlamlandırma da yaşanmaktadır. Yani İngilizce’yle Türkçe arasındaki farklılıklara özellikle değinilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla İngilizce’nin hangi yönlerden Türkçe’ye benzer ve hangi yönlerden Türkçe’den farklı olduğunu kavramak, gerçekten de İngilizce öğrenme sürecinin yarısını tamamlamak anlamına gelecektir.

¹ (Bilindiği gibi bir asır öncesine kadar, ülkemizin adı “Türkiye” değildi. “Türklerin yaşadığı yer” anlamında “Türkistan” kelimesi kullanılırdı. “Turkey” kelimesi, bazı arkeolojik araştırmalar sonucu ortaya çıkan bir kelimeydi ve bu kelimeyi Türkler değil de Tüklerle komşu olan yabancı toplumlar kullanmıştı. Fakat biz bu kelimeyi “Türkiye” şeklinde değiştirerek ülkemize isim yapmışız.)

Sakin Ha Ders Çalışmayın !

İngilizce'nin yarısını halletmiş olmak, pek çok öğrenci için ulaşılmaz zor görünen bir aşama. Tabii ki biz de inanılmaz bir hızla kilo verdimeyi vaadeden zayıflama çayı pazarlamacıları gibi garip bir duruma düşmek için bu kitabı hazırlamadık. Lütfen bu kitabı bir ders kitabı olarak algılamayın. Kitabımız bir ders kitabı değildir ve ders çalışma mantığıyla okunmamalıdır.

Sadece Tanışıyoruz

Bu kitabı, size gittiğiniz ülkeyi tanıtan bir gezi rehberi olarak düşünebilirsiniz. Ya da tanımadığınız birinin hayatını anlatan bir biyografi gibi. Belki de başarılı bir işadamı olmanın yolların öğreten bir kişisel gelişim kitabı gibi. Çünkü bu tarz eserler, ders kitaplarından ezberlemeye çalışıp da ezberleyemediğimiz yığınla bilgiyi bize fark ettirmeden öğretirler veya ders kitaplarında olmayan bazı özlü bilgileri sunarak ve altın kurallar öğretirek yolumuza ışık tutarlar.

Biz de size İngilizce'yi tanıtıyoruz.

İngilizce öğrenme sürecinizin pek çok aşamasında ufkunuzu açacak genel bir çerçeve içinde ipuçları veriyor ve işinizi kolaylaştırıyoruz. Ders kitaplarınızda cevabını bulamadığınız, İngilizce'yi anlaşılmaz bulmanıza neden olan sorunlu noktalara temas ediyoruz. Çünkü kişi bilmediği şeyin düşmanıdır. Cevapsız kalan sorular, öğrencinin zihnine bir kıymık gibi takılıp kalmakta ve öğrenme şevkini yaralanmaktadır. Dil öğrenme süreci ise ancak sabırla ve şevkle devam ettirilebilir. Bu kitaptaki

cevapları zihninize kazımak ve İngilizce'nizi akıcı hale getirmek için istikrarlı bir çalışma programına ihtiyacınız olduğunu unutmayın.

Yabancı dil öğrenmek, sadece o dilin teknik özelliklerini öğrenmekle değil, aynı zamanda o dili yaşamakla mümkündür. Okuyup yazdığınız, dinleyip konuştuğunuz ölçüde dili yaşıyorsunuz demektir. Bu arada kafanıza takılan soruları hocalarınıza ve bu dili bilen kişilere yada o dille ilgili eserlere başvurarak çözmeniz gerekecektir. Elinizdeki kitaba da bu ihtiyacınızı karşılayacak bir eser olarak bakınız: İngilizce öğrenme sürecinde kullanılan temel kaynaklara ve yöntemlere destek sağlayan, bu kaynaklarda cevaplanmayan sorulara cevap sunan kendine özgü bir eser.

Dolayısıyla, **ders kitaplarınızı ya da diğer eğitim – öğretim gereçlerinizi de kullanmaya devam etmelisiniz.** İngilizce'nin diğer yarisını da o kaynaklardan öğreneceksiniz.

Paslaşın!

Yabancı dil öğrenmede en yararlı kaynak, o dilin konuşulduğu bir ortamdır. Ancak ne bu ortamı yurt içinde bulmak ve o ortamda sürekli bulunmak, ne de yurt dışına gitmek ve belirli bir süre orada kalmak herkesin gerçekleştirebileceği bir hedeftir.

Bu hedefe ulaşamayanlar için bizim tavsiyemiz şudur: Yabancı dil konusunda sizinle paslaşabilecek bir muhatap bularak kendi konuşma ortamınızı oluşturun. Sadece okula yada kursa gitmekle veya özel ders almakla yetinmeyin. İngilizce'yi hayatınızın içine sokun.

Elbette ki Türkçe'yi kullandığınız her yerde İngilizce'yi kullanamazsınız. Mesela çok dertli olduğunuz birgün, İngilizce cümlelerle söylene söylene ağlayamazsınız. Ama “bugün canım çok sıkkın” demeyi pek âlâ öğrenebilir ve bu cümleyi arada bir kullanabilirsiniz.

Bir başka ifadeyle, evde kardeşinizle yada arkadaşınızla, iş yerinde bir meslektaşınızla, az çok demeden İngilizce paslaşmalar yapmalısınız. Bazan bir cümle söylemekle yetinirsiniz. Bazen kitaptan seçtiğiniz kısa bir paragrafı ona okursunuz. Kimi zaman İngilizce bir fıkrayı anlamak için beş on dakikanızı paylaşırsınız.

Önemli olan, o dili en doğal şekilde (konuşarak, dinleyerek, yazarak ve okuyarak) öğrenmenizdir.

Bu da sizin çabalarınıza bağlı.

1. Bölüm

Kelimeler Ülkesine Hoşgeldiniz!

Her dil, bir **kelimeler ülkesi**dir. Yeryüzünde, kelimelerden oluşan bir sürü ülke vardır. Türkçe, İngilizce, Arapça, Çince vs.

Bu ülkelerde yaşayan kelimeler, o ülkelerin vatandaşı gibidirler. Bazıları birden fazla ülkenin vatandaşlarıdır. Çifte vatandaşlık sahibi olanlar çoktur.

Hatta kelimelerin büyük bir kısmı, çifte vatandaşlık değil, onlarca vatandaşlık sahibidir.

Onları kimi zaman Türkçe’de kimi zaman Fransızca’da, Arapça’da, kimi zaman aklınıza bile gelmeyecek uzak bir dil ülkesinde bulabilirsiniz.

Mesela “ŞEKER” kelimesini her yerde görebilirsiniz.

Çok tatlı bir şeyler çağrıştırdığından mıdır bilinmez, bir sürü dil onu bağrına basar ve sahiplenir.

Türkçe’de “ŞEKER”

Arapça’da “SUKKAR”

İngilizce’de “SUGAR”

Almanca’da “ZUCKER”

Fransızca’da “SUCRE”

Farsça’da “ŞEKER”

ANLAMLI BİR BERABERLİK

Kelimeler, bulundukları dil ülkesinin kurallarına göre yaşarlar. Bazen birkaç kelime, o dilin kurallarına göre bir araya gelip, birlikte bir şeyler oluşturabilir. Tıpkı insanların bir araya gelip şirket kurmaları, aile oluşturmaları yada sınıf, cemaat gibi birlikleri meydana getirmeleri gibi... Kelimeler de bir araya gelip, birlik oluşturabilirler.

Ama bu birlikteliklerinin bir **anlamı** olmalıdır. Yoksa birden fazla kelimenin yan yana gelmesi hiçbir anlam taşımıyorsa, orada bir “birlik” olduğu söylenemez. Anlamsızca yan yana bulunan iki kelime, durakta tesadüfen yan yana duran ve ayrı ayrı otobüsleri bekleyen bir bay ve bayan gibidir. Bunların beraberliğinden bahsedilemez. Ama aynı durakta bekleyen karı-koca iki kişinin birlikte oluşlarının bir anlamı vardır. Onların birlikteliğinin anlamı aile bağlarıdır. Yani “aile” diyebileceğimiz anlamlı bir birliktelik oluşturmaktadırlar.

Kelimelerin oluşturduğu anlamlı beraberliğe de “CÜMLE” diyoruz. Her cümle bir anlamı vardır. Her cümle bir hüküm belirtir, bir şey ifade eder. Her cümlede bir anlam **yüklüdür**. Bu **yük**, kelimeler arasında paylaşılır.

“**CÜMLE**” kelimesinin anlamı da “beraberlik, birliktelik” demektir. Mesela “**CÜMLE ALEM DUYSUN!**” dediğimizde, “Bütün âlem **BİRLİKTE** hepsi duysun!” demiş oluruz.
“**CÜMLETEN ALLAHAISMARLADIK!**” deyince, “Herkesi **BERABERCE** Allah’a emanet ediyorum!” diyerek oradaki herkesle vedalaşmış oluruz.

EN BABA KELİME

Evet. Dedik ki “Her cümlede bir anlam **yüklüdür**. Bu **yük**, kelimeler arasında paylaşılır.” Ama bu paylaşım, eşit bir paylaşım değildir. Bazı kelimeler, cümledeki anlam yükünü tek başlarına taşırlar, bazıları da çok küçük bir kısmını üstlenirler. Örneğin, beş altı kişiden oluşan bir ailede bile, evin nerdeyse bütün yükünü baba taşır. Anne ve çocuklar da ailenin yükünü kısmen üstlenirler. İşte kelimelerin bir araya gelip oluşturduğu cümlelerde de bazı kelimeler “baba” konumundadır. Ve **cümlenin anlam yükünü yüklenirler**. İşte bu baba kelimelere “**YÜKLEM**” denir.

Sırtında evi taşıyan kocasına penereden bakan
çocuklar ve anneleri. Anne: Baba adamsın bey!

BABA YANLIZ KALABİLİR

“HAVA SOĞUK” cümlesi, iki kelimenin bir araya gelerek oluşturduğu bir birliktir.

Bu birlik, bir anlam ifade etmektedir: “havanın **soğuk** olduğu” anlamını bu iki cümlenin birlikteliği sayesinde anlayabiliyoruz.

Ama bu cümlede yüklü olan anlam, en çok “SOĞUK” kelimesinde hissediliyor. Yani cümledeki anlam yükünün ağırlıklı kısmını ikinci kelime taşıyor.

Hatta bazen birinci kelime kendi yükünü de ikinci kelimeye yükleyip tatile çıkıyor. Bütün anlam ikinci kelimenin sırtında kalıyor.

Böyle durumlarda sadece “SOĞUK” kelimesi bile, “havanın **soğuk** olduğu” anlamını taşıyabiliyor. Karısını memlekete tatile gönderen bir kocanın, tek başına aileyi temsil etmeye devam etmesi ve ailece davet edildikleri bir düğünde aileyi temsilen misafir olması gibi.

Kısacası, bir cümle oluşturabilmek için en az iki kelimenin bir araya gelmesi gerekir. Bu kelimelerden birisi, cümledeki anlam **yükünün** çoğunu taşıyan **yüklem**dir. Bazen diğer kelime, geçici olarak cümleden ayrılır ve az da olsa taşıdığı o anlam yükünü bile yükleme bırakır. Bütün anlam yükünün yükleme kalması durumunda, **tek kelimelik bir cümle** ortaya çıkmış olur.

“HAVA SOĞUK” yerine, “SOĞUK”. Bu kelime tek başına olmasına rağmen, “havanın **soğuk** olduğu” anlamını taşıyabilir. Kısa bir “CÜMLE” hâlinindedir.

ANNELER OLMASA...(?)

Cümledeki anlam yükünü çoğunlukla o taşıdığı için, yükleme “**en baba kelime**” demiştik. Çünkü babalar olmasa aileler kolayca yıkılır veya dağılır. Babalar evlerin direğidirler.

Ama annelerin hakkını yemeyelim.

“Yuvayı dişi kuş yapar” demişler!

Her ne kadar biz kuş değil insan olsak da, şu gerçeği teslim etmek gerek: Anneler olmadan aileler kurulamaz. Çünkü babayla birlikte aile oluşturmaya razı olan ve çocukları doğurup büyüten anneler olmasaydı, babalar kime babalık yapabilirlerdi ki?

“Annesiz aile” olmayacağı, bu kadar açık. Ancak anneler, ölüm veya ayrılık gibi nedenlerle sonradan aileden ayrıldıklarında “annesiz aileler” oluşabilir. Anne ya öbür dünyada yada bu dünyanın bir başka köşesinde olduğu için, onu göremiyor olabiliriz. Ama unutmayalım ki bir zamanlar o vardı ve babayla birlikte aileyi oluşturdular.

Şimdi biz işimize bakalım ve kelimelerin oluşturduğu aileye dönelim. Yani ‘cümle’ye bakalım.

Nasıl ki aileler bir anneyle bir babadan oluşuyorsa, cümleler de bir yüklem ve bir öznenen oluşurlar. Kısacası, annesiz aile kurulamayacağı gibi **öznesiz** cümle de kurulamaz. Ama özne, sonradan cümleden ayrılabilir. Ölüm veya ayrılık gibi nedenlerle sonradan aileden ayrılan anneler gibi...

“HAVA SOĞUK” cümlesindeki “HAVA” kelimesi, öznedir. “ÖZNE” cümle kurulurken var olduğu halde, sonradan cümleden ayrılabilir demiştik.

Bu durumda “HAVA SOĞUK” yerine, “SOĞUK” cümlesi ortaya çıkar. “HAVA” kelimesini görmediğimiz için, artık ona “ÖZNE” değil “GİZLİ ÖZNE” deriz.

“ÖZNE” cümlede belirtilen işi yapan baş rol oyuncusudur. Yükleme baktığımızda, yapılan işin ne olduğunu görürüz. İşte o işi yapan varlığı gösteren kelimeye de “ÖZNE” denir.

Öznenin ne olduğunu daha iyi anlamak için bir kaç örnek cümleye bakalım:

“Hava soğuk. Ben üşüyorum. Sen arabayı çarpmışsın. Herkes suskun.”

“HAVA SOĞUK.”

Bu cümleden ilk önce anladığımız şey “**soğuk olma**” durumudur. Cümlede yüklü olan anlam budur. Çünkü “hava” kelimesini atsak da cümlelerin anlamı büyük ölçüde değişmemektedir; ancak “soğuk” kelimesini attığımızda, cümlelerin anlamı büyük ölçüde eksilmektedir.

“Hava”

İnsanın “Eee... Ne olmuş havaya?” diyesi geliyor. “Hava” kelimesi, âdetâ havada kalmış gibi.

Bu da gösteriyor ki cümlede yüklü olan anlam, **“soğuk olma”** durumudur. Cümlenin anlam yükünü taşıyan kelime (yani **yüklem**) de **“soğuk”** kelimesidir. **“Soğuk olan şey nedir?”** dersek, “özne” çıkar karşımıza. “Soğuk olma” işini yapan, **havadır**. O halde özne, **havadır**.

“BEN ÜŞÜYORUM.”

Bu cümleden ilk önce anladığımız şey **“üşüme”** durumudur. Cümlede yüklü olan anlam budur. Çünkü “ben” kelimesini atsak da cümlenin anlamı büyük ölçüde değişmemektedir; ancak “üşüyorum” kelimesini attığımızda, cümlenin anlamı büyük ölçüde eksilmektedir.

“Ben”

Bu da göstermektedir ki cümlede yüklü olan anlam, **“üşüme”** durumudur. Cümlenin anlam yükünü taşıyan kelime (yani **yüklem**) de **“üşüyorum”** kelimesidir. **“Üşüyen nedir, kimdir?”** dersek, “özne” çıkar karşımıza. “üşüme” işini yapan, **benim**. O halde özne, **benim**.

“SEN ARABAYI ÇARPMIŞSIN.”

Bu cümleden ilk önce anladığımız şey **“çarpma”** durumudur. Cümlede yüklü olan anlam budur. Çünkü

“sen” ve “arabayı” kelimelerini atsak da cümlemin anlamı büyük ölçüde değişmemektedir; ancak “çarpmışsın” kelimesini attığımızda, cümlemin anlamı büyük ölçüde eksilmektedir.

“Sen arabayı

Bu da göstermektedir ki cümlede yüklü olan anlam, “**çarpma**” durumudur. Cümlemin anlam yükünü taşıyan kelime (yani **yüklem**) de “**çarpmışsın**” kelimesidir. “**çarpan nedir, kimdir?**” dersek, “özne” çıkar karşımıza. “Çarpma” işini yapan, **Sensin**. O halde özne, **sensin**.

“HERKES SUSKUN”

Bu cümleden ilk önce anladığımız şey “**suskunluk**” durumudur. Cümlede yüklü olan anlam budur. Çünkü “herkes” kelimesini atsak da cümlemin anlamı büyük ölçüde değişmemektedir; ancak “suskun” kelimesini attığımızda, cümlemin anlamı büyük ölçüde eksilmektedir.

“Herkes

Bu da göstermektedir ki cümlede yüklü olan anlam, “**üşüme**” durumudur. Cümlemin anlam yükünü taşıyan kelime (yani **yüklem**) de “**üşüyorum**” kelimesidir.

“Suskun olan nedir, kimdir?” dersek, “özne” çıkar karşımıza. “Suskun olma” işini yapan, **herkes**dir. O halde özne, **herkes**dir.

Tüm bu örneklerde gördüğümüz şu:

Cümlede **yüklü** olan anlam hemen dikkat çekiyor. Bu yükü taşıyan **“yüklem”** dediğimiz kelime, cümledeki **“iş”** yada **“oluşu”** belirtiyor.

Cümlede belirtilen işi yapan varlık **“ÖZNE”** dediğimiz kelimeyle gösteriliyor.

“Soğuk olma” işini yapan varlık için **“HAVA”** kelimesini kullanıyoruz.

“Üşüme” işini yapan varlık için **“BEN”** kelimesini;

“suskun olma” işini yapan varlık için **“HERKES”** kelimesini kullanıyoruz.

Tüm bu örneklerden vardığımız sonuç şudur:

Her cümlede **“yapmak”** yada **“olmak”** anlamında bir işten, bir eylemden bahsedilir. Yükleme bakarız ve yapılan işin ne olduğunu buluruz. O işi yapan varlığa da **“özne”** deriz. Özne, cümlede belirtilen işi yapan baş rol oyuncusudur. Özne ve yüklem, cümlenin temel öğeleridir.

CÜMLELERİ TÜMLEYELİM

Buraya kadar öğrendiğimiz bilgiler ışığında, “HAVA SOĞUK” cümlesinin bir özne ve bir de yüklemden oluştuğunu biliyoruz. “BEN ÜŞÜYORUM” cümlesi de öyle...

Ancak, “SEN ARABAYI ÇARPMIŞSIN” cümlesinde bir özne (SEN) ve bir yüklem (ÇARPMIŞSIN) ile yetinmemişiz. Bir de “ARABA” kelimesini koymuşuz. Bu “ARABA” kelimesi, cümlede yüklü olan anlamı tamamlıyor.

Sadece “SEN ÇARPMIŞSIN” dediğimizde, muhatap kişinin birşeyi çarptığını belirtmiş oluruz.

Çarpılan şey (çarpma işinden etkilenen şey) nedir?

Ne zaman çarpılmıştır?

Nerede çarpılmıştır?

Nasıl (ne durumda) çarpılmıştır?

Dolaylı da olsa çarpma işinden etkilenen başka varlıklar var mıdır?

Bu konularda bilgi eksikliği var.

Bu eksikliği giderip cümleyi tamamlamak, tümlemek gerekebilir.

Mesela arpılan Şeyin ne olduğunu belirtirsek, cümleyi biraz tamamlamış, **tümlemiş** oluruz.

“SEN ARABAYI ARPMİŐSİN”

Çarpma işinin ne zaman yapıldığını belirtirsek, cümleyi biraz daha tamamlamış, **tümlemiş** oluruz.

“SEN ARABAYI SABAHLEYİN ARPMİŐSİN”

Çarpma işinin nerede yapıldığını belirtirsek, cümleyi biraz daha tamamlamış, **tümlemiş** oluruz.

“SEN ARABAYI SABAHLEYİN OTOBANDA ARPMİŐSİN”

Çarpma işinin nasıl (ne durumda) yapıldığını belirtirsek, cümleyi daha fazla tamamlamış, **tümlemiş** oluruz.

“SEN ARABAYI SABAHLEYİN OTOBANDA DALGINLIKLA ARPMİŐSİN”

Çarpma işinden dolayı olarak etkilenen başka varlıklarda varsa, onları belirtmemiz de cümleyi tamamlamamızı **tümlememizi** sağlar.

“SEN ARABAYI SABAHLEYİN OTOBANDA DALGINLIKLA DİREĞE ARPMİŐSİN”

İşte cümleyi tamamlamaya, **tümlemeye** yarayan bu gibi kelimelere **tümleç** denir. Özne ve yüklem, cümlelerin temel öğeleri olduğunu belirtmiştik. Tümleçler de cümlelerin yardımcı öğeleridir.

Üç çeşit tümleç vardır:

1- Düz tümleç (Nesne) : Yapılan işten DOĞRUDAN (DÜZ) etkilenen varlığı belirten kelime. Cümlede ismin “-i” haliyle yada yalın olarak bulunur.

2- Dolaylı tümleç : Yapılan işten DOLAYLI OLARAK etkilenen varlığı belirten kelime. Dolaylı etkilenme “yönelme” , “bulunma” yada “ayrılma” şeklinde olabilir.

* “Eve girdim” cümlesinde girmek fiilini eve yönelik yaptığımız için, ev bu işten “**yönelme**” anlamında etkilenmektedir. Yönelme anlamında ismin “-e” hali kullanılmaktadır. (Ev-e girdim)

* “Evde oturdum” cümlesinde oturmak fiilini evde bulunarak yaptığımız için, ev bu işten “**bulunma**” anlamında etkilenmektedir. Bulunma anlamında ismin “-de” hali kullanılmaktadır. (Ev-de oturdum)

* “Evden çıktım” cümlesinde çıkmak fiilini evden ayrılma şeklinde yaptığımız için, ev bu işten “**ayrılma**” anlamında etkilenmektedir. Ayrılma anlamında ismin “-den” hali kullanılmaktadır. (Ev-den çıktım)

3- Zarf tümleci : Yapılan işin ne zaman ve nasıl (ne durumda) yapıldığını belirten kelime. (Zarf, bir şeyi içine alarak onu içeren şey demektir. “Mektubu içine alan” şeye bu yüzden “zarf” denir. **Yapılan bir işi içine alan zaman, yada durum** da zarf olarak adlandırılır.

Örnek cümlemizde “çarpma işini” içine alan zaman, SABAH; “çarpma işini” içine alan durum ise DALGINLIK’tır. SABAHın içinde, DALGINLIK içinde ÇARPMIŞSIN.)

Aptal şoförün yaptığı kazanın karikatürü

SEN ARABAYI SABAHLEYİN OTOBANDA DALGINLIKLARLA DİREĞE ÇARPMIŞSIN.

Yapılan iş	: ÇARPMA (Yüklem konumunda)	.
Yapan kişi	: SEN (Özne konumunda)	.
Yapılan işe doğrudan konu olan şey	: ARABA (Düz tümleç /Nesne konumunda)	.
Yapılan işe dolaylı olarak konu olan şey	: DİREK (Dolaylı tümleç konumunda)	.
Yapılan işe dolaylı olarak konu olan şey	: OTOBAN (Dolaylı tümleç konumunda)	.
Yapılan işin yapıldığı zaman	: SABAH (Zarf tümleci konumunda)	.
Yapılan işin yapıldığı durum	: DALGINLIK (Zarf tümleci konumunda)	.

Bu bölümü kısaca şöyle özetleyebiliriz:

Her cümlede bir anlam yüklüdür. “Yapmak” yada “olmak” anlamında bir işten, bir eylemden bahsedilmektedir. Cümledeki anlam yükünün çoğunu “yüklem” taşır. Yükleme bakarız ve yapılan işin ne olduğunu buluruz. O işi yapan varlığa da “özne” deriz. Özne, cümlede belirtilen işi yapan baş rol oyuncusudur. Özne ve yüklem, cümlenin temel öğeleridir. Ama cümledeki anlamı çeşitli ek bilgilerle tamamlamak ve böylece cümleyi tümlemek için tümleçlere ihtiyaç vardır. Tümleçler, yapılan işin nasıl nerede, ne zaman yapıldığını ve bu işten doğrudan ve dolaylı olarak etkilenen şeylerin ne olduğunu anlatırlar. Böylece cümledeki anlamı tümlemiş olurlar.

2. Bölüm

Memduh Paşaoğlu Kimdir?

1959 yılında Sinop'da doğdu.² Küçük yaşlardan itibaren babasının şirketinde çalıştı ve ticarî hayatla tanıştı. Aynı zamanda şiir ve edebiyatla da ilgilendi. Bu ilgisi, çocukluk döneminden başlayarak şiirler ve hikayeler yazmasına neden oldu.

İlk ve orta öğrenimini İstanbul'da tamamladıktan sonra, Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde lisans ve yüksek lisans eğitimi alarak öğrenim hayatında da edebiyatla ilişkisini sürdürdü. Şiirleri ve hikayeleri çeşitli dergilerde yayınlandı.

Bir yandan eserler verirken diğer yandan aile şirketindeki görevine devam ederek ticarî faaliyetlerden de kopmadı. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki meşhur devlet adamlarından biri olan büyük dedesi Munîb Vasfi Paşa'nın çizgisini izleyerek siyasete girdi ve bir dönem İstanbul milletvekili olarak görev yaptı.

Hâlen İstanbul'da ikamet eden Memduh Paşaoğlu, 1997'de İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde doktorasını tamamladı ve aynı fakültede Türk Edebiyat Tarihi dersleri vermektedir.

1998'de, Şairler ve Edebiyatçılar Vakfı'nın genel başkanlığına seçilen Paşaoğlu, evli ve dört çocuk babasıdır.

² Memduh Paşaoğlu, hayâlî bir kişidir. İsim benzerliği olabilecek herhangi bir gerçek kişiyle alakası bulunmamaktadır.

ŞİMDİ TEKRAR SORALIM: KİMDİR BU MEMDUH PAŞAOĞLU?

Bir kere en başta: “ŞAİR”.

Ve aynı zamanda “YAZAR”.

Bu ikisini birleştirecek: “EDEBİYATÇI”.

Çocukluğundan beri ticarî hayatın içinde olmuş: “TÜCCAR, İŞ ADAMI”

Siyasetin içinde olan bir aileden geliyor ve kendisi de milletvekili olmuş: “SİYASETÇİ”.

Doktora derecesinde akademik eğitim almış ve üniversitede hocalık yapıyor: “AKADEMİSYEN, BİLİM ADAMI”

Tüm bunların üstüne, bir sivil toplum örgütünde üst düzey yönetici: “GENEL BAŞKAN”

Kısacası, “MEMDUH PAŞAOĞLU KİMDİR?” sorusunun cevabı biraz uzunca...

Ama bu soruyu Memduh Paşaoğlu’nun 9 yaşındaki küçük kızına soracak olursanız, tek kelimelik kısa bir cevap alırsınız. “BABAM”

Ve Memduh Paşaoğlunun eşi de “KOCAM” diyerek başlayacaktır bu soruyu cevaplamaya.

Paşaoğlu’nun yaşlı annesi, titrek sesiyle şöyle cevap verecektir: “OĞLUM”.

Mahalle sakinlerine uzatalım mikrofonu: “KOMŞUMUZ”, “MEMDUH ABİ”

Onu tanımayan birine uzaktan gösterip sorsanız: “ADAMIN BİRİ”

Siyasi rakiplerinden birine sorsanız: “ŞEREFSİZİN BİRİ”

Onun dersinden zayıf alan bir öğrencisi ne der sizce?: “KİL HERİF!”

Toplumda her insanın farklı rolleri vardır. Herkes çeşitli konumlarda bulunur. Değişik insanların gözünde, farklı tanımlarla tanımlanır. Birine ders öğretiyorsa, “HOCA” konumunu kazanır, birine iş ve maaş veriyorsa “PATRON” konumuna gelir. Çocuklarının gözünde eşsiz bir konumu vardır: “BABA”.

Kelimeler de böyledir. Bir metin içerisinde türlü türlü konumlarda bulunabilirler.

Bir kelime, diğer kelimeyi niteliyorsa (onun nasıl olduğunu açıklıyorsa) “SIFAT”;

Aynı kelime, bir şeyi adlandırmaya yarıyorsa “İSİM”;

Yada o kelime, bir şeyin yapıldığını ifade ettiğinde “FİİL” konumunu kazanabilir.

Meselâ “YAZAR” kelimesi, “KASA” kelimesini nitelediği zaman (kasanın nasıl bir kasa olduğunu açıkladığı zaman), “SIFAT” konumuna gelir.

“YAZAR KASA”

Aynı kelimeyi, yazı yazma işini meslek edinen bir kişiyi adlandırmak için kullanırsak, “İSİM” konumunda görebiliriz.

“YAZAR, BU KİTABINDA YENİ BİR TARZ DENEMİŞ.”

Yada bu kelime, yazma işinin yapıldığını belirtmek için kullanılabilir, yani “FİİL” konumunda kullanılabilir.

“BU ARKADAŞIM SOL ELİYLE DE YAZAR.”

“YAZAR” kelimesi, yapılan işin hangi durumda (nasıl) yapıldığını belirtiyorsa “ZARF” konumuna gelmiş olur.

“ELİNE KALEMİ ALAN HERKES **YAZARCA** DÜŞÜNÜYOR Kİ”

(Görüldüğü gibi, “yazarca” kelimesi bu cümlede “düşünme” işinin “yazar durumunda, yazar olarak” yapılmadığını belirttiği için zarf konumuna sahiptir.)

Ayrıca isimlerin yerine geçen “o”, “bu”, “şu” gibi bir takım kelimeler de vardır ki bunlara “ZAMİR” denilmektedir.

Bir kelimenin cümle içindeki görevine göre değişik konumları da olabilir. Mesela ikinci örnekte kullandığımız, “**İSİM**” **konumundaki “YAZAR” kelimesini** ele alalım. Bu kelimeyi bir cümle içinde değişik görevlerde kullanalım.

“BU **YAZAR**, **YAZARLARI** SEVMEYEN BİR **YAZAR**.”

Buradaki her üç “YAZAR” kelimesi de “yazı yazan kimselere verilen İSİM” anlamındadır. Ama bu cümle içinde,

Birinci “YAZAR” kelimesi, “ÖZNE” yani “iş yapan kişi”;

İkinci “YAZAR” kelimesi “NESNE” yani “yapılan işten etkilenen kişi”;

Üçüncü “YAZAR” kelimesi de “YÜKLEM” yani “yapılan iş, olunan şey” anlamındadır.

Tüm bunlardan sonra, ne demek istediğimizi özetle şöyle ifade edebiliriz:

Nasıl ki örnek verdiğimiz Memduh Bey, yaptığı işler ve kurduğu ilişkiler dolayısıyla hayatın değişik alanlarında çeşitli konumlar elde etmiş ve değişik ünvanlar almışsa, kelimeler de yaptıkları görevlere ve içinde bulundukları ilişkilere göre kendi dünyalarında çeşitli konumlar elde eder ve değişik isimler alırlar.

Bir kelime, diğer kelimelerle **kurduğu ilişkilere ve yaptığı görevlere göre** “İSİM”, “FİİL”, “SIFAT” “ZAMİR” veya “ZARF” konumunda bulunabilir.

Yine bir kelime, **cümlede ifade ettiği anlama göre** “ÖZNE”, “YÜKLEM”, “ZARF TÜMLECİ” , “DOLAYLI TÜMLEÇ” veya “DÜZ TÜMLEÇ (NESNE)” konumunda olabilir.

Her cümlede en azından bir yüklem ve bir özne bulunmak zorundadır. Ancak bazen öznenin cümlede lafzen görünmediği ve gizli özne olarak arka planda var olduğu durumlar oluşur. Bu durumda, cümlemiz tek kelimelik bir cümle haline gelmiştir ve sadece yüklemi görürüz.

Özne ve yüklem, cümlelerin temel öğeleridir. Tümleçler ise yardımcı öğelerdir.

Bu özet bilginin ardından, belirtmemiz gereken bir başka önemli husus daha var:

Cümledeki öğeler her zaman sadece bir kelimedenden oluşmak zorunda değildirler; birden fazla kelimedenden de oluşabilirler. Bir başka ifadeyle, iki üç yada daha fazla kelimedenden oluşan **bir kelime grubu da özne, yüklem yada tümleç olabilir.**

İsterseniz bu durumu bir kaç örnekle açıklayalım:

"BİZİM SALAK ŞOFÖR
ÖZNE

ARABAYI
TÜMLEÇ

ÇARPMIŞ."
YÜKLEM

"BİZİM SALAK ŞOFÖR
ÖZNE

ABS FRENLİ ARABAYI
TÜMLEÇ

ÇARPMIŞ."
YÜKLEM

"BİZİM SALAK ŞOFÖR
ÖZNE

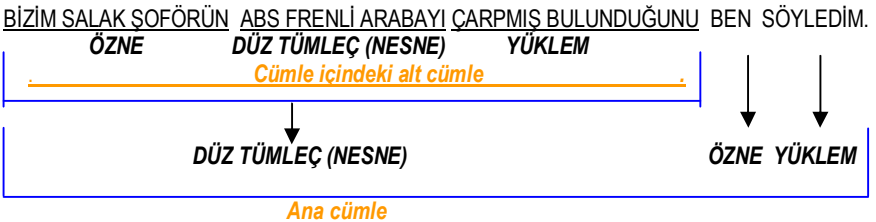
ABS FRENLİ ARABAYI
TÜMLEÇ

ÇARPMIŞ BULUNUYOR."
YÜKLEM

Bu örnek cümlelerde de görüldüğü üzere, özne, yüklem yada tümleş tek bir kelime olabileceği gibi, birden fazla kelimedenden oluşan bir kelime grubundan da meydana gelebilir.

Hatta bazen özne, yüklem yada tümlecin bir veya birkaç cümleden meydana gelmesi de mümkündür.

Bu duruma da birkaç örnek verelim:

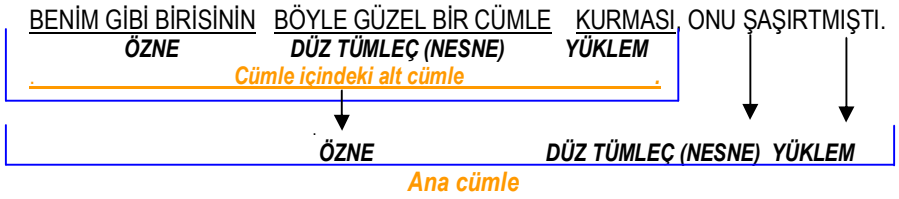
Bu örnekte, ana cümlenin yüklemi “SÖYLEMEK” fiildir.

Söyleme işini yapan, yani ana cümlenin öznesi olan da “BEN”im.

Benim yaptığım söyleme işine konu olan şey ise “BİZİM SALAK ŞOFÖRÜN, ABS FRENLİ ARABAYI ÇARPMIŞ BULUNDUĞU”dur. Yani düz tümleş (nesne) dediğimiz öge, bir cümle içeriyor.

Bu cümlenin de kendi içinde öznesi, yüklemi ve tümleci var.

Bir başka örneğe daha bakalım:

Bu örnekte de, ana cümlenin yüklemi “ŞAŞIRTMAK” fiildir.

Şaşırtma fiiline konu olan kişi ise “O”dur.

Şaşırtma işini yapan, yani ana cümlenin öznesi olan da “BENİM GİBİ BİRİSİNİN BÖYLE GÜZEL BİR CÜMLE KURMASI”dır. Yani ana cümlenin öznesi, bir cümleden oluşuyor. Bu cümlenin de kendi içinde öznesi, yüklemi ve tümleci var.

Bazen birden fazla cümle bile, bir ögenin yerine geçebilir. Aşağıdaki örnekte, ana cümlede özne görevi yapan iki ayrı cümle göreceksiniz.

Lütfen bu iç içe geçmiş cümleleri bir kez daha dikkatlice inceleyiniz. Çünkü bu tarz cümle yapıları, yabancı dil öğrenenlerin en sık tökezledikleri noktalardan biridir.

Yukarıdaki cümlelerde, bir ana cümlenin içinde alt cümleler bulunabileceğini gördük. Bu alt cümlelerin, ana cümlenin öğelerini yada öğelerinin parçalarını oluşturabileceğini gördük.

Şimdi de cümlenin öğelerine göre değil de kelimelerin cinslerine göre (isim, sıfat, fiil vb.) alt cümleleri irdeleyelim.

Bir alt cümle, bir ismin yerine kullanılabilir.

Lütfen şu cümleye bakınız:

ERMENİLERİN DOĞU ANADOLU'DA YAPTIKLARINI HERKES BİLİYOR.

ERMENİLERİN DOĞU ANADOLU'DA YAPTIKLARI'na ne denir, ne denilmektedir?

ZULÜM
VAHŞET
KATLİAM
ERMENİ ZULMÜ
ERMENİ MEZALİMİ

Evet!

ERMENİLERİN DOĞU ANADOLU'DA YAPTIKLARI'na bir isim koymak gerekirse, bu kelimeleri kullanabiliriz.

Zaten kullanmaktayız da...

Bu kelimeler, birer isim yada isim tamlamasıdır.

Yani "ERMENİLERİN DOĞU ANADOLU'DA YAPTIKLARI" ifadesi, isim yerine geçmektedir.

ERMENİLERİN DOĞU ANADOLU'DA YAPTIKLARINI HERKES BİLİYOR.

İsim yerine geçen cümle

ERMENİ ZULMÜNÜ HERKES BİLİYOR.

İsim Tamlaması

ZULMÜ HERKES BİLİYOR.

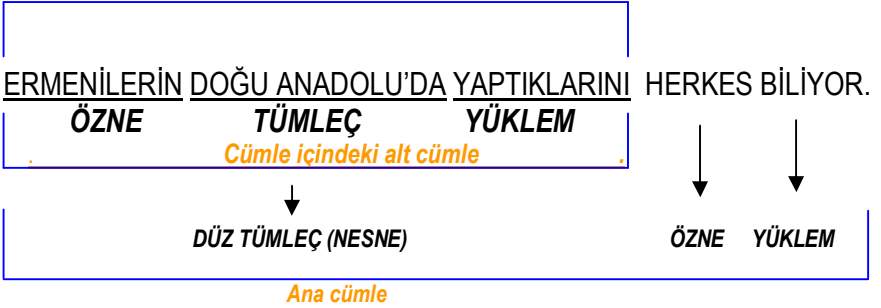

İsim

Bu cümlede kısaca "ZULMÜ HERKES BİLİYOR" diyebilirdik. Ama "bu zulmü kim nerede ne zaman yapmış?" şeklinde sorulara da cevap içeren bir cümleyi "ZULÜM" kelimesinin yerine kullanmayı tercih ettik.

İsim yerine geçen cümlecik, ana cümlenin bir parçasıdır. Bir alt cümledir. Ana cümlede **tümleç** görevindedir. Aynı zamanda kendi öznesi yüklemi ve tümleci de vardır.

İSİM YERİNE GEÇEN CÜMLECİK

Alt cümleler, sıfat yerine de kullanılabilir.

DOĞU ANADOLU'DA ZULÜM YAPAN ERMENİLER, KÖYLERİ YAKTI.

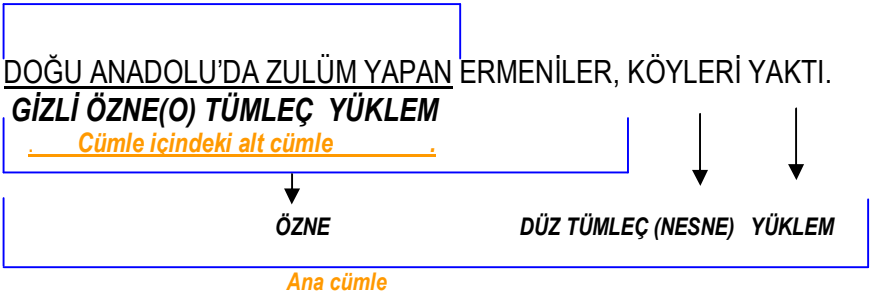
“DOĞU ANADOLU'DA ZULÜM YAPAN” ifadesi, “ERMENİLER” kelimesini niteliyor. Yani “ERMENİLERİN” sıfatı olarak görev yapıyor. Bunun yerine, “ZALİM” kelimesini de kullanabilirdik.

DOĞU ANADOLU'DA ZULÜM YAPAN ERMENİLER, KÖYLERİ YAKTI.

↓	<u>ZALİM</u> ERMENİLER, KÖYLERİ YAKTI.
Sıfat yerine geçen cümle	↓ Sıfat

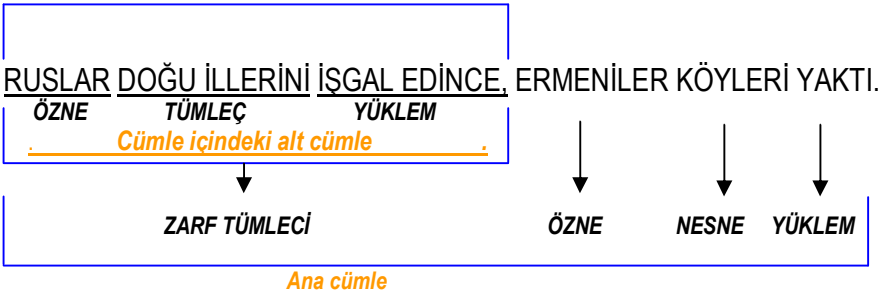
Sıfat yerine geçen “DOĞU ANADOLU’DA ZULÜM YAPAN” ifadesi, bir alt cümlelerin parçasıdır. O alt cümle de içinde bulunduğu ana cümlelerin bir parçasıdır. Yani sıfat yerine geçen bu cümlecik, ana cümlede **öznenin bir parçası** görevindedir. Aynı zamanda kendi öznesi yüklemi ve tümlecisi de vardır.

SIFAT YERİNE GEÇEN CÜMLE

Alt cümleler, zarf yerine de kullanılabilir.

ZARF YERİNE GEÇEN CÜMLE

Yabancı dil öğrenirken bu gibi iç içe cümlelerle sık sık karşılaşılır. Koskoca bir cümlenin, isim, sıfat yada zarf yerine kullanılmasıyla oluşan uzun cümleler kafa karıştırır.

Çünkü bir cümlenin içinde kelimeler yerine cümlecikler kullanılmıştır ve her cümlecğin kendine göre bir yüklemi ve öznesi bulunmaktadır. Birden fazla yüklem ve özne varken, cümlede neden bahsedildiğini ve hangi işi kimin yaptığını anlamak zor olur.

Bu yüzden, bir ana cümlede alt cümle olarak yer alan cümlecikleri fark etmek ve ve bu cümleciklerin ana cümlede hangi görevi yaptığını anlayabilmek çok faydalı olmaktadır.

Bu bölümü kısaca şöyle özetleye biliriz:

Cümleleri oluşturan kelimeler, yaptıkları görevlere ve içinde bulundukları ilişkilere göre çeşitli konumlar elde eder ve değişik isimler alırlar. Bir kelime, cümlede ifade ettiği anlama göre “ÖZNE”, “YÜKLEM”, “ZARF TÛMLECİ”, “DOLAYLI TÛMLEÇ” veya “DÛZ TÛMLEÇ (NESNE)” konumunda olabileceği gibi; diğer kelimelerle kurduğu ilişkilere ve yaptığı görevlere göre “İSİM”, “FİİL”, “SIFAT” “ZAMİR” veya “ZARF” konumunda bulunabilir. Kelimelerin aldığı bu görevleri ve konumları, kelime grupları yada cümleler de alabilir. Bu gibi cümleler, ana cümle içinde alt cümle yada cümlecik olarak adlandırılabilirler. Yabancı dil öğrenenlerin bu gibi cümle yapılarını iyi bilmeleri gerekir.

**Are you not of that group of persons that we
were said to be unable to Czechoslovakiaise?**

3. Bölüm

Çekoslavakyalılaştıramadıklarımızdan mısınız?

Bu bir rekor!

Guinness Rekorlar Kitabı kayıtlarına göre Türkçe, en uzun kelime sayısına sahip diller arasında dünyada üçüncü. Bu sıfatı bize kazandıran şey ise o meşhur kelime:

Çekoslavakyalılaştıramadıklarımızdanmısınız?

Karikatür: Türkiye formalı adamın ağzından çıkan kelimeyi uzmanlar metreyle ölçüyor.

İngilizce bu sıralamada en sonlarda.

Neden acaba?

Bu sorunun cevabını bulmak için elimizdeki kelimeye bakalım. Galiba biz biraz fazla ek kullanıyoruz.

Çekoslavakya kelimesinin sonuna eklenen onca hece ve harf ne işe yarıyor sizce? Yada bu ekler olmasaydı ne yapardık?

Mesela “-lı” eki olmasaydı Çekoslavakya’dan gelenlere ya da orda yaşayanlardan nasıl isim verebilirdik? Ya da “-lar” eki olmadan nasıl çoğul yapabilirdik? Ya da “-dan” “-mak” gibi ekler olmaksızın kaç kelime konuşabiliriz?

Evet. Bütün dillerde kelimelere yeni bir anlam vermemizi veya kelimelerin zaman, mekan v.s. açılardan istediğimiz yönde şekillenmelerini sağlayan yöntemlere ihtiyaç duyulur. Örneğin biz Türkçe’de **gel** köküne **-ecek** eki takarak gelecek zaman anlamı veriyoruz ve bunu yaparken **-ecek** ekini kullanmak zorundayız. Kimin geleceğini belirtmek için de “-im, -sin” gibi ekleri kullanarak “**geleceğim, geleceksin**” kelimelerini oluşturuyoruz.

Peki ya İngilizler bu anlamları vermek için ne yaparlar?

Araplar, Hintliler, Çinliler ve diğerleri?

Bütün dillerde bizdeki gibi, kelimelerin sonuna eklenen heceler ya da harfler yardımıyla kelime şekillendirilmez.

Kimi dillerde kelimelerin sonuna değil başına eklemeler yapılır.

Diğer bazı dillerde ise ekler hiç kullanılmaz ya da nadiren kullanılır. Kelimelere ek takmaktansa, yardımcı fiil görevi yapan bazı kelimeler cümle içinde bir yere getirilerek diğer kelimeler şekillendirilir. Örneğin “**ben yine gelecek**” diyen turist, **gelecek** kelimesinin sonuna

-im ekini neden koymamaktadır? Çünkü büyük bir ihtimalle onun anadilinde böyle bir ek kullanılmıyordur ve cümlelerin başında **“ben”** demiş olması yeterli geliyordur.

İşte tam da bu noktada yeniden Türkçe'ye dönecek olursak, herhalde “Çekoslavakyalılaştıramadıklarımızdanmısınız” kelimesinin neden bu kadar uzun olduğunu anlarız: Türkçe'de kelimeleri şekillendirirken genelde ekleri kullanıyoruz ve ek bakımından oldukça zengin bir dilimiz var. Dolayısıyla, ekleri kullanarak kelimeleri rahatça şekillendirmek veya kelimelere bambaşka anlamlar kazandırmak mümkün.

Bildiğimiz gibi kelimeler kök veya gövde halindedirler. Mesela *baş* kelimesi köktür. Ama *başla*, *başkan* gibi kelimeler bu kök üzerine yapım eklerinin eklenmesiyle oluşturulmuş birer gövdedirler. Birkaç örnek daha verelim:

Göz

Göz-lük

Göz-lük-çü

Göz-lük-çü-lük

**Görüldüğü gibi,
eklenen her yeni hece
sayesinde, farklı
anlamda yeni bir kelime
daha yapılmaktadır.**

Kısacası, kök halindeki kelimelere eklenen **yapım ekleri** aracılığıyla bu kelimelerin **anlamları değiştirilmekte** ve üretilen yeni kelimelere **gövde** denmektedir.

Daha sonra istenirse bu kelimeler **çekim ekleri** kullanılarak tekrar çekimlenmektedir. Ancak bu sefer **yeni bir gövde oluşmamakta**, yani **çekim ekleri** bu kelimelerin **anlamlarını değiştirmemektedir**.

Mesela kök halinden başlayarak yapım ekiyle türetilen bir gövdeye çekim ekleri koyalım. Anlamın değişmediğini göreceğiz. Kaç tane ek eklersek ekleyelim her defasında da yine *o görmemizi sağlayan aletten* yani *gözlükten* bahsettiğimiz anlaşılıyor:

Göz-lük-dür

Göz-lük-ler-den-se

Göz-lük-süz-müş

Göz-lük-ünüz-den-di

Bu örneklerde göz : kök, gözlük : gövde, diğer heceler ise çekim ekleridir. Gövdeye eklenen çekim ekleri, kelimeye başka bir anlam vermemekte ve sadece çoğulluk, zaman, mekan, iyelik, v.s. açılardan eldeki kelimeyi şekillendirmektedir.

Pek çoğumuzun ilkokul sıralarından başlayarak tekrar tekrar karşılaştığımız bu bilgileri kısaca hatırlatmamızın sebebi, hem Türkçe konuşurken farkında olmadan ve sık sık kullandığımız **yapım ve çekim eklerinin önemini** hissettirmek, hem de yeni bir dili öğrenirken kendi dilini iyi bilen birinin avantajlı konumuna ulaşmanızı sağlamaktır.

İngilizler Rekor kıramaz!

Bu aşamadan sonra konunun başında sorduğumuz bir soruyu cevaplama zamanının geldiğini söyleyebiliriz.

Guinness Rekorlar Kitabı kayıtlarına göre Türkçe, Çekoslovakyalılaştıramadıklarımızdanmısınız? kelimesiyle, en uzun kelime sayısına sahip diller arasında dünyada üçüncü olurken İngilizce neden bu sıralama da yok?

Cevap, yine bildiğiniz bir şeyde saklı.

“What is your name ?” cümlesinin, İngilizce’nin söz konusu olduğu her ortamda her önüne gelenin yerli yersiz kullanacağı kadar orta malı olduğunu biliyoruz. Ayrıca, bir reklam filminde geçen **“What is this?”** **“ This is a bank”** cümleleri, İngilizce’yi hiç bilmeyen pek çok kişinin diline pelesenk olmuştu.

Tüm bunlar hafife alınan cümleler elbette. Oysa işin püf noktası burada. Haydi başlayalım.

What is your name ?

Ne dir senin adın ? : Senin adın nedir?

My name is Mustafa.

Benim adım dır Mustafa. : Benim adım Mustafa'dır.

What is this ?

Ne dir bu ? : Bu nedir? / Nedir bu?

This is a bank.

Bu dır bir banka. : Bu bir bankadır.

Karikatür: Tahtada **“is : -dır”** yazıyor
Öğrenci Öğretmene soruyor: Öğretmenim biz
çok konuşanlara “dırdır” etme diyoruz ya,
İngilizler de “isis” etme mi diyorlar?

Bu cümleler, Türkiye’de yaşayanlar için hiç de yabancı sayılmaz. O halde ezberlenecek bir kalıp olarak vermediğimizi herkes anlamıştır. Bu cümlelerde dikkat edilmesi gereken nokta şu:

1. **“-dır” eki ayrı yazılmaktadır.**
2. **Kelimelerin diziliş sırası Türkçe’den farklıdır.**

Buradan nereye mi varıyoruz? Düşünsenize “-dır” ekinin bile ayrı yazıldığı bir dilin rekor kıracak kadar uzun kelimeleri olabilir mi? “Elbette hayır” diyorsunuz. O halde yavaş yavaş İngilizce’yle tanışıyorsunuz demektir. İsterseniz daha başka cümlelere de bakalım:

I am a teacher.

Ben -im bir öğretmen. : Ben bir öğretmenim.

You are a student.

Sen -sin bir öğrenci. : Sen bir öğrencisin.

He is a doctor.

O -dur bir doktor. : O bir doktordur.

English is easy.

İngilizce -dır kolay. : İngilizce kolaydır.

“Yok canım! Bu İngilizler tuhaf adamlar!” dediğinizi duyar gibi oluyoruz. En sonda olması gereken “-im” “-sin” “-dır” eklerini ikinci sıraya koymaları garibinize gitmiş olmalı. Haklısınız, buradan (yani Türkiye’den) bakınca öyle görünüyor. Ancak bu onların dili ve biz de maalesef onların dilini öğrenmeye mecburuz.

Türk Ailesi ve İngiliz Ailesi Arasındaki Fark

Başlığa bakanlar, sosyolojik tahlillere girişeceğimizi sanmasınlar lütfen. Bu kısımda aileden bahsedeceğiz. Ama bu aile, ilk bölümdeki Türkçe dersinde geçen “kelime ailesi.” Yani: “cümle”.

Hatırlarsanız ilk bölümde bu konuyu ayrıntılı şekilde ele almıştık.

Cümlelerin ögesi olan kelimelerin, bir anlam ifade edecek şekilde bir araya gelmesiyle anlamlı bir beraberlik kurulduğunu gösteren örnekler sunmuştuk. Bu anlamlı beraberliklere “cümle” adını vermiştik.

Tıpkı çeşitli sorumluluk ve görevleri paylaşarak bir araya gelen anne, baba ve çocukların, anlamlı bir beraberlik ifade eden “aile” kurumunu oluşturması gibi, kelimelerin de cümle içinde çeşitli görevler almakla cümleyi oluşturduklarını söylemiştik.

Cümlelerin anlam yükünü üstlenen en baba kelimenin “yüklem” olduğunu; dişi kuş olmadan yuva yapılmayacağı gibi, özne olmaksızın da cümlelerin kurulamayacağını; bir aileyi sağlamlaştıran çocuklar gibi, tümleçlerin de cümlelerin anlamını tümleyen konumda olduklarını belirtmiştik.

Verdiğimiz örnekler, Türkçe cümle yapısını gösteren örneklerdi.

Şimdi dilerseniz İngilizce cümle yapısını gösteren örneklerle bu konuyu İngilizce’yle bağlantılı olarak ele alalım.

Herkesin bildiği bir cümleden başlıyoruz:

I love you.

Bilindiği gibi bu cümle, “seni seviyorum” anlamında. Daha doğrusu “ben seni seviyorum” anlamında.

I love you.
Ben seviyorum seni.

ÖZNE

YÜKLEM

DÜZ TÜMLEÇ (NESNE)

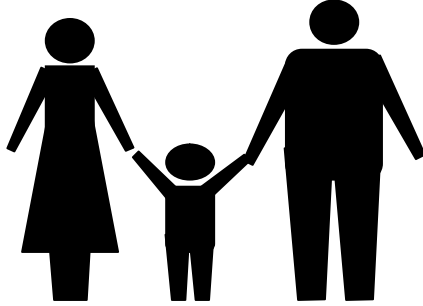
Dikkat ederseniz, biz Türkçe’de “seni” kelimesini “seviyorum” kelimesinden önce kullanıyoruz. Yani tümleçleri yüklem önüne koyuyoruz. İngilizler ise, tümleçleri yüklem arkasına yerleştiriyorlar. Yani cümledeki öğelerin yeri değişiyor.

Bu fark, İngilizce konuşmaya çalışan Türklerin acemilik hatalarının en önemlilerinden birine neden oluyor. Bir başka deyişle, Türkçe’deki cümle yapısıyla İngilizce cümle kurmaya çalışmak gibi bir yanılğı söz konusu. Pek çok kişinin yanılğıya düştüğü bu önemli ayrıntıyı akılda tutmanız için, size iki aile fotoğrafı sunacağız.

Özneyi anneye, yüklemi babaya ve tümleçleri de çocuklara benzettiğimizi hatırlayın. Bir de Türkçe ve İngilizce örnek cümleleri hatırlayarak her iki dildeki cümle öğelerinin sıralanışını düşünün.

Türkçe cümle yapısında:

Ben seni seviyorum.
ÖZNE+TÜMLEÇ+YÜKLEM
Anne + Çocuk + Baba

İngilizce cümle yapısında:

I love you.
ÖZNE + YÜKLEM + TÜMLEÇ
Anne + Baba + Çocuk

Bu iki fotoğrafa iyi bakın.

İngilizce cümle kurarken: “I you love” dememek için.

Yada bir turistin neden “Ben seviyor seni” şeklinde konuştuğunu anlamak için...

Bu bölümde İngilizce kelime ve cümle yapısına ilişkin ipuçları vermeye çalıştık.

Bazı eklerin ayrı bir kelime olarak yazıldığına ve kelimelerin cümledeki yerinin Türkçe'deki sıralamadan farklı olduğuna dikkatinizi çektik.

Bu durumda unutmamamız gereken **Altın Kural** şu:

Bizim, Türkçe'de kelimelerin sonuna harf veya hece ekleyerek verdiğimiz anlamları İngilizler cümlede farklı yöntemlerle sağlıyorlar. Bazı ekler, “ek” olarak değil de ayrı birer “kelime” olarak cümlenin değişik yerlerine konuyor. Bazı ekler ise hiç kullanılmıyor. Kelimelerin cümledeki yerleri de Türkçe cümlelerdekinden daha farklı oluyor. Bu bizim 1. Altın Kuralımız

4. Bölüm

"Olmak" yada "yapmak"... İşte Bütün Mesele!

İsimler ve Oluşlar...

Düşündünüz mü acaba bir çocuk konuşmaya başlarken ilk önce hangi kelimeleri öğrenir ?

"Bu da sorulur mu şimdi ? Tabii ki **anne**, **baba** gibi kelimeleri öğrenir!" dediniz herhalde...

Evet ama bizim istediğimiz biraz daha teknik bir cevap:

*Bir bebek, konuşmaya **isimleri** öğrenerek başlar. Anne, baba, mama, atta, gibi kelimelerin ortak özelliği her birinin birer **isim** olmasıdır.*

Bir yabancı dili yeni öğrenen biri de genelde evvela **isimleri** öğrenir. Etrafınıza bakarsınız ve çoğu kez insanlardan başlayarak **isimleri** öğrenirsiniz. Tıpkı konuşmaya yeni başlayan bir bebeğin yaptığı gibi.

İnsanlar ana dillerini öğrenirken tabii ki herşey doğal seyrinde cereyan eder ve **isim**, **fiil**, gibi teknik sınıflandırmalar bilinçli olarak yapılmaz. Fakat bu doğal öğrenme süreci içinde herkes "**su**" ile "**susamak**", "**öğretmen**" ile "**öğretmek**" arasındaki farkı ayırt etmektedir.

“Ben öğretmenim” **derken ne olduğumuzu ifade ederiz.**

“**Ben İngilizce öğretirim**” dediğimizde ise **yaptığımız** işi söylemiş oluruz.

“**Su hayattır**” derken de suyun ne **olduğunu** söylemiş oluruz.

“**Bu sıcakta tuzlu yersem susarım**” derken ise, suya ihtiyaç duyduğumuzda **yaptığımız** şeyi ifade ederiz.

Köpek: Tembel kedi noolucak işte! İşin gücün sobanın yanında yan gelip yatmak! Bugün ne yaptın?
Kedi: Oooo! Terledim . Susadım. Sıkıldım.
Uyudum. Soora bissürü rüya gördüm...

Türkçe dilbilgisi esaslarına göre, bu iki ifade türü arasında bir fark vardır:

-Bir şeyin ne **olduğunu** bildiren cümlelere **isim cümlesi** denir.

-Ne **yapıldığını**, ne **edildiğini** anlatan ifadelerle de **fiil cümlesi** denir.

Yani bir tarafta “olmak” varken, diğer tarafta “yapmak” var...

“Olmak” ile “yapmak” arasında da fark...

Bunu asla unutmamamız gerek. Çünkü çok işimize yarayacak.

Şimdi “isim cümlesi nedir?” sorusuna biraz daha zaman ayıralım.

Benim ne olduğumu ifade eden **“Ben Mustafa’yım”, “Ben öğretmenim”** cümleleri, birer isim cümlesidir. Yani beni isimlendirmektedir.

Öte yandan bazı isim cümleleri, bir şeyin **ne olduğunu** belirtmeseler ya da bir şeye isim vermeseler bile, **bir şeyin ne durumda olduğunu / nasıl olduğunu** ifade ederler. Mesela **“ben iyiyim”**, **“annemiz bi tanedir”** ve **“bu adam yaralı”** cümlelerinde olduğu gibi.

Bazı isim cümleleri de birşeyin **nerede olduğunu** ifade ederler. **“Babam Hindistan’da”, “o şimdi evdedir”** ve **“ben okuldayım”** gibi.

Bu durum biraz kafa karıştırıcı gibi göründüyse, daha kolay bir şey söyleyelim:

“Olmak” fiilini, anahtar kelime kabul edebiliriz.

Zaten, **isim cümleleri bir oluş ifade ederler.**

“Ben Mustafa’yım”, “Ben öğretmenim” cümleleri, benim **ne olduğumu** ifade eder.

“Ben çaresizim”, **“Ben fakirim”** cümleleri ise benim **nasil olduğumu** ifade eder.

“Ben okuldayım”, **“Ben uzaklardayım”** cümleleri de benim **nerede olduğumu** ifade eder.

Boşuna dememiş Sheakspeare: “Olmak yada olmamak. İşte bütün mesele!”

Ama biz diyoruz ki **“bütün mesele, olmak yada yapmak arasındaki farkı anlamak”**.

Vat iz yor neym? Vat iz dis?

Konunun başında demiştik ki: “Bir yabancı dili yeni öğrenen biri de genelde önce **isimleri** öğrenir. Etrafınıza bakarsınız ve çoğu kez insanlardan başlayarak **isimleri** öğrenirsiniz. Tıpkı konuşmaya yeni başlayan bir bebeğin yaptığı gibi.”

Gerçekten de İngilizce öğrenenlerin ilk işi isim sormak ve söylemek olmuyor mu? “**What is your name ?**” “**What is this ?**” “**This is a bank**” cümlelerini orta malı kılan da bu değil mi zaten? Bir önceki konuda farklı bir bağlamda ele aldığımız bu örneklerle gelin tekrar bakalım.

What is your name ?

Ne dir senin adın ? : Senin adın nedir?

My name is Mustafa.

Benim adım dır Mustafa. : Benim adım Mustafa’dır.

What is this ?

Ne dir bu ? : Bu nedir? / Nedir bu?

This is a bank.

Bu dır bir banka. : Bu bir bankadır.

Bu cümleleri ezberlenecek bir kalıp olarak vermediğimizi tekrar hatırlatarak diyoruz ki bu cümlelerden yola çıkarak İngilizce'deki isim cümlesi yapısını tanıyalım. Daha doğrusu hatırlayalım. Çünkü bu cümleleri herkes biliyor. Siz de biliyorsunuz!

Bu cümleler birer isim cümlesidir ve bu cümlelerde birşeyin ne olduğu sorulmakta ve cevaplanmaktadır:

İsmin ne? İsmim şu. Bu nedir? Bu şudur.

Bu gibi cümleleri yani **isim cümlelerini diğer cümlelerden ayırd etmemiz şarttır.** (Diğer cümleler derken fiil cümlelerini kast ediyoruz.) **Çünkü isim cümleleri ile fiil cümleleri arasında sadece anlam değil yapı olarak da ciddi farklılıklar vardır.** Bu farklılıkları Türkçe'de de görmekteyiz. Önceki örneklerle açıklayalım:

Ben öğret - **men** - im

Sen öğren - **ci** - sin

Ben öğret - **ir** - im

Sen öğren - **ir** - sin

Görüldüğü gibi, 2. satırdaki cümleler, fiil cümleleridir ve bu cümlelerde "**öğren**" fiil kökünün sonuna, farklı bir ek gelmektedir. Bu ek, öğrenmenin **zamanını** vermektedir. **Bu ek sayesinde öğrenme işinin geniş zamanda yapıldığını anlarız.** Değişik zaman kalıplarıyla farklı anlamlar verelim:

Ben öğret - **ir** - im

Ben öğret - **ecek** - im

Ben öğret - **iyor** - um

I love you !

Bu aşamadan sonra **İngilizce'deki fiil cümlesi – isim cümlesi ayrımına** geçelim.

İsim cümlelerinin nasıl olduğunu “**This is a bank**” ve “**My name is**” gibi bilinen cümleler yardımıyla kolayca anlamıştık. “Peki İngilizce’de fiil cümleleri nasıl kuruluyor?” dersiniz, deriz ki onu da biliyorsunuz. “**I love you**” cümlesini biliyorsunuz. Evet, “**I love you**” bir fiil cümlesidir ve ne olduğumuzu değil ne yaptığımızı ifade eder: “Seni seviyorum.” Bu cümlenin aslı “**I do love you**” şeklindedir.³

I do love you

Ben -er sev seni : Ben seni sever

Ben seni severim / Seni seviyorum⁴

³ Bu konu bir sonraki başlık altında ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

⁴ İngiliz mantığında “sevmek” (to love) , “arzulamak” (to want), “sahip olmak” (to have) gibi bazı fiiller, anlık değil uzun sürede yapılan şeylerdir. Daha açık bir ifadeyle “sevmek” geniş zamanda yapılan bir fiildir. Dolayısıyla şimdiki zaman “-yor” eki alamaz. Yani “I love you” cümlesi, geniş zaman kalıbıyla kurulmuş olmakla birlikte, şimdiki zaman anlamı da taşır. Bu durum, Türkçe’de de bazı fiiller için geçerlidir. “Sahip olmak” fiilini şimdiki zaman kalıbıyla kullanmayız. “Bir arabaya sahibim” dersiniz. Bu cümle geniş zaman kalıbıyla kurulmuş olsa da şimdiki zaman anlamı da taşır. Bu yüzden “bir arabaya sahip oluyorum” denmez. Daha doğrusu, denemez.

Görüldüğü gibi Türkçe’de “-er” ekiyle sağlanan anlam, İngilizcede “do” kelimesiyle sağlanıyor. **“Do”, cümleye geniş zaman anlamı katan bir yardımcı fiildir.** Bu yardımcı fiilin yerine başka bir yardımcı fiil koyarak cümlelerin zamanını ya da anlamını değiştirebilirsiniz.⁵ Tıpkı Türkçe’de “-er -ır -ur” şeklindeki geniş zaman eklerini “-ecek” “-di” gibi başka eklerle değiştirip cümlemizin zamanını değiştirdiğimiz gibi:

I **do** love you

Ben **-er** sev seni : Ben seni sever

Ben seni severim / Seni seviyorum

I **will** love you

Ben **-ecek** sev seni : Ben seni sevecek

Ben seni seveceğim

I **did** love you

Ben **-di** sev seni : Ben seni sevdi

Ben seni sevdim

⁵ İsim ve fiil cümlelerinin zamanlara göre çekimlenme mantığına daha sonra ayrıntılı olarak değinilecektir. Bu kısımda sadece isim cümlesi – fiil cümlesi ayrımını hissettirecek kadar bilgi verilmektedir.

Yine de yerine oturmayan bir şeyler var:

Yukarıdaki İngilizce cümlelerde, “-im” ekinin karşılığını göremiyoruz.

Evet ama, Çekoslovakyalılaştıramadıklarımızdan bahsederken bu konuya ilişkin olarak söylediklerimizi hatırlarsak sorun kalmayacak:

Bütün dillerde, bizdeki gibi, kelimelerin sonuna eklenen heceler yada harfler yardımıyla kelime şekillendirilmez. Kimi dillerde kelimelerin sonuna değil başına eklemeler yapılır. Diğer bazı dillerde ise ekler hiç kullanılmaz ya da nadiren kullanılır. Kelimelere ek takmaktansa, yardımcı fiil görevi yapan bazı kelimeler cümle içinde bir yere getirilerek diğer kelimeler şekillendirilir. Örneğin “**ben yine gelecek**” diyen turist, **gelecek** kelimesinin sonuna **-im** ekini neden koymaz? Çünkü büyük bir ihtimalle onun anadilinde böyle bir ek kullanılmıyordur ve cümlelerin başında “**ben**” demiş olması yeterli geliyordur.

İsterseniz bu tahminimizi test edelim. Acaba bizim turist İngiliz mi? Veya yapı olarak İngilizce'ye benzeyen bir dili mi konuşuyor? Bakalım:

I will come again.

Ben -ecek gel yine. : Ben yine gelecek.

Ben yine geleceğim.

I did love Türkiye

Ben -di sev Türkiye. : Ben Türkiye sevdi

Ben Türkiye'yi sevdim.

Herhalde yanılmamışız.

Baksanıza cümleler tamı tamına aynı.

Kısacası, İngilizce'deki fiil cümleleri Türkçe'yle tam uyuşmuyor.

İsim cümlelerini Türkçeye çevirdiğimizde sadece sıralama değişiyordu. Oysa fiil cümlelerinde bazı ekler hiç kullanılmıyor.

İşte ilk konunun sonunda verdiğimiz **1. Altın Kural** bu aşamada tekrar hatırlanmalı. Çünkü **2. Altın Kuralımızla** yakından ilgili. **1. Altın Kural: Bizim, Türkçe'de kelimelerin sonuna harf veya hece ekleyerek verdiğimiz anlamları İngilizler cümlede farklı yöntemlerle sağlıyorlar. Kelimelerin cümlelerdeki yerleri Türkçe cümlelerdekinden daha farklı oluyor. Bazı ekler ek olarak değil de ayrı birer kelime olarak cümlelerin değişik yerlerine konuyor. Bazı ekler ise hiç kullanılmıyor.**

İşte **2. Altın Kural** : **İsim cümlelerini fiil cümlelerinden ayırd etmemiz şarttır. Çünkü İngilizce'de isim cümleleri ile fiil cümleleri arasında sadece anlam bakımından değil yapı olarak da bazı farklılıklar vardır. Fiil cümlelerinde şahıs ekleri kullanılmayabilir.**

5.Bölüm

Bu Çöplüğün Horozu

Her çöplüğün bir horozu vardır.
O civarda işiniz olduğunda onu dikkate almazlık edemezsiniz.
Bu durum pek çok yerde öyledir. Dilde de.

İngilizce’de cümlelerin en yetkili ve etkili unsuru yardımcı fiillerdir. Ama birçoğumuz yardımcı fiillerin bu özelliğinden haberdar olmaksızın İngilizce’yi sökmeye çalışırız. Oysa işin püf noktasını bilmek, cümleyi sizin için anlaşılabilir olmaktan çıkaracak ve neyin nasıl olduğunu kolayca anlamanıza yardımcı olacaktır. Yani gerçekten “yardımcı” fiillerdir bunlar. Bütün işlemler onlar aracılığıyla yapılır.

Diyelim cümleyi soru cümlesi haline sokmak istiyorsunuz.
Yardımcı fiili cümlelerin başına getirmeden mümkün mü?
Cümleyi olumsuz mu yapacaksınız?
Olumsuzluk ekini yardımcı fiilin yanına illeştirmeden zor.
En önemlisi de cümlelerin zamanını ya da anlamını değiştirmek istediğinizde yardımcı fiili değiştirmek zorunda kalışınızdır.

Bakın bildiğimiz yerden başlayalım.
Önce isim cümleleri.
İsim cümlelerindeki yardımcı fiilleri daha önce tanımiştık:
“am” , “is” , “are”

This is a bank.

Bu dır bir banka. : Bu bir bankadır.

I am a teacher.

Ben -im bir öğretmen. : Ben bir öğretmenim.

You are a student.

Sen -sin bir öğrenci. : Sen bir öğrencisin.

He is a doctor.

O -dur bir doktor. : O bir doktordur.

English is easy.

İngilizce -dır kolay. : İngilizce kolaydır.

Bu cümleleri sırayla “**olumsuz cümle**”, “**soru cümlesi**” ve “**olumsuz soru cümlesi**” kalıplarına sokalım. Yani, “**Bu bir banka değildir**”, “**Bu bir banka mıdır?**” ve “**Bu bir banka değil midir?**” diyelim.

Mesela evinizdeki telefonun bir banka olmadığını söylemek isterseniz ne yapacaksınız?

Elimizdeki cümleleri olumsuz cümle haline sokmak istersek, “**değil**” anlamındaki “**not**” kelimesini cümleye eklememiz gerekir.

Ama **dikkat! Kelimemizi, yardımcı fiilin hemen arkasına koymak zorundayız.**

This is not a bank.

Bu -dir değil bir banka. : Bu bir banka değildir.

I am not a teacher.

Ben -im değil bir öğretmen. : Ben bir öğretmen değilim.

You are not a student.

Sen -sin değil bir öğrenci. : Sen bir öğrenci değilsin.

He is not a doctor.

O -dir değil bir doktor. : O bir doktor değildir.

English is not easy.

İngilizce -dir değil kolay. : İngilizce kolay değildir.

Bir İngilizce telefonu gösterip “Bu bir bankadır” dediğinizde ne yapar acaba?

Muhtemelen şaşırır ve hayretler içinde sorar:

“**Bu bir banka mıdır?**” Tabi Türkçe bilmiyorsa İngilizce’yle soracaktır sorusunu.

Elimizdeki cümleleri soru cümlesi yapmak istersek ne yapmamız lazım gelir?

Bakın, o da yardımcı fiille mümkün olan bir işlem:

Yardımcı fiili alıp cümlenin en başına koymanız yeterli. Bir yardımcı fiil cümlenin başına gelince “mı” soru ekini kendiliğinden kazanmış olur.

Bu işlem aşağıdaki cümlelere uygulanırsa,

“-dır” anlamındaki “is” kelimesi, “-mıdır” anlamı kazanır;
“-im” anlamındaki “am” kelimesi, “-miyim” anlamı kazanır;
“-sin” anlamındaki “are” kelimesi, “-mısın” anlamı kazanır.

Is this a bank?

-mıdır bu bir banka? : Bu bir banka mıdır?

Am I a teacher?

-miyim ben bir öğretmen : Ben bir öğretmen miyim?

Are you a student?

-misin sen bir öğrenci? : Sen bir öğrenci misin?

Is he a doctor?

-mudur o bir doktor? : O bir doktor mudur?

Is English easy?

-mıdır İngilizce kolay? : İngilizce kolay mıdır?

Telefona banka gözüyle bakmanıza şaşırın İngiliz turistin “Bu bir banka mıdır?” diye sormak istediğinde ne diyeceğini anlamış olduk.

Peki karşınızdaki turiste “ne cahil adam” dercesine şöyle bir bakıp “**Bu bir banka değil midir?**” demek isterseniz ne yapacaksınız?

Yardımcı olalım efenim. **Yardımcı fiili ve yanından kesinlikle ayrılmaması gereken “not” kelimesini birlikte alıp, cümlelerin başına koymalısınız.** Bakın, şöyle:

Is not this a bank?

-midir değil bu bir banka? : Bu bir banka değil midir?

Are not I a teacher?

-miyim değil ben bir öğretmen? : Ben bir öğretmen değil miyim?

Are not you a student?

-misin değil sen bir öğrenci? : Sen bir öğrenci değil misin?

Is not he a doctor?

-midir değil o bir doktor? : O bir doktor değil midir?

Is not English easy?

-midir değil İngilizce kolay? : İngilizce kolay değil midir?

İsim cümlelerinin altını üstüne getirdik sayılır.

Sayılır diyoruz çünkü meselenin henüz değinmediğimiz önemli bir boyutu daha var:

İsim cümlelerinin zamanlara göre nasıl değiştiğini ele almış değiliz. Konunun bu boyutu, başlı başına ayrı bir konu olarak ele alınması gereken derinliktedir. Nitekim biz de bu konuyu ileriki aşamalarda ele almayı düşünüyoruz.

Dolayısıyla sıra fiil cümlelerine gelmiş bulunuyor.

Fiil cümlelerinde de isim cümlelerinde yaptığımız gibi, zaman çekimlemelerine değinmeden, sadece cümlelerin **“olumsuz cümle”**, **“soru cümlesi”** ve **“olumsuz soru cümlesi”** kalıplarına dönüşüşünde yardımcı fiillerin rolünü ele alarak konuyu kapatacağız.

Yine bildiğimiz cümlelerden başlayalım.

Daha önce **“ I love you ”** cümlesini ele almıştık.

Bu cümlelerin aslında **“ I do love you ”** şeklinde olduğunu ve bu cümledeki **“do”** kelimesinin yardımcı fiil konumunda bulunduğunu belirtmiştik. Hatta, cümlemizin zamanını değiştiren **“will”** ve **“did”** gibi yardımcı fiilleri bile kullanmıştık.

Zaman çekimlemelerini, daha önce de belirttiğimiz gibi ayrı bir konu olarak ele alacağımızdan, yalnızca **“do”** yardımcı fiilini esas alarak örnek oluşturacağız:

I do love you

Ben -er sev seni : Ben seni sever.

Ben seni severim / Seni seviyorum

I do teach English

Ben -ir öğret İngilizce : Ben öğretir İngilizce.

Ben İngilizce öğretirim

I do come again

Ben -ir gel yine : Ben gelir yine.

Ben yine gelirim.

Karikatür: Urfa kebab salonunun kapısından çıkarken
yana yan söylenen turist: “Yine gelmeyecek ben!”

Bu cümlelerin nasıl olumsuz yapılacağını sanırım kolayca tahmin etmişsinizdir. Tabii ki düşündüğünüz gibi isim cümlelerinde izlediğimiz yöntemin aynısı:

Yine yardımcı fiilden sonra “**not**” kelimesini koyarak cümleyi olumsuz cümle kalıbına sokacağız.

I do not love you

Ben -mem sev seni : Ben seni sevmem / Seni sevmiyorum.

I do not teach English

Ben -mem öğret İngilizce : Ben İngilizce öğretmem.

I do not come again

Ben -mem gel yine : Ben yine gelmem.

Cümlelerimizi soru cümlesine çevirmek istediğimizde yine cümledeki yardımcı fiili emellerimize alet etmek zorundayız.

Yardımcı fiilimizi cümlemizin başına koymamız, bu fiilin “-mı” soru ekinin anlamına da sahip olmasını temin edecektir.

“**Do**” kelimesinin yardımcı fiil olarak düz cümledeki anlamı “-er” ya da “-ar” ise, yardımcı fiil olarak başa konması da “-er mi?”, “-ar mı?” anlamlarını kazanmasını sağlar.

Do I love you?

-er mi Ben sev seni? : Ben seni sever mi?

Seni severmiyim / seviyor muyum?

Do I teach English?

-ir mi Ben öğret İngilizce? : Ben öğretir mi İngilizce?
Ben İngilizce öğretir miyim?

Do I come again?

-ir mi Ben gel yine? : Ben gelir mi yine? Ben yine gelir miyim?

Ve nihayet sıra geldi “seni sevmez miyim?” demeye.

Bu cümleyi kurmanın o kadar da zor olmadığını artık rahatlıkla söyleyebiliriz. Yardımcı fiilimizi ve hemen ardındaki “**not**” kelimesini birbirlerinden ayırmaksızın cümlemin başına koymamız işten bile değil.

Do not I love you ?

-mem mi ben sev seni? : Ben seni sevmem mi?
Ben seni sevmez miyim / sevmiyor muyum?

Do not I teach English?

-mem mi ben öğret İngilizce? : Ben İngilizce öğretmem mi?
Ben İngilizce öğretmez miyim?

Do not I come again?

-mem mi ben gel yine? : Ben yine gelmem mi / gelmez miyim?

3. Altın Kural : İngilizce cümle yapısında yardımcı fiiller çok önemli bir yere sahiptirler. Nasıl ki Türkçe’de cümleler ekler yardımıyla şekilleniyorsa İngilizce’de de cümleler yardımcı fiiller ekseninde gelişen işlemlerle şekillendirilmektedir. Bir cümleyi oluştururken, dönüştürürken ve anlamlandırırken bu noktaya dikkat edilmesi oldukça faydalı olacaktır.

6. Bölüm

Zaman Zaman

Zamanlara Bakalım...

Dil öğrenenler için “zamanlar” konusu her zaman dert olmuştur. Ama inanın, İngilizce öğrenenler için bu konuyu sorun olmaktan çıkarıyoruz.

3. Altın Kuralımızı hatırlayın!

3. Altın Kural : İngilizce cümle yapısında yardımcı fiiller çok önemli bir yere sahiptirler. Nasıl ki Türkçe’de cümleler ekler yardımıyla şekilleniyorsa İngilizce’de de cümleler, yardımcı fiiller ekseninde gelişen işlemlerle şekillendirilmektedir. Bir cümleyi oluştururken, dönüştürürken ve anlamlandırırken bu noktaya dikkat edilmesi oldukça faydalı olacaktır.

İngilizcedeki zamanları da aynı şekilde yardımcı fiiller belirliyor. İnanmazsanız aşağıdaki tabloya bakın.

Yine, bildiğiniz bir kelimeyi kullandık: **“Stop!”**

Aynı cümleyi, nerdeyse İngilizcedeki bütün zamanlara ve kiplere göre çekimledik. Ama değişen şey, sadece yardımcı fiiller.

I	do	stop	:	I do stop
Ben	-ur	dur	:	Ben dururum.
I	did (doed)	stop	:	I did stop.
Ben	-du	dur	:	Ben durdum.
I	will	stop	:	I will stop.
Ben	-acak	dur	:	Ben duracağım.
I	can	stop	:	I can stop.
Ben	-abilir	dur	:	Ben durabilirim.
I	could	stop	:	I could stop.
Ben	-abilirdi	dur	:	Ben durabilirdim.
I	would	stop	:	I would stop.
Ben	-urdu	dur	:	Ben dururdum.
I	should	stop	:	I should stop.
Ben	-malı	dur	:	Ben durmalıyım.
I	have	stopped	:	I have stopped.
Ben	-muş	dur	:	Ben durmuşum(dur).
I	had (haved)	stopped	:	I had stopped.
Ben	-muştu	dur	:	Ben durmuştum.
I	am	stopping	:	I am stopping.
Ben	-um	dur-u-yor	:	Ben duruyorum.
I	was	stopping	:	I was stopping.
Ben	-dum	dur-u-yor	:	Ben duruyordum.

Lütfen bu tabloyu 3. Altın Kuralı düşünerek dikkatlice inceleyin. Unutmayın ki her kuralın istisnası olabilir. Fakat istisnalar kaideyi bozmaz. Yani sıradışı durumlar, kuralların varlığını ortadan kaldırmaz. Mesela tablonun son dört cümlesinde sadece yardımcı fiillerde değil, fiillerde de değişiklik olmuş. Bu sıradışı durum, bizim kuralımızı bozmuyor.

“Have” ve “had” yardımcı fiillerinden sonra gelen normal (düzenli) fiiller, “-ed” eki alırlar. Tabloda kullandığımız “stop” fiili de bu yüzden “-ed” eki almıştır.

Ama bundan sonraki tabloda yer alan “be” fiili, düzensiz bir fiildir. Düzensiz fiiller ek almazlar. Bu fiillerin üç farklı hali vardır. Yerine göre bu sabit hallerden biri kullanılır. “Have” ve “had” yardımcı fiilleriyle kullanıldıkları zaman, düzensiz fiillerin 3. halleri kullanılır. (Bu düzensiz fiiller sözlüklerin iç kapaklarında verilmektedir.)

“Be” fiilinin 3. hali, “been”dir. Tabloda da “have” ve “had” yardımcı fiilleriyle bu fiilin “been” hali kullanılmıştır.

Karikatür: Trafik kontrol noktasındaki polisin şaşkın bakışları arasında, tıka basa dolu otobüsün şoförü duraklamadan geçiyor ve otobüsün ön camındaki kocaman levhayı polise gösteriyor: “Durak harici durmaz!”

Stop levhası

“Stop” kelimesi, bildiğimiz gibi “dur” demek.
Durmak da bir şey yapmaktır. Bir eylemdir, bir fiildir.
“Ne yaptın?” dendiğinde “Durdum” diyebiliriz.

Yani bu cümlede, yaptığımız bir şeyden (durmaktan) bahsetmiş oluruz. Öyleyse, bu bir fiil cümlesidir.

Olmaktan bahsetseydik, isim cümlesi kurardık.

2. Altın Kuralımızı hatırlayın.

2. Altın Kural : İsim cümlelerini fiil cümlelerinden ayırd etmemiz şarttır. Çünkü isim cümleleri ile fiil cümleleri arasında sadece anlam değil yapı olarak da bazı farklılıklar vardır.

Gelin şimdi “**olmak**”tan bahsedelim!
Bazı küçük farklar olacağını görelim.

Her “**stop**” (**dur**) kelimesinin yerine
“**be**” (**ol**) kelimesi koyarak tabloya bir daha bakalım:

I **do** be : (I do be) = **I am**
Ben **-ur** ol : (Ben olurum) = **Ben** **im**.

I **did** (doed) be : (I did be) = **I was**
Ben **-du** ol : (Ben oldum) = **Ben** **idim**.

I **will** be : I will be
Ben **-acak** ol : Ben olacağım.

I **can** be : I can be
Ben **-abilir** ol : Ben olabilirim.

I **could** be : I could be
Ben **-abilirdi** ol : Ben olabilirdim.

I **would** be : I would be
Ben **-urdum** ol : Ben olurum.

I **should** be : I should be
Ben **-malı** ol : Ben olmalıyım.

I **have** been : I have been →
Ben **-muş** ol : Ben olmuşum(dur).

I **had** been : I had been →
Ben **-muştu** ol : Ben olmuştum.

I **am** being : I am being
Ben **um** oluyor : Ben oluyorum.

I **was** being : I was being
Ben **dum** oluyor : Ben oluyordum.

Türkçe'de "**Ben onun babası olurum**" demek yerine,
"**Ben onun babasıyım**" demeyi tercih ederiz.

Yani, "**olmak**" fiilini "**imek**" fiiline dönüştürürüz.

Bu durum, geçmiş zamanda da geçerlidir.

Geçmişteki konumumuzu belirtmek için, "**idi**" kelimesini kullanırız.

Mesela "**Sen benim her şeyim oldun**" demek yerine,

daha çok "**Sen benim her şeyim (i)din**" deriz.

İngilizce'de de buna benzer bir durum vardır.

"**I do be**" (**olurum**) değil,

"**I am...**" (**Ben ...-im**) derler.

"**I did be**" (**oldum**) değil,

"**I was ...**" (**Ben idim**) kalıbını kullanırlar.

İngilizce'de, "**I do be**" yada "**I did be**" şeklindeki cümle kalıpları **şu anda kullanılmıyor**. Kullanırsanız, yanlış yapmış olursunuz. Bu kalıplar, **eskiden kullanılırdı**. Mesela Sheakspeare'ın eserlerine bakılabilir. (**Ama** Türkçe'de yerine göre bu iki kalıp da hâlâ kullanılıyor. Çoğunlukla, "**Ben onun babasıyım**" demeyi tercih etsek bile, "**Ben onun babası olurum**" cümlesini söylediğinizde **yanlış yapmış olmazsınız**.)

Kısacası *bu tablodaki "do be" ve "did be" kalıplarını, öğrencilerin konuyu daha rahat anlaması için sağ tarafta **parantez içinde** yazdık. **Bu kalıplar yerine şu anda "I am" ve "I was" kalıpları kullanılıyor.***

Demek ki 2. Altın Kuralda bahsettiğimiz gib, "fiil cümlesi - isim cümlesi" arasında bazı küçük farklar var. Ve bu küçük farklar, bazı ciddi değişiklikler oluşturuyorlar. Fakat unutmamalıyız ki 3. Altın Kuralda belirtildiği gibi, hem isim cümlelerinde hem de fiil cümlelerinde **her şey yardımcı fiile bağlı**. **Yardımcı fiil değişince, cümlenin zamanı değişmiş oluyor.** 10 -15 yardımcı fiili öğrenmekle İngilizcedeki bütün zaman kalıplarını kullanabilirsiniz. Bu konuda birkaç istisna kuralını akılda tutmanız yeterli. Zamanları öğrenmek de bu kadar basit!..

7. Bölüm

İstisnalar ve El Kaide

“El Kaide” kelimesini duyunca aklınıza ne gelir?

Tabii ki, “Üsâme Bin Ladin’in kurduğu gizli örgüt.”

Yani, Amerika’nın İkiz Kulelerini yıktığı söylenen şu meşhur çete.

Ama “El Kaide” değil de “kaide” kelimesini duysanız ne düşünürsünüz?

Bazı genç okurlarımız, Türkçe’deki şu meşhur sözü duymamış olabilirler: **“İstisnalar kaideyi bozmaz.”**

Evet! Kaide: **“kural, belirleyici esas”** anlamında bir kelime.

İstisna da **“kuraldışı durum”** yani kurallara aykırı olarak nadiren rastlanan durum demek. (Meselâ, güneş varken yağmur yağmaz. Bu bir kuraldır. Ama bazen güneşli yağmurlara rastlarız. Bu da, istisnâ bir durumdur. Güneşli yağmurların olması, bu kuralı bozmaz.)

Biz de size bol bol kaide (kural) vereceğiz ve bu kaidelerin istisnalarını (kuraldışı durumları) söyleyeceğiz. Böylece, İngilizce’ye hâkim olmanızı sağlayacağız. Bir önceki sayfada da istisnalardan ve kaidelerden bahsettik. Dedik ki:

3. Altın Kuralı unutmayın. Ama şunu da unutmayın ki her kuralın istisnası olabilir. Fakat istisnalar kaideyi bozmaz. Yani sıradışı durumlar, kuralların varlığını ortadan kaldırmaz. Mesela aşağıdaki tablonun son dört cümlesinde sadece yardımcı fiillerde değil, fiillerde de değişiklik olmuş. Ama bu sıradışı durum, bizim kuralımızı bozmuyor.

I	do	stop	:	I do stop.
Ben	-ur	dur	:	Ben dururum.
I	did (doed)	stop	:	I did stop.
Ben	-du	dur	:	Ben durdum.
I	will	stop	:	I will stop.
Ben	-acak	dur	:	Ben duracağım.
I	can	stop	:	I can stop.
Ben	-abilir	dur	:	Ben durabilirim.
I	could	stop	:	I should stop.
Ben	-abilirdi	dur	:	Ben durabilirdim.
I	would	stop	:	I would stop.
Ben	-urdu	dur	:	Ben dururdum.
I	should	stop	:	I should stop.
Ben	-malı	dur	:	Ben durmalıyım.
I	have	stop ed	:	I have stop ed .
Ben	-muş	dur	:	Ben durmuşum(dur).
I	had (haved)	stop ed	:	I had stop ed .
Ben	-muştu	dur	:	Ben durmuştum.
I	am	stop ing	:	I am stop ing .
Ben	-yor	dur	:	Ben duruyorum.
I	was	stop ing	:	I was stop ing .
Ben	-yordu	dur	:	Ben duruyordum.

Bu durum, **3. Altın Kuralın birinci istisnasıydı**. Sondaki dört cümlede sadece yardımcı fiiller değil, fiiller de değişiyordu.

Şimdi gelelim **3. Altın Kuralın ikinci istisnasına**.

İkinci istisna da şu: Zamanları çekimlerken verdiğimiz tablonun ilk iki cümlesi, aslında daha farklı yazılır.

I	do	stop	→	"I do stop" yerine "I stop"
Ben	-ur	dur		
I	did (doed)	stop	→	"I did stop" yerine "I stopped."
Ben	-du	dur		
I	will	stop		
Ben	-acak	dur		
I	can	stop		
Ben	-abilir	dur		
I	could	stop		
Ben	-abilirdi	dur		
I	would	stop		
Ben	-urdu	dur		
I	should	stop		
Ben	-malı	dur		

Dikkat ederseniz her iki cümledeki **yardımcı fiili (do'yu) attık**. İkinci cümledeki **"did" kelimesinin içeriğinde "do + ed" vardır**. Yani "did" kelimesinde var olan "do" atılınca, **geri kalan '-ed' ekini de 'stop'un sonuna eklemek gerekmektedir**. "Stop" kelimesine "-ed" harfleri eklenince de, telaffuzu kolaylaştırmak için, "p" harfi ikiye çıkarılmaktadır.

Daha önce verdiğimiz başka bir örneği hatırlayalım: "I love you" kelimesini örnek vermiştik ve demiştik ki:

Bu cümlemin aslı **"I do love you"** şeklindedir.

İşte şimdi de diyoruz ki bu cümlemin **aslı "I do love you" şeklinde olmasına rağmen, artık bu şekilde kullanılmıyor**.

“I do love you” yerine “I love you”
“I did love you” yerine “I loved you” deniyor.

Bu cümlelerdeki “do”
**yardımcı fiili, eski İngilizce’de
kullanılıyormuş.** Ama daha
sonra kullanılmaz olmuş. **Şu
anda sadece “elbette”
anlamında vurgu yapmak
amacıyla kullanılıyor.**

Bakın olayı daha kolay bir
şekilde anlatalım:

Vurgu amacıyla “do” yardımcı
fiilinin kullanılmasının en güzel
örneklerinden birisi de “**Be
careful!**” (**Dikkatli ol!**) ünlem
cümlesinin “Do be careful!”
şeklinde kullanıldığında daha
da vurgulu bir anlam
kazanarak, heyecanı ve ikazı
daha fazla hissettirmesi.

Diyelim ki bir İngiliz’e aşık oldunuz.

Onu sevdiğinizi nasıl söylersiniz?

“I love you!”

Diyelim ki size inanmadı ve sordu: “Do you love me?”

Siz de bu sefer şöyle demelisiniz:

“I do love you!” (**Seni elbette seviyorum.**)

Karikatür: Valla, billa, Ekmek çarpsın ki I love you!
Yani demek istiyom ki
I do love you!

Daha inandırıcı olmak için dil dökmeye devam edebilirsiniz:

“I loved you at first sight!” (Seni ilk görüşte sevdim.)

Diyelim karşı taraf size yine inanmadı ve dedi ki **“İlk görüşte sevmiş olsaydın, hemen yanıma gelip tanışmaya çalışırdın! Bence sen beni sonradan, zengin olduğumu öğrenince sevdin!”**

Şöyle cevap vermenizi tavsiye ederiz:

“I did love you at first sight!” (Seni kesinlikle ilk görüşte sevdim.)

Bu kadar inatçı birinden vazgeçseniz daha iyi edersiniz.

Ama İngilizceyi öğrenmeniz için, bu sinir bozucu sevda hikayesini uydurmak zorundaydık.

Kusura bakmayın.

İngilizceyi öğrenmeye bakın! 😊

Bu arada şunu söylemeyi de unutmayalım:

Bu zamanlardaki “do” yardımcı fiili, **sadece olumlu cümlelerde kaldırılmış.** Yani **basit geniş zaman ve basit geçmiş zaman kalıplarının olumsuz cümlelerinde ve soru cümlelerinde 3. Altın Kuralımız hala geçerli.**

Zamanlar tablosunda sadece olumlu cümlelerden örnek vermiştik. Şimdi isterseniz, Olumlu (+), Olumsuz (-), Olumlu Soru (+?) ve Olumsuz Soru (- ?) cümle kalıplarının bir arada tekrar hatırlayarak bu durumu daha net görelim:

- (+) I **do** love you : Ben seni severim / Seni seviyorum
(-) I **do not** love you : Ben seni sevmem / Seni sevmiyorum
(+?) **Do I** love you? : Ben seni sever miyim / seviyor muyum?
(-?) **Do not I** love you ? : Ben seni sevmez miyim / sevmiyor muyum?

Görüldüğü gibi, sadece olumlu cümle kalıbındaki altı çizili (kırmızı) “do” yardımcı fiili atılacaktır. Basit geniş zamanın diğer cümle kalıplarında ise, yardımcı fiillerin belirleyici rolü devam etmektedir. Bu durum basit geçmiş zaman kalıbı için de geçerli demiştik. Önceki konularda verdiğimiz zamanlar tablosunun ikinci satırında yer alan geçmiş zaman kalıbına da bakalım isterseniz.

- (+) I **did** (**doed**) love you : Ben seni sevdim.
(-) I **did not** love you : Ben seni sevmedim.
(+?) **Did I** love you? : Ben seni sevdim mi?
(-?) **Did not I** love you ? : Ben seni sevmedim mi?

Basit geçmiş zamanın da sadece olumlu cümle kalıbında “do” yardımcı fiili atılmaktadır. Daha Önce de belirttiğimiz gibi “did” yardımcı fiilinin içeriğinde “do + ed” vardır. “do” atılınca, bitişik olan “ed” eki, fiile eklenecek ve “I **loved** you” cümlesi oluşacaktır.

I **did** (**doed**) love you → I loved you

Kısaca özetlemek gerekirse, 3. Altın Kuralın ikinci istisnası şudur:

“Sadece basit geniş zaman (Simple Present Tense) ile basit geçmiş zamanın (Simple Past Tense) ve yine sadece olumlu cümle kalıplarında yardımcı fiil kullanılmamaktadır.”

Şimdi 3. Altın Kuralın üçüncü ve son istisnasına geçelim:

3. Altın kuralın 3. istisnası 3. tekil şahıslarla ilgili: (333)

“Do” ve “have” yardımcı fiilleri 3. tekil şahıslarla birlikte kullanıldığında “-es” ekini alarak “does” ve (haves)→“has” haline gelmektedir.

Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse, “**ben** seni seviyorum” yerine “**o** seni seviyor” demek istediğimizde sadece “**I**” (**ben**) kelimesini “**he**” (**o**) yapmamız yetmeyecektir. Cümledeki “do” kelimesine “-es” takısını ekleyerek “**does**” yardımcı fiilini oluşturmamız gerekecektir.

- (+) **He does love you** : O seni sever / Seni seviyor
- (-) **He does not love you** : O seni sevmez / Seni sevmiyor
- (+ ?) **Does he love you?** : O seni sever mi / seviyor mu?
- (- ?) **Does not he love you ?** : O seni sevmez mi / sevmiyor mu?

Olumlu cümlelerde “do”yu attığımızı hatırlayalım.

Yani “does” kelimesini sadece soru cümlesi ve olumsuz cümle kalıplarında kullanacağımızı bilelim.

“**He does love you**” cümlesinde “do”yu atıyorsak, akla yeni bir soru gelebilir:

O halde olumlu cümle kalıplarında “do”yu attığımızda, “-es” takısını ne yapıyoruz?

Cevap gayet basit:

Geçmiş zamanın olumlu cümle kalıbında “did” (do + ed) kelimesindeki “do”yu atınca “-ed” ekini nereye koyuyorduysak, “-es” takısını da oraya ekleyeceğiz. Yani, fiile.

I **did** (**doed**) love you. → I loved you.

He **does** love you. → He loves you.

“Have” yardımcı fiilinde zaten “do”lardaki gibi atılma, çıkarılma gibi bir durum yok. Bu kelime, yardımcı fiil göreviyle 3. tekil şahıslarda kullanıldığı sürece “has” halini alır.

Tüm bu istisnalardan sonra biraz kafanız karışmış olabilir.

Endişe etmeyin! Sadece bu kitabı okuyarak İngilizce öğrenmeye çalışmadığınız sürece, herhangi bir sorun yaşamayacaksınız. Çünkü İngilizce öğrenmek için asıl ders araçlarınızı ve eğitim programınızı uygulamaya devam ederek zamanla bu gibi istisnaî durumlara alışacaksınız.

Giriş bölümünde, “bu kitabı gittiğiniz ülkeyi tanıtan bir kitap gibi okuyun” demiştik. Eğer o ülkeyi yeterince tanımak istiyorsanız, bu rehberi elinize alıp yollara düşmeli, sokaklara dalmalı ve binaların içine girmelisiniz.

“Ben oraları iyi bilirim” demek için bunu yapmanız şart...

Kaybolmamak için yada kaybolduğunuzda yolu bulmanız için elinizde iyi bir rehber kitap olmalı ve ona tekrar tekrar bakmaya üşenmemelisiniz. Hele bir de büyük bir ülkeye gidiyorsanız...

Kısa yolları iyi öğrenmeli, sizin dilinizden iyi anlayan birini rehber edinmelisiniz.

Fakat bu yolculuğu asla bir çile olarak düşünmeyin.

O şehirlerde, yollarda yada binalarda yaşayan binlerce kelimeyle tanışacak, bazılarıyla sık sık görüşeceksiniz.

Bazen çok güzel şeyler anlatacaklar size.

İlginç diyarlar keşfedeceksiniz...

Her ülkede, görülmeye değer bir yerler vardır mutlaka.

Bu kitap size iyi bir yol arkadaşı olabilirse ne âlâ...

Uzakta bir şehre doğru giden öğrencinin elinde okuduğu kitap, yol kenarında “İngilizce” yazan ok şeklinde levha.

8. Bölüm

Sevmişem ve Ölmüşem

“Urfalı’yam ezelden
Yar sevmişem güzelden”
Sevmişem ve ölmüşem...
tez elden...

Sizce, Urfalı “-miş’li geçmiş” zamanla mı konuşuyor.
Sevdası bitmiş mi yani?
Yoksa hâlâ seviyor mu? Aşık mı?

Hiç şüphemiz olmasın! Bu oğlan sırlıslıkla aşık!
Sevgisini zirveye ulaştırmış, “seven adam” olmuş o...
Yanmış, türkü yakmış
Anlamamışız. Efsane okuyor, masal anlatıyor sanmışız...

Çünkü bize “-miş’li geçmiş zaman”ın masallardan bahsettiğini
öğrettiler sadece.

Bir de küçümseme anlamında kullanıldığını öğrendik.
Urfalı’nın “miş”li sözlerini nasıl anlayalım ki?

O, “sevmişem” diyor. “Sevdim, seviyorum, sevmeye devam
ediyorum” anlamında söylüyor bunu...

“Sevmişem” demek, “Ben aşığım demek”tir...

“Ben aşıkmişim” yada “ben aşıktım” değil!

Sevmişem: “Sever oldum ve hâla öyleyim” demektir.

Ama mektepte öyle öğretmediler bize...

“miş” ise, bitmiştir dediler. Masaldır, efsanedir, rivayettir dediler.

Urfalı’ya ayıp oluyor...

Ve bir de zor oluyor İngilizce öğrenmek.

Çünkü Urfalı’yı anlamayan, “sevmişem”i bilmeyen, “I have loved” nedir anlayamıyor.

“I have loved” diyor İngiliz, “sevmişem” anlamında...

Biz masal anlattığını, geçmişten bahsettiğini sanıyoruz.

O, uzun uzun izah ediyor **“geçmişte başlayıp da bitmeyen ve bugüne kadar uzanan ve halen var olan şey”** diyor. **“Bunun zamanı olmaz”** diyor. Biz anlamıyoruz.

Anlayamayız tabii!

Öğrenemeyiz kolay kolay!

Urfalı’nın “miş”ini öğrenmeden, İngilizin “have”ini öğrenemeyiz!

“Have”i öğrenmemizi ne temin eder acaba?

Cevap kolay: “Have” kendisi temin eder.

“Have” temin etmek, sahip olmak demektir.

“Have”in kelime anlamını bilmemiz, öğrenmemizi temin eder.

“I have loved” “Sevmiş olmayı temin ettim, sevmeye durumuna sahibim, artık ben seven biriyim” gibi bir şeydir.

Kısacası ve halkçası “sevmişem” demektir “I have loved”.

Öğrenmekten bahsetmiştik ya, öğrenmek “learn” kelimesiyle ifade edilir.

“I learned” “ben öğrendim” demektir.

“I have learned” ne demektir o halde?

“Öğrenmeyi temin ettim, artık ben öğrenmiş biriyim”

kısacası ve halkçası “öğrenmişem” demektir.

“Have” yardımcı fiiliyle kurulan cümleler, **Perfect Tense** olarak bilinen zaman kalıbına göre kurulmuşlardır. “Have” kelimesinin anlamından yola çıkıp konuyu anlamaya çalıştığımız gibi, **“Perfect” kelimesinin sözlük anlamından yola çıkarak da bu konuyu anlayabiliriz.**

“Perfect” **mükemmel** demektir.

“Mükemmel” kelimesini mükemmelce anlamak için, **bu kelimeyle akraba olan birkaç kelimeyi** daha hatırlayalım isterseniz.

“**İkmal**” kelimesini, “**yakıt ikmali yapmak**” şeklinde sık sık duyarız.

“Yakıt ikmali” demek “**yakıt tamamlaması**” yada “biten yakıt yerine yeni yakıt alınarak yakıtın tam olarak var olmasının sağlanması” demektir. Yani “ikmal”, **tamamlamak veya tam hale getirmek** demektir.

“**Tekmil**” kelimesini de askerlik hatıralarını anlatanlardan duyduğumuz “**tekmil vermek**” teriminden hatırlarız.

Tekmil vermenin anlamı **“herşeyin tam ve tamam olduğunu komutana bildirmek”** yada **“tam bir bilgi vermek”** şeklinde açıklanabilir. Yani “teknil”, tam veya tamam anlamındadır.

Aşırı kasılarak selam çakan yüzbaşı, ağzı bir karış açık ve avazı çıktığı kadar bağırarak albaya teknil veriyor:
“2. Bölük, 2 subay, üç astsubay ve 50 erle emir ve görüşlerinize hazırdır komutanım!”

Bir de **“32 kısım teknil birden”** diye bir deyim vardır. **“32 kısım tamamı bir arada”** şeklinde anlayabiliriz bu deymi.

Şimdi gelelim “mükemmel”in anlamına.

“Mükemmel” kelimesini, bir şeyin **“eksiksiz, kusursuz”** yani **“tam” olduğu zamanlarda kullanırız**. Olması gereken her şey yapılmışsa veya olmuşsa “Mükemmel!” deriz hayranlık içinde.

Perfect Tense kalıbında kurulan “I have loved” “I have learned” gibi cümleler de **“bir şeyin tamamlanmış olduğunu”** belirtir.

Bu “tamamlanmış” kelimesini “bitirilmiş” şeklinde anlamayınız lütfen!

“Tam olarak yapılmış” şeklinde anlayınız! Yani “I have loved” “I have learned” gibi cümleler, bir şeyin tam olarak yapıldığını ve istenen noktaya gelindiğini ifade eder.

Daha net anlamak için örneklere bakalım:

Mesela **“I have learned”** diyen kişi, **öğrenme işini tamamladığını** belirtir. Artık o, istenen noktaya gelmiş, hedefe ulaşmış ve öğrenme işini tamamlamıştır. O **“öğrenmiş” bir kişidir** artık.

“I have loved” diyen, **sevme işini tam hale getirmiş (yani tam olarak sevmiştir). O artık, “sevmiş ve seven” bir kişidir.**

“I have loved” (sevmişem) derken de size bunu söylemeye çalışmaktadır. **Şu anda “seven bir kişi”** olduğunu belirtmektedir.

Geçmişten değil bugünden, şimdiki zamandan bahsetmektedir.

Evet, söylediği şeyin **geçmişle de alakası vardır.**

Günün birinde sevmeye başlamış ve sever olmuştur.

Fakat size asıl söylemek istediği, geçmişteki bu hadisenin sonucu olarak şu anda geldiği noktadır.

Mesela, **“I have learned English”** diyen birisi, geçmişte belirli bir süre İngilizce çalışmış ve İngilizceyi öğrenmiştir. Fakat bu cümleyi kurarken size söylemek istediği şey, **“Ben İngilizce’yi biliyorum”** demekten öteye gitmez.

Daha doğrusu geriye, -geçmişe- gitmez.

Geçmiş karıştırmak için **“Ne zaman öğrendin?”** diye sorarsanız,

“I have learned English in 1993” diyemez. Çünkü o zaman **“Ben İngilizceyi biliyorum 1993’te”** gibi saçma bir anlam çıkar.

Geçmişten bahsedip bir tarih vermek için, Basit Geçmiş Zaman (Simple Past Tense) kalıbını kullanarak “I learned English in 1993” (İngilizce’yi 1993’te öğrendim) diyebilir.

Yada Perfect Tense’in geçmişten bahseden “Past Perfect Tense” kalıbını kullanarak “I had learned English in 1993” (İngilizce’yi 1993’te öğrenmiştim) diyebilir. Fakat bu kalıp da genellikle sonraki bir olaydan söz edildiğinde kullanılır. “I learned French in 1994” (1994’te Fransızca öğrendim) “I had learned English in 1993” (İngilizce’yi 1993’te öğrenmiştim) gibi.

Bu sözleri söyleyen kişi “bu iki dili de bildiğini”, “İngilizce ve Fransızca öğrenmiş birisi olduğunu” ifade etmek için “I have learned English and French” diyebilir.

Bu cümleyi “İngilizce ve Fransızca’yı öğrenmişem” şeklinde tercüme edersek, İstanbul Türkçesi’ne uymaz.

“Öğrenmişem”in sonunu değiştirip “öğrenmişim” yapsak nasıl olur?

Aslına bakarsanız, “İstanbul Türkçesi” dediğimiz kitâbî Türkçe’de böyle bir kullanım tarzı zaten var. Meselâ birkaç örnek verelim:

“Ben İngilizce ve Fransızca’yı öğrenmişim, adam ‘neden Rusça öğrenmedin?’ diyor!”

“Yıllarca vâli olarak halka hizmet etmişim, aldığım emekli maaşına bak!”

“Ben ki onlarca insanın hayatını kurtarmışım.”

“Ben zaten ölmüşüm...”

Evet!

Tüm bu örnekler de gösteriyor ki “-miş” ekini sadece, geçmiş zamanı anlatırken, birinden aktarılan şeyleri rivayet ederken veya küçümseme

amacıyla kullanmıyoruz. Bazen, şimdiki durumumuzdan bahsetmek için de kullanıyoruz.

Verdiğimiz örneklerde “iki dil bilen adam olduğumuzu”, “vâililik yapmış bir insan olduğumuzu”, “onlarca insanın kurtarıcısı olduğumuzu” yada “şu anda ölü olduğumuzu” belirtmek için “-miş” ekini kullandık.

Ancak bu eki her koşulda kullanamayacağımız da açık.

Meselâ “Üç altın madalya almış bir sporcu olduğumuzu” belirtmek için **“üç altın madalya almışım” yerine “üç altın madalya aldım” diyoruz.**

Bu da geçmiş zamanda yaptığımız bir şeyi anlatmak için mi yoksa şu anki durumumuzu belirtmek için mi konuştuğumuzu tam olarak belirtemememize neden oluyor.

Peki ne yapmamız gerekiyor o halde?

Bu sorunun da cevabı basit aslında.

“- miş bulunmak” veya “-miş durumda olmak” şeklinde iki ifade kalıbımız var.

“İngilizce ve Fransızca’yı öğren**mişim**” diyemediğimiz durumlarda,
“İngilizce ve Fransızca’yı öğren**miş bulunuyorum**” yada
“İngilizce ve Fransızca’yı öğren**miş durumdayım**” diyebiliriz.

Yada “Üç altın madalya almışım” yerine
“Üç altın madalya almış **bulunuyorum**” veya
“Üç altın madalya almış **durumdayım**” diyebiliriz.

Bu Perfect Tense konusunu noktalamadan önce, son bir noktaya daha değinelim:

“Ben zaten ölmüşüm!”

Yukarıda verdiğimiz örneklerde **“ben zaten ölmüşüm”** cümlesi vardı. Bu cümlenin, “ben şu anda ölüyüm” anlamında kullanıldığına dikkatinizi çekmiştik. Fakat bu cümlede geçen “zaten” kelimesi de dikkate değer bir ayrıntıyı temsil ediyor:

İngilizce’de “have” ile kurulan Perfect Tense cümlelerinin önemli bir kısmında da “zaten” anlamındaki “already” kelimesi yer alır.

“I have already learned English”

“Ben **zaten** İngilizce’yi öğrenmişim.”

“Ben **zaten** İngilizce’yi öğrenmiş durumdayım.”

“Ben **zaten** İngilizce’yi öğrenmiş bulunuyorum.”

Fakat bu cümlenin olumsuz halinde “zaten” anlamındaki “already” kelimesi değil, **“henüz, hâlâ”** anlamındaki **“yet”** kelimesi kullanılır:

“I haven’t learned English yet.”

Türkçesi:

“Ben **henüz** İngilizce’yi öğrenmiş değilim.”

“Ben **henüz** İngilizce’yi öğrenememiş durumdayım.”

“Ben **henüz** İngilizce’yi öğrenememiş bulunuyorum.”

Tüm bunlardan sonra ***“I haven’t learned Perfect Tense yet”*** demeyeceğinizi umarak bu konuyu noktalıyoruz.

4. Altın Kural:

Perfect Tense kalıbında “have” yardımcı fiiliyle kurulan cümleler, bir şeyin tam olarak yapıldığını ve belirli noktaya gelindiğini ifade eder. Önemli olan ve belirtilmek istenen de bu gelinektir. Geçmişten değil bugünden, şimdiki zamandan bahsedilmektedir. Söylenen şeyin geçmişle de alakası vardır. Fakat asıl söylenmek istenen, geçmişteki bu hadisenin sonucu olarak şu anda belirli bir noktaya gelinmiş olduğudur. Bu yüzden Present Perfect Tense kalıbında belirli bir tarih verilmez. Geçmişten bahsedip bir tarih vermek için, Basit Geçmiş Zaman (Simple Past Tense) kalıbı yada Perfect Tense’in geçmişten bahseden “Past Perfect Tense” kalıbı kullanılabilir.

9. Bölüm

Şu Mâlum "The"

Polisin telsiz konuşmalarında sık kullanılan bir kelime vardır. "Mâlum....."

"**Mâlum şahıs henüz bulunamadı.**"

"**Mâlum mevkiye intikal etmiş bulunuyoruz.**"

Neden "**Ahmetoğlu Mehmet bulunamadı**" şeklinde açık kimlik ve isim vermezler de "**mâlum şahıs bulunamadı**" tarzında şifreli konuşurlar.

Herhalde telsizlerin dinlenebileceği ihtimaline karşı böyle bir tedbire başvuruyorlar. Öyle ya... Bu işlerde gizlilik esastır. Bilgi verilen âmir, zaten hangi kişinin takip edildiğini veya arandığını bilmektedir. **Ârife târif gerekmez.**

"Mâlum şahıs" dendiğinde "**bildiğiniz kişi**" anlamıyla, isim verilmeden o kişiden bahsedilmiş olacaktır. Hem zaten, **mâlumu îlam etmeye** (bilinen bir şeyi yeniden bildirmeye) ne lüzum var. O halde bu tarz resmi konuşmaların yapılması, bir gerekliliktir.

Fakat aynı adamı mafyanın da takip ettiğini düşünelim. Mafya mensupları da gizliliğe dikkat ederek birbirleriyle haberleşirler. Fakat telefonda bilgi verirken, polisler gibi "Mâlum şahıs bulunamadı" tarzında resmî konuşmalar yapmadıkları mâlum.

Onlar da şöyle derler "**Adamı bulamadık.**" "**Herifi arıyoruz.**"

Telefonun karşı tarafındaki kişi de hangi adamdan bahsedildiğini anlar. Çünkü bilgiyi veren kişi, “adam” kelimesinin sonuna “ı” sesini eklemiştir. “Adam bulamadık” deseydi, gittikleri yerde “herhangi bir adam” bulamadıkları anlaşılabilirdi. Ama “adam” kelimesinin sonuna eklenen “ı” harfi, adamın “mâlum adam”, “bilinen adam” olarak anlaşılmasını sağlamış oldu.

Türkçede bir ismin sonuna “ı” harfi ekleyerek sağlamış olduğumuz bu anlam, İngilizce’de de isimlerin başına getirilen “the” kelimesiyle sağlanır.

Bir başka deyişle, İngiliz mafyası da isim vermek istemediğinde “man” (adam) kelimesini “the man” şeklinde kullanacaktır. Elbette ki bu kalıbı sadece mafya mensupları kullanmıyor.

Bizler de konuşurken ve yazarken kelimelerin sonuna “ı” , “i” gibi harfleri ekleyerek “mâlum şey” anlamını îmâ etmiyor muyuz?

İsterseniz bu “malum şey” yani “bilinen şey” ifadesini biraz irdeleyelim:

Türkçede sadece “ı” ve “i” gibi ekleri alan kelimeler mi “mâlum” anlamı taşır?

Yoksa “o adam”, “şu adam”, “bu adam” veya “benim adam”, “senin adam”, “adamımız”, demekle de “adam” kelimesini “mâlum adam” haline getirmek mümkün müdür?

Evet . Tam üstüne bastık.

Önüne “bu, şu” yada “benim, senin” gibi sıfatlar getirerek yada sonuna “ı” ve “i” gibi harfler ekleyerek bir ismi “mâlum” duruma getirebiliriz.

Peki “mâlum” durumunda olmayan isimlerin özellikleri neler?

Tek başına olması: adam

Belirsizlik sıfatlarını alması: herhangi bir adam, bazı adamlar

Aslına bakarsanız, Türkçe’de isimlerin “mâlum” durumunda olup olmaması çok önemli değil.

Ancak, “article” dediğimiz “the” gibi bazı takıları isimlerle birlikte kullanmanın mecburi olduğu dillerde bu konu oldukça önem kazanmaktadır.

İngilizce’de isimler “mâlum” durumunda olup olmama bakımından üçe ayrılır.

- a) “Mâlum” durumunda olanlar
- b) “Mâlum” durumunda olmayanlar
- c) “Mâlum bir tür”den bahseden cins isimleri

Şimdi bunları tek tek ele alıp, konuyu toparlayalım:

a) “Mâlum” durumunda olanların önüne, bildiğiniz gibi “the” kelimesi konmaktadır. “This, that” (bu, şu) gibi işaret sıfatları veya “my, your” (benim, senin) gibi iyelik sıfatı alan isimler de bu gruba girebilir. Çünkü bu sıfatlar onları tanımlayarak “mâlum” hale getirmektedir.

b) “Mâlum” durumunda olmayanlar ise, önüne getirildiği isme “herhangi bir” anlamı katan “a” kelimesini alırlar. “A man” (herhangi bir adam, adamın birisi) gibi. “Some” (bazı, bir takım), “a lot of” (birçok) gibi Türkçe’de “Belgisiz Sıfat” dediğimiz sıfatlar da bir ismin önüne geldiklerinde onu belirsiz hale sokarlar, “mâlum” olmasını önlerler.

c) “Mâlum bir tür”den bahseden cins isimler:

Bildiğiniz gibi, cins isimler belirli bir cinse ait olan şeylerin ortak ismidirler. Yani o cins şeylerin tümünü temsil ederler. “Yılan, soğuk hayvandır” dendiğinde, “yılan” kelimesi bütün yılanları temsil eder. “Muz sarıdır” dendiğinde bütün muzlar; “öğrenci saygılı olmalı” dendiğinde bütün öğrenciler; “süt sıvıdır” dendiğinde bütün sütler kastedilir. Çünkü bu cümlelerde “muz” kelimesini duyduğumuzda “**muz diye bildiğimiz şeylerden**” veya “süt” kelimesini duyduğumuzda “**mâlum, bildiğimiz normal süttten**” bahsedildiğini anlarız.

İşte bu gibi isimlerin sadece
tekil hallerinde “a” kelimesi
kullanılır. O da sadece
sayılabilen isimlerde. →
Sayılmayan isimlerde
ne “a” ne de “the” kullanılır.

“Banana” (muz) kelimesini
cins isim anlamında kullanarak
bir örnek yapalım:

“**Muz sarıdır**” cümlesinin
İngilizce karşılığında “muz”
kelimesinin önüne “a” (bir)
kelimesini koymak zorundayız.

A banana is yellow.

SAYILAMAYAN İSİMLER

“Bir süt, iki süt” şeklinde
sayamadığımız, ancak “şişe”
veya “deste” gibi bir ölçü
birimiyle belirtebildiğimiz
isimler, sayılamayan isimlerdir.
Bu isimleri cins isim olarak
kullandığımızda önüne “a” veya
“the” gibi kelimeler eklenmez.
“**Süt sıvıdır**” cümlesinde,
sayılamayan bir isim olan “süt”
kelimesinin önüne “the”
koyamayız.
“**The milk is liquid**” dersek,
yanlış yapmış oluruz.
“**Milk is liquid**” dememiz
gerekir. Çünkü bu cümlede
“süt”ü cins isim olarak
kullanmaktayız.

Ama “**Muzlar sarıdır**” cümlesinin İngilizce karşılığında “Muzlar” kelimesinin önüne “a” veya “the” koymamak zorundayız.

~~The bananas~~ are yellow. (YANLIŞ)

Bananas are yellow. (DOĞRU)

~~A~~ bananas are yellow. (YANLIŞ)

Öküz: N’aber? Bugün kaç süt yaptın?

İnek: Nası sayıym lan Öküz! Süt sağılır, sayılmaz! Hem sen kaç ot yedin?

Öküz: (Düşünce) Hıh Dilbilgisi öğrenmiş! İnek işte!

Kısacası, cins isimlerle ilgili kural şudur:

“Süt” gibi sayılamayan cins isimler ve “muzlar” gibi sayılabilen çoğul cins isimler “a” veya “the” almazlar.

“Muz” gibi sayılabilen tekil cins isimler ise, “a” alırlar.⁶

⁶ Bu kural genelde bütün **sayılabilen cins isimler için** geçerlidir. Sadece hayvanların veya müzik aletlerinin cins isimlerinde yada icatlardan bahsedilirken “a” yerine “the” kelimesi kullanılır. Örneğin “Penguen” bir hayvan türünün ismidir. “Penguen bir kuştur” cümlesinin İngilizce karşılığında “penguen” kelimesinin önüne “a” değil “the” konur:

“**The penguin is a bird.**”

“Piyano” bir müzik aleti cinsinin ortak adıdır. “Piyano çalarım” cümlesinin İngilizce karşılığında “piyano” kelimesinin önüne “a” değil “the” koymamız gerekir:

“**I play the piano.**”

“The” konusunu kapatmadan önce iki özel bir duruma parmak basmamız gerekiyor.

1) Mâlum olsalar da olmasalar da bazı cins isimlerle “the” kullanılmaz. Bunları kolayca öğrenebilirsiniz.

Yemek öğünleri:

Breakfast (kahvaltı), lunch (öğle yemeği), dinner (akşam yemeği).

Bazı mekanlar:

Home (ev), school (okul), college (kolej), church (kilise).

2) Bazı özel isimlerle birlikte mutlaka “the” kullanılır. Bazılarıyla ise asla kullanılmaz. Bunları da kolayca hatırlayabileceğiniz şekilde grupalayalım.

a) Sayıya göre:

-Göl isimleri :Tek bir gölün ismi ise “the” almaz, birden çok ise alır.
“Lake Van” (Van Gölü) **“The Seven Lakes”** (Yedi Göller)

-Dağ isimleri :Tek bir dağın ismi ise “the” almaz, birden çok ise alır.
“Mount Ağrı” (Ağrı Dağı) **“The Toros Mountains”** (Toros Dağları)

-Ülke isimleri :Tek kelimeli bir isimse “the” almaz, birden çoksa alır
“Turkey”, **“The United States of America”**

b) Sıraya göre:

-Sayı sıfatı almış bir isim : Sıfat sonraysa “the” almaz, önceyse alır.
“Unit One” (Bölüm Bir), “The First Unit” (Birinci Ünite)

-Okul, üniversite gibi isimlerde: Bu kelimeler sondaysa “the” almaz, öndeyse alır. “Ankara University”, “The University of Florida”

c) Bilmem ki neye göre:

-Okyanus, deniz, körfez ve nehir isimleri mutlaka “the” ile başlar.

The Indian Ocean (Hint Okyanusu), **The** Arabian Gulf (Arap Körfezi)

-Etnik grupların isimleri mutlaka “the” ile başlar.

The Indians, (Hintliler) **The** Arabs (Araplar)

-Spor ve bilim dallarının isimleri ve soyut isimler “the” almaz.

Football, mathematics, love (aşk, sevgi)

Size tavsiyemiz, bu özel durumları fazla kafaya takmayın. İngilizlerin bile bu konuda mükemmel olmadıklarını söyleyebiliriz. Siz en iyisi “mâlum olup olmama durumuna göre “the” nasıl kullanılır”, onu öğrenin.

Şimdi **5. Altın Kural**’ımızı söyleyebiliriz.

5. Altın Kural:

İngilizce’de isimlerin “mâlum” olup olmaması oldukça önemlidir. Bu durumlarına göre isimlerin önüne “a”, “the” gibi takılardan yada “this, that” “my, your,” gibi işaret veya iyelik sıfatlarından uygun olan birinin konması zorunludur. Bu kural sadece çoğul veya sayılamayan cins isimlerde geçerli değildir. “The” ile ilgili bazı uygulamalar ise, herhangi bir mantıklı açıklama yapılmaksızın kullanıma göre şekillendirilmiştir.

10. Bölüm

Karadeniz'de

Başlığa bakınca, aklınıza iki şey gelmiş olabilir:

- Temel fıkraları

- Karadeniz'deki gemilerin son durumuna ilişkin o meşhur soru:
“Karadeniz’de gemilerin mi battı?”

Biz ikinci şıkla ilgileneceğiz. Ama belki bu arada birinciye de hafifçe dokunabiliriz.

İngilizce’de edatlar konusunu çalışan pek çok kişi, işin içinden çıkamamakta ve eşin dostun Karadeniz’deki gemilerle ilgili sorularını cevaplamak zorunda kalmaktadır.

Bu meseleye el atmanın vatana millete faydası olacağını düşündük.

Şimdi Karadeniz’den başlayarak edatlar konusuna girelim.

Hikaye başlıyor:

Hikayenin geçtiği yer: Karadeniz

Kahramanlarımız: Bir adet Temel, bir adet İdris, bir adet denizaltı (submarine), bir adet kayık (boat), bir adet uçak (airplane).

Hikayemiz öyle pek de eğlenceli değil.

Sıkıcı, basit ve kısa bir hikaye.

Temel ve İdris kayıkla denize açılmıştır.

O sırada Karadeniz üzerinden geçen büyük bir uçak görürler.

İdris hemen atılır “Ha uşağım uçağa bak ne kadar büyük öyle!

Pahse giririm ki paşpakanun uçağıdır!”

Temel hemen itiraz eder “Teğuldur!”

“Nerden biliysun?” der İdris.

“Paşpakanun uçağı olsaydı önünde ve arkasında motosikletli yunus polisleri olurdu taa!”

İdris sesini çıkarmaz.

Arkadaşının bilmişliğine canı sıkılmıştır. Biraz yüzmek için soyunup denize atlar. Çok geçmeden heyecanla yüzeye çıkar ve “Ula Temel!” der, “Tam altumuzdan bir tenezaltı keçeyr! Teminki uçak kadar büyük değil ama, yuzde yuz paşpakanun tenezaltusudur bu! Çünkü önünde ve arkasında bir suru yunus dolanayur!”

“Temel is **on** the sea.”

Temel denizde.

“İdris is **in** the sea.”

İdris denizde.

“The submarine is **under** the sea.”

Denizaltı deniz altında.

“The plane is **over** the sea.”

Uçak denizin üzerinde.

“Motorcyclist policeman is **in front of** the plane.”

Motosikletli polis uçağın önünde.

“Motorcyclist policeman is **after** the plane.”

Motosikletli polis uçağın arkasında.

“The cloud is **below** the plane.”

Bulut uçaktan alçakta.

“The plane is **above** the cloud.”

Uçak buluttan yüksekte.

“The sun is **behind** the cloud.”

Güneş bulutun arkasında.

“The dolphins are **around** the submarine.”

Yunuslar denizaltının etrafında.

Karikatür: havada boing tipi bir uçak,
Uçağın önünde ve arkasında motosikletli polisler,
uçağın seviyesinden biraz alçakta bulut,
bulutun arkasında güneş,
kayıkta temel,
kayığa tutunur vaziyette denizde yüzeye çıkmış konuşan ve
denizaltıyı gösteren idris,
Denizin altında bir denizaltı ve etrafında yüzen yunuslar

Şimdi işin hikaye kısmını bırakıp, hikayenin resmine iyice bakalım. Bu resimde bazı edatları vermeye çalıştık. Fakat bunlar, İngilizce'deki edatların sadece bir kısmı. Ve konunun asıl sorun oluşturan bölümü, benzer anlam taşıyan edatların birbirleriyle karıştırılması.

Gerçekten de İngilizce öğrenenlerin en fazla zorlandığı konulardan biri de hangi edatın nerede kullanılacağı meselesidir. Özellikle de Türkçe'de “-de, -da” eklerinin “at, on, in” gibi İngilizce edatların **hepsinin tek karşılığı** olarak kullanılması, kafa karıştırmaktadır.

Örneğin resimde İdris de Temel de denizdedir. Ama “deniz**de**” kelimesindeki “**-de**” ekinin karşılığı olarak bir cümlede “**on**” edatını, bir cümlede de “**in**” edatını kullandık.

Diyeceksiniz ki niye?

“İşte eyle!”

İngilizce bilenlere sorduğunuzda genellikle bu cevabı alırsınız.

“İşte öyle!”

“İngilizler öyle demiş bir kere!”

“Vallâ ben de anlamadım!”

Doğruyu söylemek gerekirse, tüm dillerde, mantıklı bir açıklaması olmayan bazı konular bulunduğunu kabullenmeliyiz.

Ancak, mantıklı bir açıklaması olduğu halde böyle bir açıklama yapılmadığı için içinden çıkılmaz hale gelmiş konular da var.

İngilizce edatlar içinde en sık karıştırılan “at”, “in” ve “on” edatları da çoğu zaman böyle bir ihmal yüzünden anlaşılmaz kalmaya mahkum oluyor. İsterseniz şimdi bu edatların kullanımına ilişkin bazı mantıksal ipuçları bulmaya çalışalım.

Lamba Nerede?

Lambalar nerede olur?

Çoğunlukla tavanda...

Tavanın neresinde peki?

Üzerinde mi? Yanında mı? Yoksa altında mı?

Bu sorudan başka bir soruya geçelim:

İngilizce'yle “tavanda” demek isterseniz, ne dersiniz?

Tavan “ceiling” demektir.

“In the ceiling” mi dersiniz? “On the ceiling” mi?

Yoksa “at the ceiling” mi?

Önce ikinci sorunun cevabını verelim:

“On the ceiling”.

Neden peki?

İzleyin!

Lamba
tavan

Birinci soruya ve cevabına dönüyoruz:

Lambalar tavanın neresinde olur?

Cevap:

“Üzerinde” değil!

“Yanında” hiç değil!

“Altında tabii ki!” diyenler ikinci sorunun cevabını hatırlasın lütfen!

İngilizce'yle “tavanda” demek isterseniz, “on the ceiling” dersiniz.

“On” kelimesinin sözlükteki karşılığı “**üzerinde, üstünde**” şeklinde verilir.

Yani bu durumda “**on the ceiling**” diyen İngilizler “**lamba tavanın altında değil üstünde**” demiş oluyorlar.

Böyle düşündüğümüzde “bu İngilizce’de çok mantıksız bir dilmiş” diyebiliriz.

Aslında o kadar da değil(!)

Bazı konularda belirli bir mantık izlendiğini söyleyebiliriz. Bunun için de eksik ve yanlış anlamalardan mümkün olduğunca sakınmak gerek.

“On” edatının asıl anlamı “**temasta**” , “**temas halinde**” olmalıdır. “**On the ceiling**” cümlesinin tam karşılığı da “**tavanla temasta**” yada “**tavanla temas halinde**” olmalıdır.

ON OFF resimleri

Lambayı yakmak istediğinizde düğmenin üzerinde “**On-Off**” yazdığını görürsünüz. Elektrikli devrelerin anahtar kısmında “**Açık-Kapalı**” anlamında yazılan bu “On-Off” kelimelerinin de tam karşılığı şu olmalıdır:

“**Temasta-Temasta değil**”

Çünkü anahtarı **“on”** noktasına çevirdiğinizde, kablo hattı **“temas haline”** geçmektedir ve lamba yanmaktadır. Yada cihazımız çalışmakta ve **“açık”** konuma geçmektedir. **“Off”**a geçtiğinizde ise **“teması”** **kesmiş** olursunuz. Elektrik **hattında** temas olmaması, lambanın yada söz konusu cihazın **“kapalı”** olmasına neden olacaktır.

Zaten uçakların **“yerden temas kesmeleri”** (havalanmaları) da **“take off”** kelimeleriyle ifade edilir.

Havalanan uçak çizimi

“Temasta” olup olmama durumu, sadece tavan yada havaalanı gibi yüzeyler için değil; hatlar için de geçerlidir. Dedik ya, elektrik hattı temastaysa “on”; değilse “off” diyoruz.

Hat, İngilizce’de “line” demektir.

“Hat” (line) kelimesini **“sokak, köprü, boru ve kablo gibi gerçek hatlar”** için kullanabileceğimiz gibi, **“hava yolları, deniz hattı, ufuk çizgisi, ekvator çizgisi, meridyen ve paralel gibi hayali çizgileri”** belirtmek için de kullanabiliriz.

İnternet hattıyla temasınız varsa, **“online”** (hatta, hatla temasta) demeksinizdir. (Dikkat edin, **“atline”** yada **“inline”** değil! **“Online”**)

Havayollarına **“airline”** derler. **“Turkish Airlines”** (Türk Havayolları) yazısını çok görmüşsünüzdür.

Kısacası, **“on”** edatının karşılığını doğru öğrenirsek, bu edatın nerede kullanılacağını kolaylıkla bulabiliriz:

Bu edatın anlamı “temasta” , “temas halinde” olduğuna göre, duvar, tavan, yer ve pist gibi yüzeylerle ve elektrik hattı, internet hattı, boru hattı, hava hattı veya meridyen çizgisi gibi hayalî veya gerçek hatlarla temas halinde olan şeyler için “on” edatını kullanabiliriz.

Yüzeyler için örnek

“Sayfada” demek için “on the page”;

“Masada” demek için “on the table”;

“Duvarda” demek için “on the wall”;

“Tavanda” demek için “on the ceiling”;

“2. katta” demek için “on the 2nd floor”

“Sahnede” demek için “on the scene”;

“TV’de” demek için “on TV”(Televizyon ekranı bir yüzeydir);

Hatlar için örnek:

“Yolda” demek için “on the way”;

“İstanbul yolunda” demek için “on the way to İstanbul”

“Boru hattında” demek için “on the pipeline”;

“Telefonda / telefon hattında” demek için “on the telephone / on the telephone line” veya “online”;

“Ufukta / ufuk çizgisinde” demek için “on the skyline”;

“Şu anda bu noktadasınız”

Büyükşehirlerde belirli bazı noktalara haritalar yerleştirilir ve haritanın bulunduğu yer de haritada büyük kırmızı bir noktayla gösterilerek “şu anda bu noktadasınız” yazısıyla işaret edilir. Adres bulmakta zorlananlar ve turistler için faydalı bir hizmet.

Şu anda bu noktadasınız

Adres tarifinde “nokta” kelimesinin kullanıldığını hatırlatmak için bu bilgiyi gündeme getirdik. Gerçekten de “nokta” kavramını adres tesbitinde veya tarifinde sık sık kullanıyoruz.

“**Nokta** tarifi yapmak”,

“Havadan **nokta** atışıyla vurmak”,

“Şehrin belirli **noktalar**ına trafik lambası koymak”,

“Bulunduğun **nokta**dan 2 km uzakta”

“Şehirde kaç tane polis kontrol **noktası** var?”

“Trafığın kalabalık olduğu **noktalara** bakalım”

“39. sokağın ana caddeye bağlandığı **nokta**da”

“36.paralelin 26.meridyenle kesişim **noktası**” gibi...

İngilizce’de **belirli bir noktada bulunmayı** ifade etmek için **“at”** edatı kullanılır. Bu nokta, zaman veya mekan içinde bir nokta olabilir. Önce mekan içindeki noktalara değindiğimiz için, zaman içindeki noktalara daha sonra bakacağız.

Konunun başında mekan içindeki noktalarla ilgili örnekler vermiştik. Örneklerde nokta kelimesini de bol bol kullanmıştık. Dikkatinizi çekmeye çalıştığımız asıl nokta şuydu:

Bir konum yada adres belirtilirken bu kelime kullanılsa da kullanılmasa da kavramsal olarak zihnimizde bir noktadan bahsedildiğini söyleyebiliriz.

“Çamlica’dayım, otogardayım, evdeyim, okuldayım, işteyim” derken hep bulunduğumuz noktayı belirtiyoruz. Bu nokta büyük bir şehir veya semt de olabilir, bir ev veya park da. Zaten “evdeyim” derken **evin içinde olmaktan değil, evin bulunduğu noktada olmaktan** bahsediyoruz. O sırada evin bahçesinde yada kapısının önünde olabiliriz.

“İşteyim” derken de iş yerinin içinde olduğumuzu değil **işle ilgili bir noktada** bulunduğumuzu ifade ediyoruz. İş için gelen bir misafiri uğurlamak için sokağa çıkmışken cep telefonunuz çalsa, “işyerinde” olduğunuzu söylersiniz. Bulunduğunuz nokta, işyerinin bulunduğu bölgedir. O anda şehirde hangi noktada bulunduğunuzu belirttiğiniz için **“at”** edatını kullanmanız gerekir.

Tiyatroya gittiğinizde sahne arasında sokağa çıkıp bir gazete alsanız, o sırada telefonla arayan kişiye “tiyatrodayım” dersiniz. Bulunduğunuz nokta, tiyatronun bulunduğu bölgedir. Şehirin hangi noktasında bulunduğunuzu belirttiğiniz için **“at”** edatını kullanmanız gerekir. “I am **at** the theatre.”

Diyelim ki anneniz tiyatroya bomba konduğunu duymuş ve sizi arıyor. Net olarak öğrenmek istediği şey, “tiyatronun içinde olup olmadığınız” olabilir. O zaman tiyatro binasının içinde olmadığınızı belirtmek için “**in**” edatını kullanarak yeni bir cümle kurmanız gerekecektir. “I am not **in** the theatre.”

Bir başka örnek verelim:

“Karlı Sokak No:13’**te** bekliyoruz” demek için “we are waiting **at** 13 Karlı Street” cümlesini kurarız. Ama o sırada Karlı Sokak’taki 13 numaralı binanın neresinde olduğumuz önemli değildir. O adreste kapının önünde de olabiliriz, binanın içinde veya üzerinde yani çatısında da olabiliriz. Binanın içinde veya üzerinde olduğumuzu özellikle belirtmek istiyorsak bu anlamları veren diğer edatları kullanarak bunu ifade etmemiz gerekir.

Çatıdaki bahçedeki ve penceredeki: “we are at home”

Kısacası bulunduğumuz adresi veya konumu tarif ederken bulunduğumuz noktayı belirtiyorsak “**at**” edatını kullanırız.

Önceki sayfalarda “on” edatının kullanıldığı yerlere örnek olarak “**Istanbul yolunda**” demek için “**on the way to Istanbul**” ifadesini örnek vermiştik. Bu da bir adres tarifi olduğuna göre, neden “at” yerine “on” edatını kullandığımız sorulabilir.

Cevap gayet basit:

“**Istanbul yolunda**” (**on the way to Istanbul**) dediğimizde net bir nokta tarifi yapmıyoruz. Kilometrelerce uzanan bir yol üzerinde bir noktadan bahsetmiyoruz. Sadece o hat üzerinde bir yerde olmak söz konusu. Ama “**Istanbul yolu 17. kilometrede**” deseydik, “**at the 17th kilometer of the way to Istanbul**” dememiz gerekirdi. Çünkü bulunduğumuz noktayı net olarak belirtmiş oluyoruz. Zaten “at” edatını mekanlar için kullanırken temel hedefimiz, konumumuzu belirtmektir.

Istanbul yolu

“At” edatını zamanlar için kullanırken de **zaman içinde belirli noktalarda olmak** kastedilir. İsterseniz önce zaman içindeki noktaların ne olabileceğine bakalım.

Bir gün 24 saatlik bir **zaman dilimidir**. Ama güneşin doğduğu **an**, bir **noktadır**. Batışı da öyle...

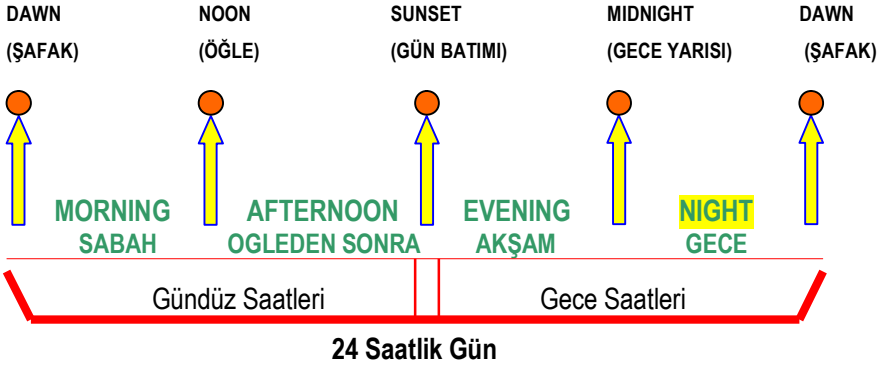
Güneşin doğuşundan batışına kadar geçen süre, gündüzdür ve bir **zaman dilimidir**. Gündüzün ortası, yani güneşin tam tepeye geldiği

an, öğledir ve bir **nokta**dır. Öğleden önceki **zaman dilimine** “sabah” deriz. Sonrakine de “öğleden sonra”.

Güneşin batışından şafak vaktine kadar geçen süreye gece denir. Gecenin ortalarında bir **nokta** olduğu kabul edilen saat 24:00 ânına da “gece yarısı” denir. Gece yarısı da bir **nokta**dır.

Günbatımından gece yarısına kadar geçen **zaman dilimi** “akşam”; gece yarısından şafağa kadarki **zaman dilimi** de “gece” olarak adlandırılır. Gece, şafak anında –ki o da bir **nokta**dır- sona erer.

Gün içindeki bu noktalar için “**at**” edatı kullanılır.

Zaman dilimleri içindeki her an, belirli bir **nokta**dır. Saatlerde de bu yüzden **nokta** kullanılır. 16:00 bir **nokta**dır ve “saat 16:00’da” anlamında “**at** 16:00 o’clock” denir.

Zaman dilimleri içinde bir nokta oluşturan diğer anlar neler olabilir?

Meselâ bir maçın tam ortası, hakemin sarı kart çıkardığı an...

Bir diplomatik görüşme sürecinin sona erme anı, toplantının başladığı an,...

21.yüzyılın başı, yıl sonu, hafta sonu, savaşın bitimi, kışın bitişi, yazın başı, sürenin sonu, vs...

Tüm bunlar, belirli bir zaman sürecinin başında sonunda yada herhangi bir yerinde bir noktayı temsil ederler ve “**at**” edatı alırlar.

Mekan içindeki noktalar için örnek

“**Üsküdar’da**” demek için “**at Üsküdar**”;

“**Pozantı’da**” demek için “**at Pozantı**”;

“**Okulda**” demek için “**at school**”;

“**Evde**” demek için “**at home**”;

“**İşte**” demek için “**at work**”;

“**Tiyatroda**” demek için “**at the theatre**”;

“**2. durakta**” demek için “**at the 2nd stop**”

“**Sokağın sonunda**” demek için “**at the end of the street**”;

Zaman içindeki noktalar için örnek:

“**Günbatımında**” demek için “**at sunset**”;

“**Şafakta**” demek için “**at dawn**”

“**Konferansın sonunda**” demek için “**at the end of the conference**”;

“**Yazın başlangıcında**” demek için “**at the begining of summer**”

“**Şu anda**” demek için “**at the moment**”;

“**Saat sekiz buçukta**” demek için “**at half past eight**”;

“**Saat 14:52’de**” demek için “**at 14:52**”;

“**Gece yarısını 5 gece**” demek için “**at 5 past midnight**”;

Aşktayım! Hazandayım! Sokaktayım!

Aşktayım!

“I am in love!”

İngilizler, aşık olduklarında böyle derler.

Biz de “aşka düşmekten”, “aşka gelmekten” bahsederiz ya, yine de “aşktayım” kelimesi kadar cuk oturmuyor bizimkiler.

Çünkü aşk, insanı kuşatan, içine alan en güçlü duygulardan biri olsa gerek.

Kuşatma, içine alma...

Duyguların bize yaptığını ifade etmek için en uygun kelimeler...

İçine düştüğümüz (bazen de kapısını tıklaya yumruklaya çalıp kendimizi zorla içine soktuğumuz) duygusal durumları hatırlayalım.

Nerelerde, nelerin içindeyiz:

Sıkıntıda, Buhranda, Telaşta, Karmaşada, Keder içinde, Üzüntü içinde, Şaşkınlık içinde, Dehşet içinde, Sabırsızlık içinde, Huzur içinde, Neşe içinde, Sevinç içinde, Huşû içinde, Beklenti içinde, Tevekkül içinde, Çaresizlik içinde, Sessizlik içinde, Kıskançlık içinde...

İçinde olduğumuz, sadece duygusal durumlar değil aslında.

Sağlık durumumuz, maddî durumumuz ve toplumsal konumumuz ve hatta meteorolojik ortam gibi diğer durumlar da içine alıyor bizi:

Yağmurda, Karda, Yoklukta, Bollukta, Acı içinde, Ateş içinde, Kan ter içinde, Fakirlik içinde, Dostluk içinde, Bariş içinde, İstikrarsızlık içinde, Çatışma içinde, Rekabet içinde...

İnsanın içinde olduğu bu durumlara, İngilizce’de de benzer bir mantıkla yaklaşılır ve “in” edatı kullanılır.

İnsanı içine alan bir diğer şey de, zaman dilimleridir.

Asır, yıl, mevsim, ay, hafta, yarım saat, beş dakika, bir saniye...

Bunlar, ölçülen zaman dilimleri.

Bir de başı sonu belli olmayan zaman dilimleri var:

Ömür, çağ, süre, süreç, vâde, dönem, devir...

Tüm bunlarda “in” edatı kullanılır.

Gelelim mekânlara.

Birşeyi içine alan üç boyutlu mekanlar için de “in” edatı kullanılır.

“İçine alan” dedik. Apartman, süpermarket, hastane, araba, yatak, dolap, oda, park, bahçe, tünel, orman, çalılık, mağara, uzay, gökyüzü gibi üç boyutlu, derinliği olan mekanlar.

Meselâ sokak insanı içine alır mı?

Evet. Sokak insanı içine alır.

Sokağı sokak yapan şeyleri (evleri, dükkanları, sokak sakinlerini) düşünün... Göreceksiniz ki sokağın da sizi içine alan bir derinliği var. Sokak, sadece üstünde yürüdüğümüz bir yüzey değil ki “on” edatı alsın. Bir nokta da değil sokak. Yani, “at” edatı da alamaz.

“Karlı Sokak No:13’t_e” (at 13 Karlı Street) şeklinde bir örnek vermiştik önceki sayfalarda. Orada da sokağın içindeydik. Ama sokağın içinde belirli bir noktada (No:13’t_e) bulunduğumuzdan, “at” edatını kullandık. Sadece “Karlı Sokak’t_a” bulunmaktan bahsetmiş olsaydık, “in Karlı Sokak” dememiz gerekirdi.

Kısacası, bir durumun, bir zaman diliminin veya bir mekanın içinde olmaktan bahsediyorsak “in” edatını kullanmamız gerekir. Yukarıdaki başlığı unutmayın.

“Aşktayım! Hazandayım! Sokaktayım!”

Bir **durum** : Aşk

Bir **zaman dilimi** : Hazan mevsimi

Bir **mekan** : Sokak.

Durumlar için örnek:

- “**Sıkıntıda**” demek için “**in trouble**”;
“**Telaşta**” demek için “**in a hurry**”;
“**Her koşulda**” demek için “**in all conditions**”;
“**Yağmurda**” demek için “**in the rain**”;
“**Düzensizlik içinde**” demek için “**in a mess**”;

Zaman dilimleri için örnek:

- “**19. Yüzyıl da**” demek için “**in 19th Century**”;
“**1997 de**” demek için “**in 1997**”;
“**Şubat ta**” demek için “**in February**”
“**Baharda**” demek için “**in Spring**”;
“**Yarım saatte**” demek için “**in half an hour**”
“**Beş dakikada**” demek için “**in five minutes**”;
“**Bu devirde**” demek için “**in that era**”;
“**Hayatımda**” demek için “**in my life**”;
“**Kısa bir sürede**” demek için “**in a short period**”;
“**Akşamda/akşamleyin**” demek için “**in the evening**”;
“**Sabahleyin**” demek için “**in the morning**”;
“**Öğleden sonra**” demek için “**in the afternoon**”;

Üç boyutlu mekanlar için örnek

- “**Sokakta**” demek için “**in the street**”;
“**Bahçede**” demek için “**in the garden**”;
“**Hastanede**” demek için “**in hospital**”;
“**Odada**” demek için “**in the room**”;
“**Yatakta**” demek için “**in the bed**”;
“**Arabada**” demek için “**in the car**”;
“**Ormanda**” demek için “**in the forest**”
“**Gökyüzünde**” demek için “**in the sky**”;

“İstisnalar kaideyi bozmaz” demiştik ya ...

“On” edatıyla ilgili istisnâî durum:

Hatlarda “on” edatının kullanıldığını belirtmiştik. Bir tür hat olarak algılanabilecek **“sokak” (street)** kelimesi, İngilizce’de çizgisel bir hat olarak değil de üç boyutlu bir mekan olarak algılanmakta ve **“in”** edatıyla kullanılmaktadır.

“At” edatıyla ilgili istisnâî durum:

Konum belirtilirken “at” edatının kullanıldığını belirtmiştik. Ancak bazı mekanlarda konum belirtilirken “at” değil “in” edatı kullanılmaktadır:

Hastanede (in hospital)

Hapiste (in prison)

Kilisede (in church)

(Bu mekanların, insanı kuşatan ve içine alan bir havası olduğunu düşünerek bu istisnalara da mantıklı bir açıklama yapılabilir. Mesela hapishanenin bahçesinde bile olsanız, mahkum olarak orada bulunuyorsanız, hapishane sizi kuşatıp içine alan bir mekandır.)

“In” edatıyla ilgili istisnâî durumlar:

1) Zaman dilimlerinin içinde olmaktan bahsederken “in” edatının kullanıldığını belirtmiştik. Ancak **gece** anlamındaki **“night”** kelimesi, bir zaman dilimi olmasına rağmen **“at”** edatı almaktadır.

2) Ramazan Bayramı, Noel Tatili ve haftasonu gibi **“birkaç günlük tatil” ifade eden zaman dilimleriyle de “in” değil “at” edatı kullanılmaktadır.**

3) **“Gün” de bir zaman dilimi olmasına rağmen “in” değil “on” edatını almaktadır.** “Çarşamba, çıkmaz ayın son perşembesi, 12 Aralık 1973, Ramazan bayramının ilk günü, yılbaşı, en son gün” gibi 24 saatlik bir zaman dilimini ifade eden kelimelerle “on” edatı kullanılır.

Fakat 24 saatlik bir zaman dilimini ifade etmekle birlikte, **“önceki gün, dün, yarın, ertesi gün” kelimeleriyle herhangi bir edat kullanılmaz.** (Türkçe’de de öyledir: “Yarında okula gideceğim” denmez, “Yarın okula gideceğim” denir.)

4) **Bir günün içindeki “sabah”, “akşam” ve “öğleden sonra” gibi zaman dilimlerinin “in” edatı aldığını söylemiştik. Ancak bu zaman dilimlerini tanımlayarak belirli hale getirirsek “on” edatıyla kullanmamız gerekir.** “On Tuesday evening”(Salı akşamı) gibi.

Edatlarla ilgili genel istisna:

Next (gelecek), last (son), one (bir), each (her bir), any (herhangi bir) every (her), all (tüm) some (bazı) **gibi sıfatlarla başlayan zaman ifadeleri, herhangi bir edat almazlar.**

~~In next year (gelecek yılda),
On one day (bir günde)
At every night (her gecede)~~

(Bu kural kısmen de olsa Türkçe için de geçerlidir. “Bir gün yolda giderken....” deriz ama “bir günde yolda giderken...” demeyiz. Benzer şekilde, “gelecek yıl okulu bitiriyorum” deriz; “gelecek yılda bitiriyorum” demeyiz. Bununla birlikte, “gelecek yıllarda, bazı mevsimlerde” deriz.)

6. Altın Kural:

Yüzeyler ve hatlarla temas halinde olan şeyler için “on” edatını; belirli bir noktada bulunmayı ifade eden şeyler için “at” edatını; bir şeyin içinde (bir zaman diliminin, bir mekanın yada bir durumun içinde) bulunmayı ifade eden şeyler için “in” edatını kullanırız.

11. Bölüm

Furdi furuldi

Önceki bölümde bir Temel fıkrası anlatmıştık.

Ama şimdiye kadar onun tesiri geçmiştir.

Hem zaten her dersten önce aç karnına (afedersiniz, aç beynine) bir adet Temel fıkrası almak, doktor tavsiyesidir.

... ve umarım bu fıkrayı dinlememişsinizdir.

Temel, köye ziyarete gelen askerlik arkadaşına çevreyi tanıtmaktadır. Mezarlığın yanından geçerlerken, kaybettiği yakınlarının mezarlarını da tek tek gösterir:

“Ha pu emicemin oğli. Furuldi.

Ha bu emicemtir. Pir adami furdi, sonra furuldi.

Ha pu ta dedemtur. Furdi furdi furdi furdi, furuldi.

Ha pu rahmetlu ağabeyum. Furdi furdi, furuldi.

Ha pu ta halamun kocasi. Ne furdi ne furuldi, pisipisine öldi.”

İşte hayat böyle!

Ya vuran yada vurulan olmak zorundasınız.

Efendi efendi yaşayıp ölürseniz, pisipisine ölmüş sayılırsınız.

Şaka bir yana, yeryüzünün bazı coğrafyalarında bu gerçekten böyledir. Ölmemek için öldürürler insanlar birbirlerini.

Ama gelin bu vurmak meselesini farklı yorumlayalım.
Vurmak yerine “yapmak, etmek” diyelim mesela.
O zaman rahatlıkla şunu söyleyebiliriz:

**“İşte hayat böyle!
Ya bir şey yapan olmalısınız
yada kendisine bir şey yapılan olursunuz.
Ya yardım eden ya yardım edilen...
Ya yönlendiren ya yönlendirilen...
Ya sürükleyen ya sürüklenen...
Ya inceleyen ya incelenen...
Ya affeden ya affedilen...
Ya etken ya edilgen...”**

“Etken” - “etkin” olmak iyi de, “edilgen” olmaya ne demeli?
Edilgen olmak kötü görülür genelde...

Anneler babalar çocuklarına nasihat ederken, **“edilgen olma
evladım, etken/etkin ol!”** derler.

Bazıları, İngilizce kelimeleri kullanırlar **“Pasif olma, aktif ol!”**

Fakat edilgen olmak her zaman kötü değildir.
Sevilmek, sayılmak ve güvenilmek iyidir mesela...

Ayrıca hem etken hem edilgen olmak da mümkün:
Seven ve sevilen biri olursunuz mesela...
Sayan ve sayılan, güvenen ve güvenilen...

Söz konusu olan “sevmek”, “saymak” olunca, hem etken hem
edilgen olmak en iyisi galiba.

Sevilen ve sayılan birisi misiniz?

“Ben sevilen, sayılan birisiyim” diyorsanız, gelin bu cümleyi İngilizce’ye çevirelim ve etken-edilgen (pasif-aktif) cümle yapılarını şipşak bir yolla öğrenelim.

İyiyim demesini biliyoruz.

“How are you?” (Nasılsın?)

“I am fine!” (İyiyim!)

Daha önce de “öğretmen-im”, “Öğrenci-sin” vs. cümleler kurmuştuk. Hatırlayın:

I am a teacher.

Ben -im bir öğretmen. : Ben bir öğretmenim.

You are a student.

Sen -sin bir öğrenci. : Sen bir öğrencisin.

He is a doctor.

O -dur bir doktor. : O bir doktordur.

English is easy.

İngilizce -dır kolay. : İngilizce kolaydır.

İşte şimdi “**sevilenim**” “**sayılanım**” demek için, “**iyi**”, “**öğretmen**” ve “**öğrenci**” gibi kelimelerin yerine “**sevilen**” “**sayılan**” kelimelerini koymamız yeterli olacak:

Sevilen, “**loved**” demek.

Sayılan da “**respected**” demek.

I am respected.

Ben -ım sayılan. : Ben sayılanım : Ben sayılırım.

I am loved.

Ben -ım sevilen. : Ben sevilenim : Ben sevilirim

Bu cümleler, birer isim cümlesi. İsim cümlelerinin genel yapısını geçmiş konularda verdiğimiz bir tabloyla tek bir sayfada özetlemiştik.

O tablodaki cümlelerin sonuna “loved” kelimesini eklediğimizde, edilgen cümleleri tüm zamanlara ve kiplere göre çekimlemiş olacağız.

“I love”, “Ben severim” demektir.

“I loved”, “Ben sevdim” demektir.

“I am loving” “Ben seviyorum” demektir.

“I am love” “Ben sevgiyim” demektir.

“I am loved” “Ben sevilenim” yani “Ben sevilirim” anlamındadır.(Edilgen)

“I was loved” “Ben sevilendim” yani “Ben sevildim” anlamındadır.(Edilgen)

→ **Edilgen cümlelerdeki “-ed” ekinin geçmiş zaman anlamı yoktur.**

→ **Edilgen cümleler isim cümlesi kalıbındadır ve cümlenin zamanı da yardımcı fiile göre belirlenir.**

I	do	be	loved	: (I do be loved) = I am loved.
Ben	-ur	ol	sevilen	: (Ben sevilen olurum) Sevilirim.

I	did	be	loved	: (I did be loved) = I was loved.
Ben	-du	ol	sevilen	: (Ben sevilen oldum) Sevildim.

I	will	be	loved	: I will be loved.
Ben	-acak	ol	sevilen	: Ben sevilen olacağım. Sevileceğim.

I	can	be	loved	: I can be loved.
Ben	-abilir	ol	sevilen	: Ben sevilen olabilirim. Sevilebilirim.

I	may	be	loved	: I may be loved.
Ben	-abilir	ol	sevilen	: Ben sevilen olabilirim. Sevilebilirim.

I	must	be	loved	: I must be loved.
Ben	-malı	ol	sevilen	: Ben sevilen olmalıyım. Sevilmeliyim.

I	should	be	loved	: I should be loved.
Ben	-malı	ol	sevilen	: Ben sevilen olmalıyım. Sevilmeliyim.

I	have	been	loved	: I have been loved.
Ben	-muş	ol	sevilen	: Ben sevilen olmuşum(dur). Sevilmişim.

I	had	been	loved	: I had been loved.
Ben	-muştu	ol	sevilen	: Ben sevilen olmuştum. Sevilmiştim.

I	am	being	loved	: I am being loved.
Ben	-yor	ol	sevilen	: Ben sevilen oluyorum. Seviliyorum.

I	was	being	loved	: I was being loved.
Ben	-yordum	ol	sevilen	: Ben sevilen oluyordum. Seviliyordum.

Kısacası, edilgen (Passive) cümle yapıları pek de karmaşık değildir. Altın kuralımızı söyleyelim.

7. Altın Kural:

İngilizce’de edilgen cümleler, daha önce öğrendiğimiz isim cümlesi kalıbına göre kurulmaktadır. Cümlenin yüklemi konumunda, “be” (ol) fiil kökünden sonra bir fiilin edilgen hali kullanılmaktadır. (Bir fiilin edilgen hali, o fiilin sonuna “-ed” eki getirilerek yapılmaktadır. Düzensiz fiillerin ise 3. hali kullanılmaktadır.)

*The floor was
so cunningly laid
that no matter
where you stood,
it was always
under your feet.*

12. Bölüm

Kaldırım İndirimin Nesi Olur?

Sözlük kullanma alışkanlığınız var mı?
Sözlük kullanmak, sabır ve özen isteyen bir iştir.
Sözlük kullanım tarzınız, dil öğreniminizi etkiler.

Sözlük kullanma ...
Sözlük kullanmak ...
Sözlük kullanım ...

Ne iş?

Bu konuya biraz sonra girelim.

Şimdi İngilizce sözlük kullanmaktan bahsediyoruz.
Yabancı dil öğrenme sürecinin en önemli ayaklarından birini de
sözlük kullanma alışkanlığı oluşturur.

Ancak sözlük kullanımı sırasında karşılaşılan birçok sorun vardır.
İngilizce öğrencileri de bu sorunlarla sık sık karşılaşmaktadırlar.

Bu konuda en temel sorun, sözlükte bulduğumuz karşılığı, cümle
içinde nasıl kullanacağımızı bilemememizdir. Bu, kısmen öğrencilere

sözlük kullanımının öğretilmiyor oluşundan, kısmen de sözlüklerdeki eksikliklerden kaynaklanıyor.

Bu yüzden, kelimelerin cümle içinde kullanılmasını gösteren, örnekli sözlükler tercih edilmeli ve sözlükteki işaretlerin anlamı öğrenilmelidir. Aksi takdirde sözlükte yazılı bilgileri kullanırken çok komik duruma düşmek de söz konusu olabilir.

Mesela Türkçe öğrenen bir yabancı, sözlükte “**indirim**” kelimesini incelerken “**indir**” fiil köküne “**-im**” ekinin eklendiğini öğrenebilir. “**İindir**” kelimesinin zıddı olarak “**kaldır**” kelimesini de öğrenmiş olabilir. Buradan yola çıkarak “**indirim**” kelimesindeki “**-im**” ekini “**kaldır**” fiil köküne eklediğinde “**kaldırım**” kelimesini elde edecektir. Bu kelimeyi “**indirim**” kelimesinin zıddı olarak düşünüp kullandığında çok komik bir şey yapmış olacaktır.

Mağazada “fiyatlara zam yapıldığını” söylemek için: “**Siz kaldırım yapmışsınız, bana biraz indirim yapın**” demek gibi...

Oysa tüm ekler, tüm kelimeler için geçerli değildir.

Yada aynı anlamda kullanılmamaktadır.

“**Kaldır**” kelimesine eklediğimiz “**-aç**” ekiyle kaldırma aletinin ismini türetebiliriz. “**Kaldıraç**”.

Ama aynı işlemi “**indir**” kelimesine uygulayarak indirme aletinin ismini bulamayız: “**İndireç**”

İngilizce öğrenenler de bu noktaya dikkat etmelidirler.

Sözlükte bulduğunuz kelimelerin, eklerin ve kalıpların nerede ne anlamda kullanıldığını teyid etmeniz gerekmektedir.

Yoksa kaldırımı indirimin zıddı sanabilirsiniz.

Benzer bir durum, eşanlamlı kelimeler için de geçerlidir.

“Gülmek”, “gülümsemek”, “kahkaha atmak”, “sırıtmak” ve “kikirdemek” birbirlerine yakın anlamlardadırlar.

Türkçe’yi yeni yeni öğrenen bir yabancıнын “gülümseyişinize hayranım!” demek isterken, “bugün de farklı bir kelime kullanayım da Türkçe’yi iyi bildiğimi fark etsinler” düşüncesiyle, “sırıtmanıza hayranım!” dediğini hayal edin.

Siz de İngilizce konuşurken yada yazarken sözlüğe baktığınızda, bir kelimenin pek çok karşılığını bulacaksınız. Bunlardan hangisinin tam olarak sizin kastedtiğiniz anlamı ifade ettiğini bilebilmek için titizlik göstermediğinizde komik duruma düşebilirsiniz

Ama bu dediklerimiz yanlış anlaşılmalıdır!

“Komik olmaktan korkun” demiyoruz.

Komik duruma düşmekten korkarsanız, dil öğrenemezsiniz.

Fakat iyi kaynaklar seçer ve bu kaynakları iyi kullanırsanız, komik duruma düşmeden de pek çok şey öğrenebilirsiniz.

İşte bu yüzden, kelimelerin cümle içinde kullanılışını veren örnekli sözlükler kullanmanızı ve bol bol okuyup ve dinlemenizi tavsiye ediyoruz.

Şimdi geelim sözlüklerdeki eksiklik konusuna.

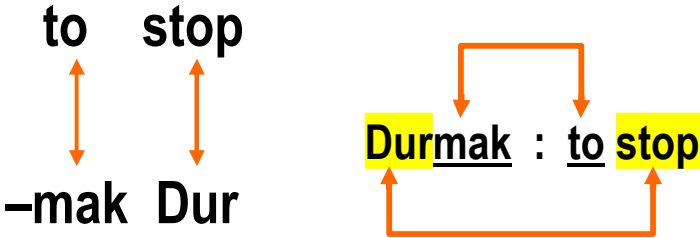
İngilizce-Türkçe sözlüklerde en yaygın sorun, fiillerin karşılığı verilirken söz konusu olmaktadır.

Örneğin “**stop**” kelimesinin karşılığında “**durmak**” yazar. Aslında bu, **yanıltıcı bir karşılıktır.**

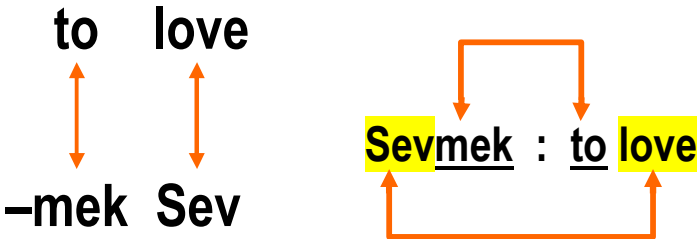
“**Stop**” kelimesinin tam karşılığı “**dur**” olmalıdır.

Bu kelimenin “**durmak**” anlamı kazanması için, “**-mak**” eki alması gerekmektedir.

“**-mak**” ekinin İngilizce’deki karşılığı “**to**” kelimesidir. Bu kelime, Türkçe’deki “-mak” eki gibi **cümle**nin arkasına **değil önüne** gelmektedir. **Bitişik değil, ayrı** yazılmaktadır.

“Love” kelimesinin karşılığında da “sevmek” yazar. Bu da yanıltıcı bir karşılıktır. “Love” kelimesinin tam karşılığı “sev” olmalıdır.

Türkçe’de **fiillerin kökleri “emir hali”dir.**

“**Git, gel, dur, al, sev**” gibi emir bildiren **fiil köklerine “-er, -ecek, -di, -miş, -yor”** gibi **zaman ekleri** getirilerek fiiller çekimlenir.

Ama bu köklere “**-mek, -mak, -me, -ma, -ış, iş**” gibi ekler getirilirse, bu fiillerin “**mastar**” olması sağlanır.

Mastar, fiilin ismidir. Mastara bu yüzden “**isim-fiil**” de denir.

Mastarlar, önceki satırlarda da değindiğimiz gibi, fiil köklerine “**-mek, -mak, -me, -ma, -ış, iş**” gibi ekler getirilerek yapılır.

Bu da **3 çeşit mastar** şeklinin var olması demektir.

Koş-**mak**, koş-**ma**, koş-**uş**

Öğren-**mek**, öğren-**me**, öğren-**iş**

Bil-**mek**, bil-**me**, bil-**ış**

Gül-**mek**, gül-**me**, gül-**üş**

Dur-**mak**, dur-**ma**, dur-**uş**

Türkçe’de bu mastar çeşitlerinin hangisinin nerede hangi fiille kullanılacağı konusunda genel bir kural bulunmamaktadır. Bu konu, dilin yüzyıllardan beri içinde akıp geldiği, kültürel kalıplar ve konuşma alışkanlıklarına göre belirlenmiştir ve belirlenmektedir.

“Arama yaptık” deriz.

Ama “aramak yaptık” yada “arayış yaptık” demeyiz.

“Kalkış yaptık” deriz.

Ama “kalkma yaptık” yada “kalkmak yaptık” demeyiz.

Bu örneklerde “yapmak” kelimesi bir fiilde “-ış” ekiyle türetilmiş masdarı kabul etmezken, diğerinde edebiliyor.

Karikatür: Polis tarafından üzeri aranan turist sırtarak soruyor “Siz neden arayış yapmak? Polis ciddi bir yüzle cevap veriyor: “Var turist terörist olmak!”

“Bağır**mak** yasak” deriz.

Ama “bağır**ma** yasak” yada “bağır**ış** yasak” demeyiz.

“Gir**mek** yasak” yada “gir**ış** yasak” deriz.

Ama “gir**me** yasak” demeyiz.

Dikkat ettiyseniz, “yasak” kelimesi bir fiilde “-ış” ekiyle yapılmış mastarı kabul etmezken, diğerinde edebiliyor.

“Ok**uma** programı” deriz.

Ama “ok**umak** programı” yada “ok**uyuş** programı” demeyiz.

Öte yandan, “uç**ma** programı” yada “uç**uş** programı” deriz.

Ama “uç**mak** programı” demeyiz.

Bu örneklerde de “program” kelimesi bir fiilde “-ış” ekiyle yapılmış masdarı kabul etmezken, diğerinde edebiliyor.

“Gül**meni** isterim” deriz.

Ama “gül**mek**ini isterim” yada “gül**üş**ünü isterim” demeyiz.

“Koş**mayı** özledim” deriz.

Ama “koş**mak**ı özledim” yada “koş**uş**u özledim” demeyiz.

“Kaç**ış** planı” yada “kaç**ma** planı” deriz.

Ama “Kaç**mak** planı” demeyiz.

“**Sevmek** zordur” deriz.

Ama “**sevme** zordur” yada “**seviş** zordur” demeyiz.

Bu örnekler, Türkçe’yi öğrenen yabancıları çileden çıkarmaya yetecek kadar çok. Ne var ki bu gibi kullanım farklılıklarını kolayca öğrenmek için, mantıklı bir açıklama yok.

Aynı durum İngilizce için de geçerli.

İngilizce’de de Türkçe’deki gibi, **fiillerin kökleri “emir hali”dir.**

“**Go, come, stop, take, love**” gibi emir bildiren **fiil köklerinin** önüne “**do, did, will, can**” gibi **çekim ekleri** getirilerek fiiller çekimlenir.

Ama bu köklerin **önüne “to”** konur veya **arkasına “-ing”** eklenirse, bu fiillerin “**mastar**” olması sağlanır.

Bazen bu fiil köklerinin hiçbir ek almaksızın da mastar yerine kullanıldığı görülür. Ama bu, istisnâ bir durumdur. İşte bu yüzden diyoruz ki sözlüklerde fiil köklerinin karşılığında “-mak”, “-mek” takısıyla biten sözcükler verilmesi yanıltıcı olabilmektedir.

Bu istisnâ durumu genel kurala eklese bile en fazla **3 çeşit mastar** şeklinin var olduğu söylenebilir.

to go	go	going
to come	come	coming
to stop	stop	stopping
to meet	meet	meeting
to learn	learn	learning

Bu mastar çeşitlerinden “**to**” ile başlayan mastarlara “**infinitive**”; “**-ing**” eki alarak oluşan mastarlara da “**gerund**” denmektedir. **Kök** halinde olanlara ise “**bare infinitive**” denir.

İngilize’de bu mastar çeşitlerinin hangisinin nerede hangi fiille kullanılacağı konusunda genel bir kural bulunmamaktadır. Sadece, konuşma alışkanlıklarına göre belirlenmiş bazı yerleşik kullanım şekilleri vardır.

“I am pleased **to meet** you” denir.

Ama “I am pleased **meeting** you” yada “I am pleased **meet** you” denmez.

“I am ready **to go**” denir.

Ama “I am ready **going**” yada “I am ready **go**” denmez.

“I like **to read**” yada “I like **reading**” denir.

Ama “I like **read**” denmez.

“I started **to learn**” yada “I started **learning**” denir.

Ama “I started **learn**” denmez.

“I dislike **cooking**” denir.

Ama “I dislike **to cook**” yada “I dislike **cook**” denmez.

“I finished **studying**” denir.

Ama “I finished **to study**” yada “I finish **study**” denmez.

“I will watch them **run**” yada “I will watch them **running**” denir.

Ama “I will watch them **to run**” denmez.

“I see the sun **rise**” yada “I see the sun **rising**” denir.

Ama “I see the sun **to rise**” denmez.

“I let you **go**” denir.

Ama “I let you **going**” yada “I let you **to go**” denmez.

Bu örnekleri, ezberlenmek üzere vermedik elbette. Merak edenler, İngilizce dilbilgisi ve alıştırtma kitaplarında bu konuda geniş listeler bulabilirler. Yaygın olarak kullanılan kalıplara çalışmak yeterli olacaktır. Yani, bunların hepsini mükemmel bir şekilde bilmek zorunda değilsiniz.

Fakat bilmek ve unutmamak zorunda olduğumuz bir şey var: Bu kullanım şekillerini ancak dili yaşayarak (okuyarak, yazarak, dinleyerek ve konuşarak) özümseyebilirsiniz. Biz sadece böyle bir durumun varlığından haberdar olmanızı sağlamış olduk.

8. Altın Kural

Sözlük kullanırken, kelimelerin yada eklerin kelime anlamlarını almakla yetinmeyiniz. O kelimelerin yada eklerin nerelerde ve nasıl kullanıldığını da tesbit etmeye çalışınız. Özellikle fiillerin cümle içinde mastar şekliyle kullanılması gerektiğinde, alışlagelmiş bazı özel kullanım şekilleri olduğunu hatırd tutunuz. Özellikle de yaygın biçimde kullanılan bazı fiillerin, üç farklı mastar şeklinden (to go, go, going) hangisiyle cümlede yer alacağını bilmelisiniz.

*To conserve energy
we should march lying down
and only stand up
to sleep!*

13. Bölüm

Fazla mal

göz çıkarır!

Her ne kadar atalarımız “fazla mal göz çıkarmaz” demişlerse de tarih bu sözü doğrulamıyor.

Zenginleştikçe para hırsıyla dolan ve gözü paradan başka bir şey görmeyecek kadar körelen o kadar çok kimse var ki...

Aslında birçok şeyin fazlası, göz çıkarmaktadır. Mesela kelimelerin fazlası, hem göze batmakta hem de kulağı tırmalamaktadır.

“Kakofoni” dediğimiz şeyden bahsediyoruz.

Kakofoni, aynı harflerin ve kelimelerin çok fazla tekrar edilmesiyle ortaya çıkan rahatsız edici seslerden doğar.

Diyelim ki haberleri dinliyorsunuz.

Başbakandan söz ediliyor:

“Başbakan dün şehrimize geldi. Başbakanı vali karşıladı. Başbakan şehri gezdi. Başbakan bazı açılışlar yaptı. Başbakan konuşma yaptı.”

Eee yeter artık! Gına geldi başbakandan.

Bu durumda ne yapılır? Daha doğrusu ne yapılmaktadır?

GÖMELİM!

Bu durumda şu yapılır (Daha doğrusu yapılmaktadır):

Cümlelerden **diğer cümlelerinin içine gömülerek** birleştirilmekte ve “başbakan” kelimesinin daha az kullanılması sağlanmaktadır.

Medya mensupları bu işi ustalıkla yaparlar:

“Dün şehrimize gelen Başbakan’ı vali karşıladı. Şehri gezen ve bazı açılışlar yapan Başbakan, bir de konuşma yaptı.”

Karikatür: manglada kül bırakmadan esip gürleyen politikacı

Ohh be! Dünya varmış!

Başbakan’dan % 60 oranında kurtulduk.

Afedersiniz! Yanlış oldu. Kulak tırmalayacak ve göze batacak kadar tekrar edilen “Başbakan” kelimesinden kurtulduk.

Bu kurtarıcı yöntem, İngilizce’de de var.

Bazı cümleleri diğerlerinin içine gömerek birleştiriyorsunuz ve iki cümlede de yer alan mükerrer (tekrar edilmiş) kelimelerin kakofoni oluşturmasını önlemek için küçük bir değişiklik yapıyorsunuz: **Tekrar edilen isimlerin yerine geçecek başka bir kelime (yani bir zamir) koyuyorsunuz.**

Basit bir örnekle başlayalım:

The penguin is a bird. (Penguin, bir kuştur.)

The penguin can't fly. (Penguin, uçamaz.)

Bu cümlelerde “the penguin” kelimesi mükerrerdir (tekrar edilmiştir).

Bu iki cümleyi, birini diğerinin içine gömerek birleştirelim. Mükerrer kelimeler peşpeşe gelmek zorunda. Yani iki “the penguin” yan yana gelmeli.

The penguin is a bird.

The penguin can't fly.

The penguin The penguin is a bird can't fly.

Penguin _____ Penguin bir kuştur _____ uçamaz.

Şimdi bu kakofoniye ortadan kaldırmak için, aynı olan kelimelerden ikinci “The penguin” kelimesinin yerine bir **bağıntı zamiri** koyacağız. Bildiğiniz gibi zamir, isimlerin yerine geçen kelimelere denir. Biz de burada “Penguin” isminin yerine “**ki o**” anlamı veren “**which**” **bağıntı zamerini** koyacağız.

The penguin which is a bird can't fly.

Penguin _____ ki o bir kuştur _____ uçamaz.

“Ki” bağlacıyla birleştirilen bu tarz cümleler, günümüz Türkçesinde çok yaygın olarak kullanılmıyor. Şimdi bu cümlenin günümüzde kullanılan şeklini kuralım:

Bir kuş olan penguin, uçamaz.

Bir başka örnek:

Ali is a hardworking boy. (Ali çalışkan bir çocuktur.)

Ali is my close friend. (Ali benim yakın arkadaşımıdır.)

Bu cümlelerde Ali kelimesi mükerrerdir (tekrar edilmiştir).

Bu iki cümleyi, birini diğerinin içine gömerek birleştirelim. Mükerrer kelimeler peşpeşe gelmek zorunda. Yani iki “Ali” yan yana gelmeli.

Ali is a hardworking boy.

Ali is my close friend.

Ali Ali is a hardworking boy is my close friend.

Ali Ali çalışkan bir çocuktur benim yakın arkadaşımıdır.

Şimdi bu kakofoniye ortadan kaldırmak için, aynı olan kelimelerden ikinci “Ali” kelimesinin yerine bir bağıntı zamiri koyalım. **Ama bu sefer, “ki o” anlamı veren bir başka zamiri - “who” zamirini - koyacağız.**

Ali who is a hardworking boy is my close friend.

Ali ki o çalışkan bir çocuktur benim yakın arkadaşımıdır.

“Ki” bağlacıyla birleştirilen bu tarz cümleler, günümüz Türkçesinde çok yaygın olarak kullanılmıyor demistik. Şimdi bu cümlelerin de günümüzde kullanılan şeklini kuralım:

Çalışkan bir çocuk olan Ali, benim yakın arkadaşımıdır.

Üçüncü bir örnekle konuyu pekiştirelim:

The city has a terrestrial climate. (Şehir karasal bir iklime sahiptir.)

The city is very hot in summer. (Şehir, yazın çok sıcaktır.)

Bu cümlelerde "The city" kelimesi mükerrerdir (tekrar edilmiştir).

Bu iki cümleyi, birini diğerinin içine gömerek birleştirelim. Mükerrer kelimeler peşpeşe gelmek zorunda. Yani iki "The city" yan yana gelmeli.

The city has a terrestrial climate.

The city is very hot in summer.

The city The city has a terrestrial climate is very hot in summer.

Şehir Şehir karasal bir iklime sahiptir yazın çok sıcaktır.

Aynı olan kelimelerden ikinci "Şehir" kelimesinin yerine bir bağıntı zamiri koyalım. **Bu sefer de "ki o" veya "ki" anlamı veren üçüncü bir zamiri - "that" zahirini - koyacağız.**

The city that has a terrestrial climate is very hot in summer.

Şehir ki o karasal bir iklime sahiptir yazın çok sıcaktır.

Cümlemizi yine günümüz Türkçesinin daha yaygın kullanılan kalıbına uyarlayalım:

Karasal bir iklime sahip olan şehir, yazın çok sıcaktır.

Üç örnek inceledik.

Üçünde de **bağıntı zamiri**⁷ olarak farklı bir kelime kullandık. Amacımız bu üç farklı zamiri de size tanıtmaktı.

“Which” kelimesi **“hangi”** anlamında soru sıfatı olarak da kullanılabilen bir bağıntı zamiridir.

“Who” kelimesi de **“kim”** anlamındadır ve “which”e benzer şekilde, bağıntı zamiri olmanın dışında soru sıfatı olarak da kullanılabilen bir kelimedir.

“That” kelimesi **“şu”** anlamında işaret sıfatı veya işaret zamiri olarak da kullanılabilen bir bağıntı zamiridir.

Ama unutmayalım ki örneklerdeki gibi bağıntı zamiri olarak kullanıldıklarında bu üç kelime de aynı anlamı -“ki o” anlamını kazanmaktadır.

Bununla birlikte, bu üç kelimedeki **“which”** ve **“that”** ile **“who”** arasında bazı farklar bulunmaktadır.

Hatırlarsanız bu kelimeleri cümle içinde mükerrer olan **“Penguen”**, **“Ali”** ve **“Şehir”** isimlerinin yerine kullandık.

İsimlerin yerine kullanılan kelimelere **“zamir”** adı verildiğini, zaten ilk örneği verdiğimiz bölümde hatırlatmıştık.

“Who” zamiri **sadece insan isimlerinin yerine** kullanılır.

“Which” zamiri **sadece insan dışı varlıkların isimlerinin yerine** kullanılır.

“That” zamiri ise **her tür ismin yerine** kullanılır.

⁷ Türkçe’de “bağıntı zamiri” olarak bilinen bir zamir türü bulunmamaktadır. Ancak, İngilizce’de “relative pronouns” adı verilen bu zamirlere, “bağıntı zamiri” yada “atf zamiri” diyebiliriz.

İncelediğimiz her üç örnekte, bir cümleyi diğerinin içine gömerek tek cümle elde ettik.

Dikkat ettiyseniz, her üç örnekte de mükerrer kelimeler cümlelerin başındaydı.

The penguin is a bird.

The penguin can't fly.

Ali is a hardworking boy.

Ali is my close friend.

The city has a terrestrial climate.

The city is very cold in summer.

Gömdüğümüz cümleleri en baştaki kelimesinden tutup ikinci cümlelerin içine yerleştirdik. Bunu yaparken de mükerrer kelimelerin yanyana gelmesine özen gösterdik.

Mükerrer kelime, gömdüğümüz cümlelerin başında olmasaydı, işimiz biraz daha zor olacaktı.

Deneyelim isterseniz.

İşte iki örnek cümle:

I went to Ankara. (Ben Ankara'ya gittim.)

Ankara is at the center of Anatolia.(Ankara Anadolu'nun ortasındadır.)

Bu cümlelerde “Ankara” kelimesi mükerrerdir (tekrar edilmiştir). Ancak bu kelime, gömülecek cümlelerin başında değildir.

Gömeceğimiz cümleyi, diğerinin içine yerleştirmeye çalıştığımızda mükerrer kelimelerin peşpeşe gelmek zorunda olduğunu unutmayın. Yani iki “Ankara” yan yana gelmeli.

I went to Ankara.
Ankara is at the center of Anatolia.

Nasıl olacak bu iş? İki “Ankara” yan yana gelmiyor.⁸
Aslında telaşa gerek yok. Çözüm gayet basit:

Önce bir düşünelim, “Ankara” cümleinin başındaki yerini terk ederek tâ sonlara gitmişse bunun ne anlamı olabilir?

I went to Ankara (Ben Ankara’a gittim) cümlesinde “Ankara” kelimesinin cümleinin başında olmaması size neyi ifade ediyor?

Kitabımızın başındaki konularda verdiğimiz aile fotoğraflarını hatırlayın. İngilizce’de özneler kural olarak cümleinin başında olurdu ve tümleçler de sonda yer alırdı.

Bu cümlede en sondaki kelime “Ankara” olduğuna göre, büyük bir ihtimalle “Ankara” özneliği bırakıp tümleç olmuş.

I went to Ankara. (Ben Ankara’ya gittim.)

Ankara is at the center of Anatolia.(Ankara Anadolu’nun ortasındadır.)

⁸ Dikkat ederseniz, eğer “I went to Ankara” cümlesini değil de “Ankara” kelimesiyle başlayan ikinci cümleyi diğer cümleye gömmek isteseydik, herhangi bir sorun yaşamayacaktık.

Evet evet!

Aynen öyle.

Gömmek istediğimiz cümle olan **“I went to Ankara”** (Ben Ankara’ya gittim) cümlesinde **“ I ”**(Ben) özne, **“Ankara”** de tümleş konumunda. İkinci cümledeki **“Ankara”** ise, cümlenin başında özne koltuğunda oturmaya devam ediyor.

Yani gömeceğimiz cümledeki mükerrer kelime tümleş görevinde.

“Ne olmuş tümleş görevinde olduysa?” diyorsanız, doğru noktadasınız. Bu sorunun cevabı, bizi hedefe ulaştırır:

Bir kelime tümleş konumunda olunca,

- 1) Cümlenin başında olamaz
- 2) Önüne bazı edatlar **gelebilir**.

Bu da demektir ki gömeceğimiz cümledeki mükerrer kelime, tümleş görevinde ise bir iki ek işlem daha yapmamız gerekecektir:

- 1) Gömeceğimiz cümledeki mükerrer kelimeyi cümlenin başına alırız.
- 2) O mükerrer kelime herhangi bir edat **almışsa**, bu edatı da onunla beraber başa taşıırız.

Örneğimize bakalım:

I went to Ankara. (Ben Ankara'ya gittim.)

Ankara is at the center of Anatolia. (Ankara Anadolu'nun ortasındadır.)

Mükerrer isim, "Ankara".

Gömeceğimiz cümlede tümleç görevinde.

Bu yüzden cümlenin başında değil ve önünde de **"to"** edatı var.

"Ankara"yı başa almamız gerekiyor.

Hem de önündeki **"to"** edatıyla birlikte.

to Ankara I went to Ankara

Şimdi cümlemizi başından tutup gömebiliriz

to Ankara I went

Ankara is at the center of Anatolia.

Ankara to Ankara I went is at the center of Anatolia.

Ankara Ankara'ya gittim Anadolu'nun ortasındadır.

Aynı olan kelimelerden ikinci "Ankara" kelimesinin yerine bir bağıntı zamiri koyalım. **"ki o" anlamı veren "which" zamirini koyuyoruz.** Ama burada dikkat etmemiz gereken bir değişiklik var: **"which" zamirinin önüne "-a, -e" anlamında "to" edatı geldiğinde bu zamirin anlamı, "ki ona" olmaktadır.**

Ankara to which I went is at the center of Anatolia.

Ankara ki ona gittim Anadolu'nun ortasındadır.

Cümlemizi yine günümüz Türkçesinin daha yaygın kullanılan kalıbına uyarlayalım:

Gittiğim Ankara, Anadolu'nun ortasındadır.

Mükerrer kelimesi tümleç konumunda olan bir cümle daha gömelim:

We live in Ankara (Ankara'da yaşıyoruz.)

Ankara has a terrestrial climate. (Ankara karasal bir iklime sahiptir.)

Bu cümlelerde “**Ankara**” kelimesi mükerrerdir (tekrar edilmiştir). Ancak bu kelime, gömülecek cümlede **başta değildir**. Çünkü **tümleç görevindedir**. Ayrıca “**-da, -de**” anlamında “**in**” edatı da almıştır.

Önce mükerrer kelimeyi (önündeki “in” edatıyla birlikte) cümlenin başına getiriyoruz.

in Ankara We live in Ankara

Şimdi cümlemizi başından tutup gömebiliriz. Mükerrer kelimelerin peşpeşe gelmek zorunda olduğunu unutmayın. Yani iki “Ankara” yan yana gelmeli.

in Ankara we live

Ankara has a terrestrial climate.

Ankara in Ankara we live has a terrestrial climate.

Ankara Ankara'da yaşıyoruz karasal bir iklime sahiptir.

Aynı olan kelimelerden ikinci “Ankara” kelimesinin yerine bir bağıntı zamiri koyalım. **“ki o” anlamı veren - “which” zahirini - koyuyoruz.** Ama burada dikkat etmemiz gereken bir değişlik var: **“which” zahirinin önüne “-da, -de” anlamında “in” edatı geldiğinde bu zahirin anlamı, “ki onda” olmaktadır.**

Ankara in which we live has a terrestrial climate.

Ankara ki onda yaşıyoruz karasal bir iklime sahiptir.

Cümlemizi yine günümüz Türkçesinin daha yaygın kullanılan kalıbına uyarlayalım:

İçinde yaşadığımız Ankara, karasal bir iklime sahiptir.

Bu iki örnekte de edat alan ve tümleç konumunda olan mükerrer isimlerin bağıntı zahirini dediğimiz kelimelerle yer değiştirmesini inceledik.

“Which” zamirinin, önüne bir edat geldiğinde farklı anlamlar kazandığını gördük.

Tek başınayken **“ki o”** anlamı verdiğimiz **“which”** zamirinin anlamı, önüne **“-da, -de”** anlamında **“in”** edatı geldiğinde, **“ki onda”** olmaktaydı. **“-a, -e”** anlamında **“to”** edatı geldiğinde bu zamirin anlamı, **“ki ona”** olmaktaydı.

Hangi edatların ne anlam verdiğini, zaten o **edatların anlamlarını “ki o” ibaresine ekleyerek** de bulmak mümkün. Ama bazı bağıntı zamirleri bazı edatlarla birleşince yeni bir kelimeye de dönüşebiliyorlar.

Bu yüzden edatlarla birleşen bağıntı zamirlerine topluca bir göz atmakta fayda var.

which : ki o, ki onu

to which : ki ona, ki onu

in which / at which / on which : ki onda

from which : ki ondan

of which : ki onun

for which : ki onun için

about which : ki onun hakkında

by which : ki onun tarafından

Eğer mükerrer isim, bir mekanın ismiyse, yerine geçen **“which”** zamirinin önüne “in, on, at” edatlarından biri geldiğinde **“where”** kelimesine dönüşebilir.

Bu durumda, **“in which / at which / on which = where”** diyebiliriz.

Eğer mükerrer isim, bir zaman diliminin ismiyse, yerine geçen **“which”** zamirinin önüne “in, on, at” edatlarından biri geldiğinde **“when”** kelimesine dönüşebilir.

Bu durumda **“in which / at which / on which = when”** diyebiliriz.

who : ki o
whom: ki onu
whose: ki onun
of whom : ki onun
to whom : ki ona
from whom : ki ondan
for whom : ki onun için
by whom : ki onun tarafından
about whom : ki onun hakkında

("Who" zamiri, tümleş görevi yapan bir ismin yerine geçtiğinde "m" harfi alarak "whom" haline gelebilir. Ancak bu, genelde tercih edilmeyen isteğe bağlı bir durumdur.)

Eğer mükerrer isim, bir tamlayan⁹ isimse, ya önüne "**of**" almıştır ya da sonuna bitişik olarak "**'s**" harfi eklenmiştir.

of Ali: Ali'nin → **Car of Ali: Ali'nin arabası**
Ali's: Ali'nin → **Ali's car: Ali'nin arabası**

Bu ikisinin de anlamı "**-nin**" dır. Aralarındaki tek fark, "**of**" un önde olması, "**'s**" harfinin ise kelimenin sonunda bitişik (ama üst virgülle ayrılmış şekilde) yer almasıdır. Bir de "who" zamiriyle kullanıldıklarında "of whom" ve "whose" şeklini alırlar. Yine de ortak bir anlam taşımaya devam ederler: her ikisinin de anlamı "ki onun" olur.

of Ali: Ali'nin
of whom: ki onun
Ali's: Ali'nin
whose: ki onun

whose: of whom: ki onun

"**Whose**" genelde "**of whom**" ibaresinin yerine kullanılsa da bazen "**of which**" yerine de kullanılabilir.

⁹ Tamlayanlarla ilgili ayrıntılı bilgiyi ikinci bölümün sonunda bulabilirsiniz.

Yukarıda geçen iki örnekte tümleş konumundaki mükerrer kelimeleri cümlelerin başına taşıırken, önlerindeki edatları da onlarla beraber nakletmiştik.

Bu yaptığımız, kurallara en uygun işlemdi.

Ancak, resmi olmayan yazışma ve konuşmalarda bu edatlar genellikle yerlerinde bırakılmaktadır. Yani “which” , “who” ve “that” zamirlerinin önüne herhangi bir edat taşınmadığı için, “**in which**”, “**to which**”, “**for whom**” gibi ibareler söz konusu olmamaktadır.

Bu durumu, ele aldığımız örnekler üzerindeki işlemleri hatırlayarak görelim. 4 hamlelik işlemler yapmıştık. İlk hamlede mükerrer kelime olan “Ankara” ile beraber “in” edatını da cümlelerin başına taşımıştık. Böylece en sonda elde ettiğimiz birleştirilmiş cümlede, “**in which**” şeklinde bir ibare oluşmuştu.

1 in Ankara We live in Ankara

2 in Ankara We live

Ankara has a terrestrial climate.

3 **Ankara** in Ankara we live has a terrestrial climate.
Ankara Ankara'da yaşıyoruz karasal bir iklime sahiptir.

4 **Ankara** in which we live has a terrestrial climate.
Ankara ki onda yaşıyoruz karasal bir iklime sahiptir.

Ama şimdi 4 hamlelik işlem sürecinin ilk hamlesinde mükerrer kelime olan “Ankara” ile beraber “in” edatını da cümlenin başına taşımayacağız. Sadece mükerrer kelimeyi (“Ankara”yı) cümlenin başına taşıyacağız. Böylece en sonda elde edeceğimiz birleştirilmiş cümlede, “in which” şeklinde bir ibare oluşmamış olacak.

1

Ankara We live in Ankara

2

Ankara we live in

Ankara has a terrestrial climate.

3

Ankara Ankara we live in has a terrestrial climate.

Ankara Ankara'da yaşıyoruz karasal bir iklime sahiptir.

4

Ankara which we live in has a terrestrial climate.

Ankara ki onda yaşıyoruz karasal bir iklime sahiptir.

Dört hamlelik işlemleri iki defa yaptık.

İkinci seferde yaptığımız dört hamlelik işlem, ilkinden daha basitti. Çünkü ikinci dört hamlelik işlemde edatlarla uğraşmadık. Sadece gömdüğümüz cümledeki mükerrer kelimeyi, cümlelerin başına taşıdık ve yerine uygun bir zamir koyduk. Bu basit işlem türü, İngilizce'nin gayriresmi şekillerde kullanıldığı günlük konuşma ve yazışma dilinde daha yaygındır.

Üstelik bu işlem türünde, zamirleri tamamen atmak da mümkündür. Yani 5. bir hamle daha yaparak, elimizdeki cümleyi daha da kısaltabiliriz.

5 Ankara which we live in has a terrestrial climate.

İlk yaptığımız 4 aşamalı işlem şekli, sadece “which” ve “who” zamirleriyle uygulanabilir. “that” zamiriyle uygulanamaz.

“That” zamiri için, ilk yaptığımız işlem şekli değil de bu ikinci 4 hamlelik işlem şekli geçerlidir. Yani önüne edat gelmiş isimlerin yerine bağıntı zamiri olarak “that” getirildiğinde, edatlar cümlelerin başına taşınmamakta; “in that”, “to that” veya “of that” gibi ibareler oluşturulmamaktadır. Zaten istendiğinde “that” zamiri bile cümleden atılmaktadır.

Son olarak “which” “that” ve “who” zamirleri arasındaki diğer bir farka eğilelim:

Konunun başından beri bir cümlelerin bir başka cümle içine gömülmesi¹⁰ durumunda, o cümlelerin bir parçası olduğunu gördük.

Daha doğru bir ifadeyle söylemek gerekirse, gömdüğümüz cümle artık bağımsız bir cümle olmaktan çıkarak ana cümlelerin¹¹ bir ögesi (öznenin yada tümlecin bir parçası) haline gelmektedir.¹²

Fakat aynı zamanda kendi öznesi, yüklemi (ve varsa tümleci) ile bir cümle niteliğinde kalmaya devam etmektedir.

Bu gibi cümlelere **“alt cümle”** ¹³ yada **“cümlecik”**¹⁴ denilmektedir.

Bu bölümde, alt cümlelerin bir türünü inceledik. “Who”, “which” gibi bağıntı zamirleriyle ana cümleye bağlanan bu tür alt cümlelere **“Bağıntılı Cümlecik”** (Relative Clause) yada **“Sıfat Cümlecigi”** (Adjective Clause) denmektedir. Çünkü bu cümlecikler, cümle içindeki bir isme **bağıntılıdır**lar ve o ismin niteliklerini belirten bir **sıfat** konumundadırlar.

Örneğimizi hatırlayın:

¹⁰ “Gömmek” kelimesini özellikle kullanıyoruz. İngilizce dilbilgisi kitaplarında bu gibi cümle yapıları için “Embedded” (gömmüş) kelimesi kullanılmaktadır.

¹¹ İngilizce’de “main clause” (ana cümle) yada “independent clause” (bağımsız cümle) olarak adlandırılır.

¹² Bu konuda ayrıntılı bilgi için lütfen ilk iki bölüme bakınız.

¹³ İngilizce’de “subordinate clause”(alt cümle) yada “dependent clause” (bağımlı cümle) olarak adlandırılır.

¹⁴ İngilizce’de “sentence” (cümle) ve “clause”(cümlecik) şeklinde iki ayrı isimlendirme yapılmaktadır. Alt cümle konumundaki cümleler için, daha çok “clause” kelimesi kullanılmaktadır.

“Çalışkan bir çocuk olan Ali ...” derken, Ali’nin niteliğini belirtmiş oluyoruz: “çalışkan”. Yani, Ali’nin sıfatı olan “çalışkan”lık durumunu, ana cümleye eklemiş olduğumuz bu alt cümleyle ifade ediyoruz. İşte bu tür alt cümlelere “sıfat cümlecığı” denmesinin nedeni budur.

Fakat bu noktada asıl önemli olan şudur:

Ali’nin niteliğini belirten bu sıfat cümlecığının ana cümle için önemi nedir?

Bu cümlecığı ana cümleye koymasak ne olurdu?

Yada bu cümlecığı atsak ne olur?

Eğer bu cümlecığı ana cümleden çıkardığımızda, Ali’nin kim olduğu anlaşılmaz hale gelecektse, onu atamayız.

Yok eğer bu cümlecik Ali’nin kimliğini tespit etmemize yarayan bir sıfat cümlecığı değil de sadece onun hakkında bize ek bilgi veren bir sıfat cümlecığıyse, o zaman bu cümlecığı ana cümleden atmamızda bir sakınca bulunmamaktadır.

Cümlede “Ali” ismi geçtiğine göre, kimlik tespiti diye bir sorun yok. Yani, sıfat cümlecığını sadece ek bir bilgi vermek için ana cümleye gömmüşüz. Yada onun çalışkanlığını zaten bilen birisine tekrar hatırlatarak vurgulamak için yapmışız bunu.

Sınıfımızda iki Ali bulunsaydı ve biz de çalışkan Ali’yi kastedtiğimizi belirtmek için “Çalışkan olan Ali benim arkadaşımdır” deseydik, o zaman sıfat cümlecığını (Çalışkan olan Ali) atamazdık. Çünkü bu durumda hangi Ali’den bahsettiğimiz anlaşılamayabilirdi. Tembel Ali’yle arkadaşlık yaptığımız düşünülerek ayıplanabilir; yok yere şerefimizi beş paralık etmiş olurduk(!).

Karikatür: Çalışkan öğrenci tipinde Ali, harıl harıl ödev yaparken; onun omuzuna elini atmış vaziyette bilmiş bilmiş sırtı göz kırpan öğrenci.

Tüm bu örneklerle anlatmak istediğimiz, bir sıfat cümlesini diğer bir cümleye gömerken farklı amaçlar taşınabileceğidir.

Gömülen sıfat cümlesi, ana cümledeki bir kelimeyle bağıntılıdır (Ali) ve o kelimenin niteliklerini belirtmektedir. (Çalışkan)

Eğer o kelimeyi nitelerken sadece ek bilgi yada ek vurgu katıyorsa, bu cümleye “ek bilgi veren sıfat cümlecığı” diyebiliriz. Bu gibi sıfat cümleciklerinin cümleden atılmasında herhangi bir sakınca yoktur.

Eğer gömülen cümle, ana cümledeki bir kelimenin ayırdedici niteliğini belirtiyor ve böylece onun belirsizliğini kaldırıp içeriğini tespit ediyorsa, bu cümleye “tespit amaçlı sıfat cümlecığı” diyebiliriz. Bu gibi sıfat cümleciklerinin cümleden atılması, anlam eksikliği doğuracağı için sakıncalıdır.

Bu farklı amaçlı kullanımları birbirinden ayırdetmek için bazı yöntemler uygulanabilir.

Türkçe’de böyle bir ayrıma gidildiğini söylemek zordur. Ancak İngilizce’de, ek bilgi veren sıfat cümlecikleriyle tespit amaçlı sıfat cümlecikleri arasında ayırım yapmak için açık bir kural bulunmaktadır.¹⁵

¹⁵ İngilizce’de bu ayırım, “Identifying Relative Clauses” ve “Non-Identifying Relative Clauses” isimlendirmesiyle yapılmaktadır.

Bu cümlelerle kullanılan “who”, “which” ve “that” bağıntı zamirleri arasındaki bir diğer fark da bu noktada ortaya çıkmaktadır.

Hatırlarsanız bu zamirler arasındaki birinci fark şuydu:

“Who” zamiri sadece insan isimlerinin yerine kullanılır.

“Which” zamiri sadece insan dışı varlıkların isimlerinin yerine kullanılır.

“That” zamiri ise her tür ismin yerine kullanılır.

Bir başka ifadeyle, insan isimlerinin yerine “who” veya “that”; insan dışı varlıkların isimleri yerine ise “which” veya “that” konabilir.

İkinci fark da bununla bağlantılı:

İnsan dışı varlıkların isimleri yerine

-Ek bilgi veren sıfat cümleciklerinde, **sadece “which”** kullanılır.

-Tespit amaçlı sıfat cümleciklerinde ise, **sadece “that”** kullanılır.

İnsan isimlerinin yerine hem “who” hem de “that” kullanılabilir ama

-Ek bilgi veren sıfat cümlecikleri **“iki virgöl arasında”** kullanılır.

Bu cümlelerde “who” zamiri yerine göre “whom” olabilir.

-Tespit amaçlı sıfat cümlecikleri ise **“virgülsüz”** kullanılır. “Who” zamininin bu gibi cümlelerde “whom”a dönüştürülmesi pek adet değildir.

Zaten ek bilgi veren sıfat cümlecikleri sözlü iletişimden çok, yazılı iletişimde tercih edilen bir türdür. Bu konuda İngilizce’yle Türkçe’nin benzeştiğini söyleyebiliriz.

Sözlü iletişimde tarzımız farklıdır.

“Bu arkadaşımıza –ki hepimiz onu çok severiz- teşekkür ediyoruz!”

veya

“Çok sevdiğimiz bu arkadaşımıza teşekkür ediyoruz!”

şeklinde tek parça uzun cümleler kullanmayız.

Onun yerine, **“Bu arkadaşımızı hepimiz çok severiz. Ona teşekkür ediyoruz!”** gibi kısa ve ayrı cümlelerle konuşmayı tercih etmekteyiz.

Aynı tercihi İngilizler de yapmaktadır.

O halde asıl önemli olan, tespit amaçlı sıfat cümleciklerini iyi kavramak ve kullanmak olmalıdır. Çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi, bu cümlelerin ana cümleden atılmaları durumunda, bir belirsizlik ortaya çıkmakta ve cümlede “which, who” gibi bağıntı zamirlerinden önce gelen kelimedeyin kastedildiği tam olarak anlaşılmamaktadır.

Nihayet, bu konunun da sonuna gelmiş bulunuyoruz.

İç içe geçmiş cümlelerin karmaşık yapısını olabildiğince basit bir dille anlatmaya çalıştık.

Bu arada, sıfat cümlecikleri dışında başka alt cümle türleri de bulunduğunu ve bir sonraki bölümde alt cümlelerin diğer türlerine de değineceğimizi hatırlatalım.

Şimdi altın kural zamanı!

9. Altın Kural

Bazen bir kaç cümleyi bir cümle haline getirmek gerekebilir. Bu durumda bir cümleyi bir başka cümleinin içine gömerek o cümleinin bir parçası haline getirebiliriz. Her iki cümlede de yer alan ortak bir kelime varsa, yerleştirme işlemi sırasında bu kelimelerin peşpeşe gelmesi temin edilmelidir. Peşpeşe gelen kelimelerden ikincisi, “who”, “which”, “that” gibi bağıntı zamirleriyle değiştirildiğinde, gömülen cümle diğer cümleinin alt cümlesi haline gelir. Bazı alt cümleler ana cümledeki bir belirsizliği ortadan kaldıran bir tespit ifade ederler. Bu cümlelere tespit amaçlı sıfat cümlecikleri diyebiliriz. Asıl önemli olan, tespit amaçlı sıfat cümleciklerini iyi kavramak ve kullanmak olmalıdır.

14. Bölüm

Şu "that" ki

Şu "that" ki

Kimsede yok ondaki yetki

Bu şiir bozuntusunu aklınızdan çıkarmayın!

Çünkü neredeyse tüm konunun özeti bu.

Bu şiirin sırrını, konuyu kavradıkça daha iyi anlayacaksınız.

İngilizce'de "that" kelimesinin kullanımı, önemli bir yer tutar. Yaygın olarak kullanılan bu kelimenin temel özelliği, iç içe geçmiş uzun cümle yapılarını birbirine bağlamada kullanılmasıdır. Bu yüzden de pek çok öğrencinin gözünde "that" cümleleri "dert" cümleleridir.

Peki bu derde derman yok mu?

Var!

Öncelikle, bu kitabın ilk bölümlerinde yer alan Türkçe'yle ilgili bilgileri hatırlamanızı ve iç içe geçmiş cümle yapılarını tekrar gözden geçirmenizi tavsiye deriz.

Ardından bu sayfanın başındaki şu mısraları ezberleyiniz:

Şu "that" ki

Kimsede yok ondaki yetki

Bu saçma şiirin sırrını açıklayalım:

“**That**” kelimesinin geçtiği yerlere “şu” veya “ki” kelimelerini yerleştirmeniz durumunda, sorunuz büyük ölçüde çözülecektir.

Örneklerle birlikte daha ayrıntılı inceleyerek bu konuyu pekiştirelim isterseniz.

“That” kelimesi, bazen “şu” anlamında işaret zamiri yada işaret sıfatı olarak kullanılmaktadır.¹⁶

“Don’t do **that**!”

(Yapma **şunu**!)

“**That** man can be dangerous.”

(**Şu** adam tehlikeli olabilir.)

“**That** bike is faster than this car.”

(**Şu** bisiklet bu arabadan daha hızlıdır.)

“Taht” bir ana cümleinin içine gömülmüş olan alt cümlelerin ilk kelimesi olduğunda “**ki**” anlamı kazanmaktadır:

Birkaç örnek yapalım:

¹⁶ Türkçe’de nadiren “o” anlamına da tekabül eder. “After that” (Ondan sonra) Bazen “bu” anlamında da kullanılabilir. “That is a big problem!” (Bu büyük bir sorun!)

"I believe **that** I can fly."
(Ben inanıyorum **ki** ben uçabilirim.)

Cümle içindeki alt cümle.

Ana cümle

"You think **that** I am crazy."
(Sen düşünüyorsun **ki** ben çılgınım.)

Cümle içindeki alt cümle.

Ana cümle

"It is obvious **that** you can't fly."
(Şu açıktır **ki** sen uçamazsın.)

Cümle içindeki alt cümle.

Ana cümle

"It is a fact **that** you are crazy."
(Şu bir gerçektir **ki** sen çılgınsın.)

Cümle içindeki alt cümle.

Ana cümle

Görüldüğü gibi, “that” kelimesinin yerine “ki” karşılığını koyarak cümleyi tercüme ettiğimizde, herhangi bir sorun kalmamaktadır.

“That” kelimesini bir önceki bölümde “who” ve “which” kelimeleriyle birlikte zamir olarak görmüştük. O bölümde de bu kelimeyi “ki” ve “ki o” şeklinde tercüme etmiştik. Fakat hemen ardından şunu da belirtmiştik ki **günümüz Türkçe’sinde “ki”li cümlelerden daha fazla kullanılan bir kalıp bulunmaktadır.** İç içe geçmiş cümlelerde bazen “ki” kelimesini de kullanmakla birlikte, daha çok şöyle demeyi tercih ediyoruz:

Ben inanıyorum ki ben uçabilirim

=> Ben uçabileceğime inanıyorum.

Sen düşünüyorsun ki ben çılgınım.

=> Sen benim çılgın olduğumu düşünüyorsun.

Şu açıktır ki sen uçamazsın.

=> Senin uçamayacağın açıktır.

Şu bir gerçektir ki sen çılgınsın.

=> Senin çılgın olduğun gerçektir.

Dikkat ederseniz, yeni cümlelerde “ki” kelimesinin boşluğunu bazı eklerle doldurduk. Bu ekler, “-cağını”, “-ceğim”, “-diğini”, “-duğun” gibi eklerdir ve “ki”den sonraki cümlelerin fiiline eklenmektedir.

Bu ekler, cümledeki konumlarına göre (“-cağı”, “-ceklerini”, “-duğu”, “-diklerini”, şeklinde) değişiklik göstermekte ve hangi fiile ekleniyorlarsa onun ses durumuna göre inceliyor ve kalınlaşmaktadır.

Konunun başında bir şiir bozuntusu vermiş ve “bu mısraların sırrını, konuyu kavradıkça daha iyi anlayacaksınız” demiştik.

Şu “that” ki Kimsede yok ondaki yetki

Herhalde ilk mısranın sırrını anlamış durumdasınız.

“That” kelimesinin iki anlamı bu mısrada: “şu” ve “ki”.

Şimdi sıra geldi ikinci mısranın sırrına:

Şimdi efendim olay bildiğiniz gibi değil!

Bu “that” kelimesi, başına buyruk bir kelime. Ondaki yetki kimsede yok. İsteddiği zaman işe gelir, istediği zaman gezmeye çıkar.

Ağa gibi bir şey! ... Ve bu ağanın keyfinin kâhyası yok.

Bir bakarsınız ki “that”, cümledeki görevini bırakıp gitmiş.

Bildiğiniz gibi onun görevi, **alt cümlelerin başında bulunup, onunla ana cümle arasındaki bağlantıyı sağlamaktır.**

Ama görevi bırakıp gitme yetkisi olduğundan, çoğunlukla yerinde bulamazsınız. Cümleyi üç beş defa okursunuz ama anlamazsınız. Cümleler, kelimeler, birbirine karışır... (Hatırlarsanız bundan önceki konuda “that” kelimesinin “who” ve “which” zamirleriyle birlikte “bağıntı zamiri” olarak görev yaptığı cümleleri incelemiştik. “That”, o cümlelerdeki bağlantı görevini de sık sık terk etmekteydi.)

“That”e muhtaç olmadan cümledeki bağlantıyı çözebilme yeteneği kazanmadıkça bu sıkıntıyı çekersiniz. Böyle bir yetenek kazanmak için de bol bol örnek çözmeli ve metin okumalısınız. Okuyun, yazın ve çözün ki onu cümlede görememeye alışın.

Ne yapalım ağa işte...

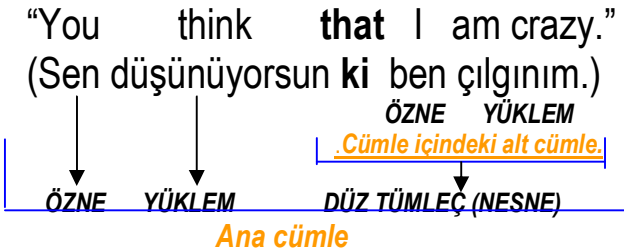
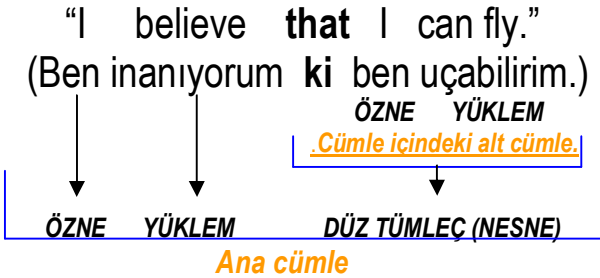
Kimsede yok ondaki yetki...

YETKİ ETKİ KAYBEDİNCE

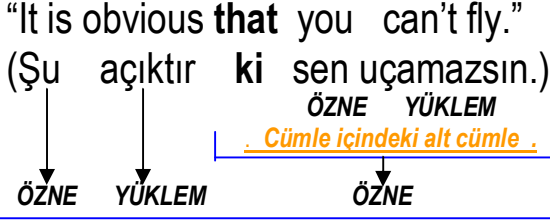
“Kimsede yok ondaki yetki” dedik ama, bu yetkinin etki kaybettiği yerler de yok değil.

Yani “that” kelimesinin cümlede –alt cümlelerin başında- **mutlaka bulunması gereken** durumlar var.

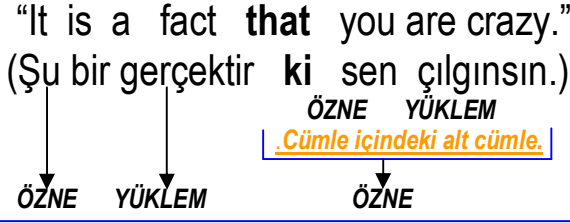
Geçtiğimiz sayfalarda “that” kelimesinin “ki” anlamında kullanımına ilişkin örnekler vermiştik. Dikkat ettiyseniz, bu dört örnek cümleden ilk ikisi ile son ikisi farklıydı. İlk iki cümlede, “that” cümlesi (yani “that” ile başlayan alt cümle), tümleş konumundaydı.

Diğer iki cümlede ise, “that” cümleleri özne konumundadır.

Ana cümle

Ana cümle

Örnek cümlelerde iki özne var. Bu durum sizi şaşırtmasın. Türkçe’de de böyle cümleler vardır. Meselâ “Şu, sağda duran, yarışı kazanacak” cümlesinde hem “şu” hem de “sağda duran” kelimesi öznedir.

Ana cümlelerin **öznesi** olan “that” cümleleri de buna benzer.

“It” kelimesi bildiğiniz gibi, bir zamirdir. (“It” zamirinin asıl karşılığı “o” olmakla birlikte bazen Türkçe’deki “şu” kelimesine de karşılık olabilir.

incelediğimiz örneklerde bu durum geçerlidir.) Bu kelimenin zamir olması, bir ismin yerine kullanılması demektir.

“That” ile başlayan alt cümleler de bir ismin yerini doldurmaktadırlar. Ana cümlede içinde yer aldıklarında, bir ismin yerine geçmektedirler.¹⁷

Mesela örnek cümlelerde “that you are crazy” ifadesi, bir durumdur: “benim çılgın olma durumum”. Cümle içinde bu durumun adı olan “çılgınlık” yerine, durumu açıklayan bir cümle kullanılmıştır.

“It is a fact **that** you are crazy.”
(Şu bir gerçektir **ki** sen çılgınsın.)

Çılgınlığın bir gerçektir.

Yani **“that” ile başlayan alt cümle**, benim **“durumumun ismi”** yerine kullanılmıştır. Bu yüzden İngilizce’de “that” kelimesiyle başlayan alt cümleler, “Noun Clauses” (İsim Cümlecikleri) olarak adlandırılırlar.

Örnek cümlelerin başındaki “it” zamiri de “that” ile başlayan alt cümlelerin yerine geçebilecek bir kelimedir. “That” cümlesiyle “it”, aynı anlamdadır. Fakat onun anlamını açıklayan bilgiler “that” cümlesinde gelmektedir. Yani aralarında sıkı bir bağlantı vardır. Bu yüzden “that” ile başlayan alt cümle, ana cümlede özne görevinde olduğu zaman “that” kelimesi de cümlede yer almak zorundadır.

¹⁷ Bu kitabın ilk bölümlerinde iç içe geçmiş cümle yapılarını incelerken, isim yerine geçen alt cümlelere değinmiştik.

“That” cümlesiyle “it”, aynı anlamdadır dedik.
O halde “it” zamiri yerine bu cümleyi koyabiliriz.

~~It is a fact~~ **that** you are crazy

That you are crazy is a fact.
Senin çılgın **olduğun** bir gerçektir.

~~It is obvious~~ **that** you can't fly.

That you can't fly is obvious.
Senin uçamay**acağın** açıktır.

“That” cümleciklerinin özne konumunda olduğu bu tarz cümlelerde “taht” in karşılığı olarak “ki” yerine “-cağın”, “-ceğim”, “-diğini”, “-duğun” gibi ekleri kullanmaya mecburuz. Önümüzdeki bölümde “Reported Speech” konusunda da “that” kelimesini “ki” olarak değil de “-cağın”, “-ceğim”, “-diğini”, “-duğun” anlamında kullanacağız . Bu ekleri “that” ile başlayan alt cümlenin fiiline eklediğimize dikkat ediniz.

SENİN ADIN NE Mİ ACABA?

Başlıktaki bu cümleyi, Türkçe'yi yeni öğrenen birisi kullanmıştı. İngilizce'yi sonradan öğrenenler de sıklıkla böyle bir hataya düşüyorlar.

Buradaki hata nereden kaynaklanmaktadır?

İki soru vurgusunun peşpeşe gelmesinden.

“Ne” kelimesi zaten cümleye soru anlamı katarken, ayrıca “mi” kelimesiyle de cümleye soru anlamı katılmış.

Türkçe’de “neresi”, “ne”, “kim” gibi soru zamirleri ile yapılmış bir soru cümlesinde, “mi” eki kullanılmaz.

“Senin adın ne?” denir.

“Senin adın **ne mi**?” denmez.

“Orası neresi?” denir.

“Orası **neresi mi**?” denmez.

“Kim benimle gelecek?” denir.

“**Kim** benimle gelecek **mi**?” denmez.

İngilizce’de ise bunun tam tersi geçerlidir.

“Senin adın **ne mi**?” denir.

“Senin adın ne?” denmez.

“Orası **neresi mi?**” denir.

“Orası neresi ?” denmez.

“**Kim** benimle gelecek **mi?**” denir.

“Kim benimle gelecek?” denmez.

Bu arada şunu hatırlatalım:

İngilizce’de “mi” eki yoktur, “mi” etkisi vardır.

Daha açık söylemek gerekirse, Türkçe’de bir cümleyi soru cümlesi yapmak için “mi” sözcüğünü kullanırız. İngilizce’de ise böyle bir ek kullanılmaz. Ama bu ekin oluşturduğu etkiyi, yardımcı fiiller yapar. Yardımcı fiili cümlelerin başına getirdiğinizde, o cümle soru cümlesine dönüşür. (Hatırlarsanız, “Bu Çöplüğün Horozu” başlıklı bölümde bu konuyu işlemiştik.)

O halde önemli olan, “mi” kelimesinin olup olmaması değil cümlelerin “soru cümlesi kalıbında” olmasıdır.

Soru cümlesi kalıbındaki bir cümleye “what”, “where” gibi soru zamirlerini ekleyebilirsiniz.

Daha doğrusu, eklemek zorundasınız. Bu kelimelerle soru soracaksanız, cümlelizin soru cümlesi kalıbında olması gerekir. Türkçe’deki gibi düşünüp normal cümle kalıbına “what”, “where” ekleyerek konuşamazsınız. Çünkü İngilizce’de “senin adın ne?” denmez, “senin adın ne mi?” denir. “Benim adım ne?” denmez, “benim adım ne mi?” denir.

“What **is** your name?” denir.

“What your name **is?**” denmez.

“What **is** my name?” denir.

“What my name **is**?” denmez.

Normal cümle kalıbı “your name is”, “my name is” şeklindedir. Yardımcı fiil (is) başta değildir.

Soru cümlesi kalıbı ise, “is your name?”, “is my name?” şeklindedir. Yardımcı fiil (is) baştadır.

Normal cümle kalıbına “what” kelimesini ekleyerek soru cümlesi kurarsanız yanlış olur:

~~“What your name is?”~~

“Peki alt cümleler konusunu işlerken, soru cümlelerine nereden takıldık?” diye bir soru cümlesi varsa kafanızda, **haklısınız!**

Cevap: Çünkü soru cümleleri de alt cümle olarak bir başka cümle içinde yer alabilir. Asıl önemli olan da şu: **Soru cümleleri bir alt cümle olarak başka bir cümle içinde kullanıldıklarında, İngilizce’deki durum Türkçe’deki duruma dönüşmektedir.**

Yani bu sefer İngilizlere göre tam tersi olmakta, bize göre ise tam doğrusu yapılmaktadır.

“I don’t know **what is** your name.” denmez.

“I don’t know **what** your name **is**.” denir.

(“Bilmiyorum senin adın **ne mi**.” denmez.

“Bilmiyorum senin adın **ne**.” denir.)

Aslında sözü fala uzatmaya gerek yok. Soru cümleleri de alt cümle olarak kullanıldıklarında normal cümleler gibi kullanılmaktadır. Sadece “that” yerine “what”(kim), “where” (nerede) gibi kelimeler gelmektedir. İngilizce soru zamirleri Türkçe’deki soru zamirleriyle hemen hemen aynıdır.

Konuyu bağlamadan önce bir hususa daha değinmek gerek: Soru cümleleri alt cümle olarak kullanıldıklarında “that”ın yerine geçebilen iki kelime daha vardır ki onlardan da haberdar olmalısınız.

Bu kelimeler şunlardır: “**whether**” (acaba) ve “**if**” (eğer).

“That” yerine kullanıldıklarında her ikisi de “mi acaba?” anlamı taşırlar. “What”(kim), “where” (nerede) gibi soru kelimelerinin olmadığı soru cümlelerinde görev yaparlar.

Şimdi, bir alt cümlede “that” gibi görev yapan bağlantı kelimelerini topluca görelim.

I don’t know **that** your name is Ahmet.

Bilmiyorum **ki** senin adın -tir Ahmet

(Bilmiyorum ki senin adın Ahmet’tir. Senin adının Ahmet olduğunu bilmiyorum.)

I don’t know **whether** your name is Ahmet.

Bilmiyorum **mi acaba** senin adın -tir Ahmet

(Bilmiyorum senin adın Ahmet mi acaba. Senin adının Ahmet olup olmadığını bilmiyorum.)

I don’t know **if** your name is Ahmet.

Bilmiyorum **mi acaba** senin adın -tir Ahmet

(Bilmiyorum senin adın Ahmet mi acaba. Senin adının Ahmet olup olmadığını bilmiyorum.)

I don't know **what** your name is.

Bilmiyorum **ne** senin adıdır.

(Bilmiyorum senin adın nedir. Senin adının ne olduğunu bilmiyorum)

I don't know **who** your father is.

Bilmiyorum **kim** senin babandır.

(Bilmiyorum senin baban kimdir. / Senin babanın kim olduğunu bilmiyorum)

I don't know **where** you live.

Bilmiyorum **nerede** sen yaşarsın.

(Bilmiyorum sen nerede yaşarsın. / Senin nerede yaşadığını bilmiyorum)

I don't know **why** you came.

Bilmiyorum **neden** sen geldin.

(Bilmiyorum sen neden geldin. / Senin neden geldiğini bilmiyorum)

I don't know **how** your health is.

Bilmiyorum **nasıl** senin sağlığını -dır

(Bilmiyorum senin sağlığını nasıldır. / Senin sağlığının nasıl olduğunu bilmiyorum)

I don't know **which** man your father is.

Bilmiyorum **hangi** adam senin babandır.

(Bilmiyorum senin baban hangi adamdır. / Senin babanın hangi adam olduğunu bilmiyorum)

I don't know **whose** friend you are.

Bilmiyorum **kimin** arkadaşı sen -sın.

(Bilmiyorum sen kimin arkadaşısın. / Senin kimin arkadaşısı olduğunu bilmiyorum)

DAHA BİTMEDİ

“That” cümlelerinin “dert cümleleri” olduğunu söylemiştik. Şimdiye kadar verdiğimiz bilgilerle bu derdin üstesinden gelebileceğinize inanın.

Aslında “that” cümleleriyle ilgili söyleyeceklerimiz bitti. Ama “that” cümleleriyle ilgisi olmayan “ki” anlamında başka “that” kullanımlarına da değinmemiz gerekiyor. Çünkü bu “that”leri, “that” cümleleriyle karıştırmamanız gerekiyor.

1- ... so that ... (... öyle ki ...) ... so ... that ... (Öyle ki ...)

Aslında çok yeni bir şeyler de söylemeyeceğiz. Gözünüz korkmasın!

Konunun başında söylediğimiz gibi, bazı küçük istisnaların dışında, “that” kelimesi ya “şu” yada “ki” olarak kullanılır.

“That”, bu gibi cümlelerde de istediği zaman çekip gitme yetkisini kullanıyor. Ona göre!

Bu örneklerde de “that” kelimesini “so” (öyle) kelimesiyle birlikte “ki” anlamında kullanılırken göreceksiniz. (Bazen aynı anlamdaki “such” kelimesiyle de kullanılabilir.)

“That” kelimesinin “so” ile kullanımı iki türdür.

-Cümle ortasında **birbirine bitişik** olarak: “ ... so that ...”

-Cümle ortasında **birbirinden ayrı** olarak: “ ... so ... that ...”

Önce bitişik kullanıma bakalım.

“... **so that** ...” iki cümle arasında sebep sonuç ilişkisi kurmak için kullanılabilir.

She was very tired **so that** she fell asleep on the train.

Çok yorgundu **öyle ki** trende uyuyakaldı.

“... **so that** ...” bazen iki cümle arasında amaç ilişkisi kurmak için kullanılır. Amaç ilişkisi bildiren “**so that**”, Türkçe’ye “**öyle ki**” değil de “**ki**” olarak tercüme edilmelidir.

We work hard **so that** we can pass the exam.

Çok çalışıyoruz **ki** sınavı geçebilelim.

Şimdi de ayrı kullanıma bakalım.

“... **so ... that** ...” veya “... **such ... that** ...” de iki cümle arasında sebep sonuç ilişkisi kurmak için kullanılır.

I was **so** hungry **that** I ate all the cake.

Öyle açtım **ki** bütün keki yedim.

He found **so** much money **that** he can buy a ferrari.

Öyle çok para buldu **ki** bir ferrari alabilir.

It was **such** a hot day **that** we didn’t go out.

O kadar sıcak bir gündü **ki** dışarı çıkmadık.

2- That of (.....inki)

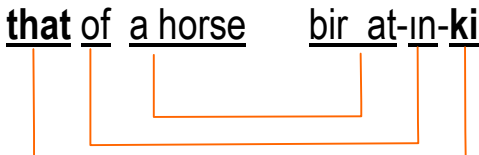
Türkçe’de “ki” kelimesinin ilgi zamiri olarak kullanıldığını biliyoruz.

“Benim babam seninkini döver” cümlesinde “ki” ilgi zamiri olarak “baba” kelimesinin yerine kullanılıyor. (Seninki: senin **baban**)

İngilizce’de de “that” kelimesi isim tamlamalarında benzer şekilde isimlerin yerine kullanılıyor.

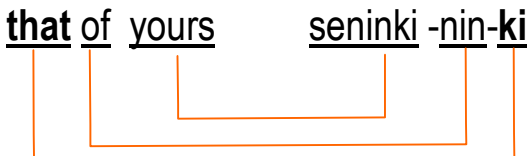
His head was bigger than that of a horse.

Kafası, bir atınkinden daha büyüktü.

Pages of my notebook are whiter than that of yours.

Benim defterimin sayfaları seninkininkilerden beyaz.

Bu bölümde “that” kelimesiyle başlayan alt cümleleri inceledik. İngilizce dilbilgisi kitaplarında bu cümlelere “That Clauses” (“That” Cümleleri) denilmektedir.

Soru cümlelerinin alt cümle olarak kullanıldığı durumları ele aldık. Bu cümlelerde “what”, “which” gibi soru kelimeleri veya “whether” , “if” gibi bağlantı kelimelerinin “that”e benzer şekilde kullanıldığını gördük.

Şimdi bu bölümü noktılıyor ve ...Altın kuralımızı veriyoruz.

10. Altın Kural:

İngilizce’de çok çeşitli yerlerde ve sık sık kullanılan “that” kelimesi, çoğunlukla Türkçe’deki “şu” yada “ki” kelimelerine tekabül etmektedir. En sık kullanım şekli de “ki” anlamıyla, bir alt cümleciği ana cümleye bağladığı durumlardır. Bu durumlarda bazen “-cağını”, “-ceğim”, “-dığını”, “-duğun” gibi eklerin anlamını da kazanabilir. “That” bazen cümledeki yerini terk etmiş olabilir. Bu gibi durumlara alışkın olmak gerekmektedir.

*When
the wings
of two seagulls
touched
one asked
Did the sky
get smaller?*

*No said the other
Our love got bigger*

Ilyas Halil

15. Bölüm

Haberler

Haberleri dinliyorsunuz.

Çok uzaklardan birşeyler aktarıyorlar.

Falanın şöyle dediğini, filanın şu cevabı verdiğini söylüyorlar.

Kimin nereye gideceğini, kimin nereden çıkacağını tek tek sayıyorlar size.

Bol bol “-dığını”, “-diğini”, “-acağını”, “-eğini” duyuyorsunuz.

Size aktarıyorlar, rivayet ediyorlar.

Siz orada olsaydınız ve dinleseydiniz nasıl olurdu peki?

Şimdi gözlerinizi kapatın!

Bir gazetenin Washington temsilcisisiniz.

Beyaz Saray’da basın toplantısındaınız.

ABD Başkanı Bush, basın mensuplarının sorularını yantılıyor.

Bir basın mensubu: Sayın başkan! Irak’ta savaş başladığından bu yana, binlerce Iraklı çocuk hayatını kaybetti. Savaştan önce de Irak’a uygulanan ambargo nedeniyle yetersiz beslenme ve ilaç sıkıntısından kaynaklanan çocuk ölümleri yaşanmıştı. Birleşik Devletler’in Irak’taki çocuk ölümlerini önemsemediği yada özellikle çocukları öldürmek istediği şeklindeki suçlamalara karşı cevabınız nedir?

Bush: Irak’ta çocukları öldürmüyoruz, sadece direnişçilerle savaşırken bazı istenmeyen kazalar yaşanıyor. Bu da kaçınılmazdır. Bize yöneltilen suçlamalar, medeniyet düşmanları tarafından planlanmaktadır.

Irak halkının batı medeniyetiyle tanışmasını istemeyenlerce üretilen bu yalanlara kimse inanmaz.

Bir basın mensubu: Sayın başkan Ebu Gureyb Hapisanesi'nde çekilen işkence fotoğrafları basına yansıdı. İşkenceci askerler, kendilerine verilen emirleri yerine getirmekten başka birşey yapmadıklarını söylüyorlar. Sizce bu ifadeler neden dikkate alınmıyor?

Bush: Başka soru soracak var mı?

Bir başka basın mensubu: Guantonamo Adası'ndaki savaş esirlerine neden yargılanma hakkı verilmiyor sayın başkan? Bu konuda dünya kamuoyunda ciddi tepkiler var.

Bush: Bu gibi maksatlı sorularla ne yapmak istiyorsunuz? Teşekkür ederim!

Bush salonu terk ediyor. Beyaz Saray'dan ayrılıyor!

Beyaz Saray'ın önünde asker aileleri basın açıklaması yapıyor: "Sayın Bush buraya gelip bizimle görüşmeli" dediklerini duyuyorsunuz.

Elinde megafonla konuşan yaşlı bir adam: Ben oğlumu Irak'taki savaşta kaybettim. O zamanlar sayın başkan, herşeyin yolunda olduğunu söylüyordu. Sayın başkan yine herşeyin yolunda olduğunu söylüyor ama ben inanmıyorum. Diğer oğlumu da kaybetmek istemiyorum. Çünkü çatışmalarda 10 askerin daha hayatını kaybettiği söyleniyor. Ancak bu konuda yetkililerden herhangi bir açıklama yapılmadı. Gerçekten 10 asker öldü mü? Resmi açıklama bekliyoruz.

Elinizdeki kağıda notlar aldınız.

Şimdi bunları **haberleştirip** gazetenize yollamalısınız.

Haberleştirmek ne demek?

Haber diliyle yazmak nasıl olur?

İşte böyle:

Dün Beyaz Saray'da bir basın toplantısı yapan ABD Başkanı Bush, gazetecilerin Irak konusundaki sorularını cevaplandırdı.

...

İrak'ta savaş başladığından bu yana, binlerce Iraklı çocuğun hayatını kaybettiğini hatırlatan bir basın mensubu, savaştan önce de Irak'a uygulanan ambargo nedeniyle yetersiz beslenme ve ilaç sıkıntısından kaynaklanan çocuk ölümleri yaşanmış olduğuna değinerek; Birleşik Devletler'in Irak'taki çocuk ölümlerini önemsemediği yada özellikle çocukları öldürmek istediği şeklindeki suçlamalara karşı Amerikan yönetimini cevabının ne olduğunu sordu.

Bush yanıt olarak, Irak'ta çocukları öldürmediklerini, sadece direnişçilerle savaşırken bazı istenmeyen kazalar yaşandığını, bunun da kaçınılmaz olduğunu söyledi. Başkan Bush, kendilerine yöneltilen suçlamaların medeniyet düşmanları tarafından planlandığını ve Irak halkının batı medeniyetiyle tanışmasını istemeyenlerce üretilmiş bu yalanlara kimsenin inanmayacağını savundu.

Bush, Ebu Gureyb Hapisesi'nde çekilen işkence fotoğraflarıyla ilgili bir soruyu cevapsız bırakırken; Guantonamo Adası'ndaki savaş esirlerine neden yargılanma hakkı verilmediğini soran bir gazeteciyi ise, bu gibi maksatlı sorularla ne yapmak istediğini sorarak azarladı.

Öte yandan savaşta ölen Amerikan askerlerinin aileleri önceki gün yaşanan çatışmalarda 10 askerin öldüp ölmediği konusunda resmi açıklama beklediklerini ilan ettiler. Beyaz Saray'ın önünde toplanan asker aileleri, Bush'un oraya gelip kendileriyle görüşmesi gerektiğini savundular. Daha önce bir oğlunu savaşta kaybeden bir asker babası, her şeyin yolunda olduğunu iddia eden Başkan Bush'a inanmadığını belirterek, diğer oğlunu da kaybetmek istemediğini ifade etti. ...

Dinlediğiniz cümleleri haberleştirirken, bazı değişiklikler yaptınız.

Kimi değişiklikler, haberin okunacağı zamanla ilgili bir zorunluluktan kaynaklandı:

“**Dün Beyaz Saray’da ...**” diye başladınız.

Bugünkü olayı “dün” diye yazdınız. Çünkü siz bu haberi “**bugün** bir basın toplantısı yapıldı” diye yazarsanız, yarın gazetede okuyanlar şaşırabilirler. Onlar ellerine gazeteyi aldıklarında bu olay **dünkü** olay haline geleceği için böyle demek zorundaydınız.

Haberin sonunda da zamanla ilgili zorunlu bir değişiklik yaptınız.

Asker aileleri “**dünkü** çatışmalar” dan bahsederken, siz “**önceki gün** yaşanan çatışmalar” dediniz. Çünkü yarın gazetede haberi okuyanlar, “dünkü” kelimesinden bugünü anlayabilirler.

Kimi değişiklikler, haberin okunacağı mekanla ilgili bir zorunluluktan kaynaklandı:

Beyaz Saray’ın önünde asker aileleri basın açıklaması yapıyor: “Sayın Bush **buraya** gelip bizimle görüşmeli” diyorlar.

Siz bu haberi Türkiye’de okuyanlara aktarırken, “buraya” kelimesini değiştirmek zorundasınız. Bu yüzden “Bush’un **oraya** gelip kendileriyle görüşmesi gerektiğini savundular” dediniz.

Kimi yerlerde, küçük cümleleri birleştirerek kısaltmanız gerektiği için değişiklik yaptınız:

“... hayatını kaybettiği söyleniyor”

“... bu konuda açıklama yapılmadı”

“... resmi açıklama bekliyoruz” şeklindeki cümleleri,

“... öldüp ölmediği konusunda resmi açıklama beklediklerini ilan ettiler” diyerek birleştirdiniz.

Aslında en çok değişiklik, olayı üçüncü kişilere (yani orada olmayanlara) anlattığınız için yaşandı.

İki kişi konuşuyordu.

Bir diğerine sordu: “suçlamalara karşı **cevabınız nedir?**”

Bu sorunun muhatabı, Amerikan yönetimini temsil eden birisiydi. Yani soru soran kişi, “siz” derken ABD başkanının temsil ettiği Amerikan yönetimini kastediyordu. Bu yüzden, cümleyi başkalarına şöyle aktardınız: “suçlamalara karşı **Amerikan yönetimini cevabının ne olduğunu sordu**”

Bir asker babası “**oğlumu** Irak’taki savaşta kaybettim ... diğer **oğlumu** da kaybetmek istemiyorum” demişti.

Siz “daha önce bir **oğlunu** savaşta kaybeden bir asker babası, ... diğer **oğlunu** da kaybetmek istemediğini ifade etti” dediniz. Cümleyi aktarırken kendi oğlunuzdan bahseder gibi konuşamazdınız. “oğlumu” kelimesini, “oğlunu” haline getirdiniz.

Bush gazeteciye onu **azarlayan bir tarzda sordu**: “Bu gibi maksatlı sorularla ne yapmak **istiyorsunuz?**”

Siz bu olaya şahit oldunuz. Bush’un yüzündeki ve sesindeki azarlamayı hissettiniz. Bu soruyu orada olmayan ve dolayısıyla da Bush’un yüzündeki ve sesindeki azarlamayı hissetmeyen kişilere şöyle aktardınız: “... bu gibi maksatlı sorularla ne yapmak **istediğini sorarak azarladı.**”

Asker aileleri “Bush **bizimle** görüşmeli” dediler.

Siz “Bush’un **kendileriyle** görüşmesi gerektiğini savundular” dediniz. “Bush’un bizimle görüşmesi gerektiğini savundular” diyemezsiniz. Asker aileleri, Bush’un Türkiye’yle görüşmesini istemişler gibi anlaşılırdı.

Diğer değişikliklere de topluca bakalım:

ölümleri yaşanmıştı=> ölümleri yaşanmış **olduğuna**
bu da kaçınılmazdır => bunun da kaçınılmaz **olduğunu** söyledi
çocukları öldürmüyörüz => çocukları öldürmediklerini
tarafından planlanmaktadır => tarafından planlandığını
istenmeyen kazalar yaşanıyor => istenmeyen kazalar yaşandığını
neden yargılanma hakkı verilmiyor => yargılanma hakkı verilmediğini
üretilen bu yalanlara kimse inanmaz => üretilmiş bu yalanlara
kimsenin inanmayacağını

Fiillerin sonlarındaki eklere dikkat edin lütfen.

Şimdiki zamanla söylenen fiilleri, **geçmiş zamana** dönüştürdünüz.

Geniş zamanla söylenen bazı fiilleri de **geçmiş zamana** dönüştürdünüz.

Geniş zamanla söylenen bazı fiilleri ise, **gelecek zamana** dönüştürdünüz.

“-dır”, “idi” yada “-mış idi” ile biten fiilleri, “... olduğu”, “-mış olduğu” şeklinde değiştirdiniz.

Dikkat ettiyseniz, değişiklikler genellikle zaman kalıbının bir önceki kalıba dönüşmesi (yani şimdinin geçmiş zamana, geçmiş zamanın daha da geçmiş zamana dönüşmesi) şeklinde oldu. Çünkü aktarma sırasında belirli bir süre geçmekte ve söylenen sözler geçmişte kalmaktadır. Bu sözler aktarılırken de “.... dedi”, “....söyledi” gibi geçmiş zaman kalıbıyla kurulan aktarma fiilleri kullanılmaktadır.

Daha basitçe söylemek gerekirse,

- (1) Önce bir söz söylenmektedir.
(Bush bir şey söylüyor.)
- (2) O sözün ardından kısa veya uzun bir süre geçtikten sonra bu söz başkasına aktarılmaktadır.
(Bush'un sözü bitiyor. Bir iki saniye yada bir iki saat sonra gazeteci o sözü aktarmak için, "... dedi" şeklinde not alıyor.)
- (3) Bazen o sözü aktarmak için kurulan cümlelerin de üstünden de belirli bir süre geçmektedir.
(Gazetecinin kurduğu aktarma cümleleri haber merkezine ulaşana kadar belirli bir süre geçiyor.)
- (4) Aktarılan söz, nihayet okuyucuya yada dinleyiciye ulaşmaktadır.
(Dünkü olay bugünkü gazetede yayınlanıyor. Üstünden bir gün geçmiş oluyor.)

Hangi zaman kalıbıyla konuşursanız konuşun, sözleriniz ister istemez mâzide kalmaktadır. Siz uzak bir gelecekte bahseden cümleler kurmuş olsanız bile, aktaran kişi, "...dedi" şeklinde aktarma yapmaktadır. Aktarma süresince de zaman geçmektedir.

İngilizce’de de bir konuşmayı başkalarına aktarırken bu durum geçerlidir.

Söylenen sözler geçmişte kalmaktadır. Bu sözler aktarılırken de “said” (dedi), “told” (söyledi) gibi geçmiş zaman kalıbıyla kurulan aktarma fiilleri kullanılmaktadır. Bu yüzden, aktarılan kelimeler de değişmektedir.

Meselâ şu örneğe bakalım:

I love Turkey. (Ben Türkiye’yi seviyorum.)
He said that he loved Turkey. (O, Türkiye’yi sevdiğini söyledi.)

“I love Turkey” sözünü aktarırken “love” fiilini geçmiş zamana dönüştürüyoruz ve “loved” şeklinde aktarıyoruz.

Aktarılan cümledeki fiillerle ilgili bu dönüşüm kuralı, iki durumda geçerli olmamaktadır:

- Günlük (resmî olmayan) konuşma dilinde anında aktarma yapılırsa.
- Sözleri aktarmak için “He said”(dedi), “He told”(söyledi) gibi geçmiş zamanlı fiiller değil de, “He says”(diyor), “He tells”(söylüyor) yada “He will say”(diyecek), “He will tell”(söyleyecek) şeklinde şimdiki zaman yada gelecek zaman fiilleri kullanılırsa.

Aşağıdaki cümlelerde, cümleler aktarılırken hangi zaman kalıbının hangisine dönüştüğünü göreceksiniz:

I learn English	He said that he learned English.
I am learning English	He said that he was learning English.
I have learned English	He said that he had learned English.
I learned English	He said that he had learned English.
I will learn English	He said that he would learn English.
I am going to learn English	He said that he was going to learn English
I have to learn English	He said that he had to learn English.
I must learn English	He said that he had to learn English.
I can learn English	He said that he could learn English.
I may learn English	He said that he might learn English.

Aşağıdaki tabloda, cümleler aktarılırken hangi kelimenin hangisine dönüştüğünü göreceksiniz:

This => That	Today => That day
These => Those	Tonight => That night
	Yesterday => The day before
Here => There	Last night => The night before
	Tomorrow => The next day
Now => Then	The next night => The following night
Ago => Before	The last night => The previous night

DEDİ Mİ SÖYLEDİ Mİ ?

Bir sözü aktarırken sadece “**demek**” yada “**söylemek**” fiillerini mi kullanırız?

Tabi ki hayır!

“**Savundu**”, “**iddia etti**”, “**önerdi**”, “**hatırlattı**”, “**açıkladı**”, “**altını çizdi**”, “**vurguladı**”, “**sordu**” gibi pek çok fiil bu amaçla kullanılmaktadır. Bu gibi fiiller, aktarılan sözün söyleniş şeklini, amacını veya içeriğini de belirtmektedirler.

Ancak aktarma cümlelerinde en çok kullanılan “**demek**” ve “**söylemek**” fiilleridir.

İngilizce’de de bunun böyle olduğunu söyleyebiliriz.

Aktarma cümlelerinde en yaygın biçimde kullanılan fiiller, “said”(dedi) ve “told”(söyledi) fiilleridir.

Birbirine çok yakın anlamlarda olan bu fiiller Türkçe’de de İngilizce’de de birbirlerinin yerine geçebilmekte ve birbirlerinin anlamını kazanabilmektedirler. Bununla birlikte bu fiillerin hangisinin nerede kullanılacağına ilişkin bazı kurallar bulunduğunu söyleyebiliriz.

Önce Türkçe’den örnek verelim:

“Nasılsın söyledi” demeyiz,

“Nasılsın dedi” deriz.

“Çok yorulduğum söyledi” demeyiz,

“Çok yorulduğum dedi” deriz.

“Sabah erken kalktığını dedi” demeyiz,

“Sabah erken kalktığını söyledi” deriz.

İngilizce’de de bu gibi ayrımlar vardır ve Türkçe’yle benzerlik arz etmektedir.

Bu ayrımlara ilişkin **iki temel kural** bulunmaktadır:

1-) Aktarılan sözün kime aktarıldığı belirtiliyorsa, “told” fiili kullanılır. “Said” fiili kullanılmaz.

I **told the teacher** that I liked English.
(**Öğretmene**, İngilizce’yi sevdiğimi söyledim.)

Aktarılan cümle: I like English! (İngilizce’yi severim!)
Kime aktarıldı: The teacher (Öğretmen)

~~I **said the teacher** that I liked English.
(**Öğretmene**, İngilizce’yi sevdiğimi dedim.)~~

Aktarılan sözün kime aktarıldığını belirtmeseydik, “said” fiilini kullanabilirdik.

I **said** that I liked English.

Aktarılan cümle, değiştirilmeden ve tırnak içinde kullanılırsa, “said” fiili kullanılabilir.

I said to the teacher: “I like English!”
(**Öğretmene**, “İngilizce’yi seviyorum!” dedim.)

2-) Emir cümleleri aktarılırken “told” fiili kullanılır. (Aktarılan emir cümlesinin fiili “to” alır. Yani “love” değil “to love” olur.) “Said” fiili kullanılmaz.

The policeman told the driver to stop.
(Polis sürücüye, durmasını söyledi.)

Aktarılan cümle: Stop! (Dur!)

The policeman ~~said the driver to stop~~.
(Polis sürücüye, ~~durmasını~~ dedi.)

Aktarılan cümleyi tırnak içinde ve değiştirmeden (filin başına “to” koymadan) aktarsaydık, “said” fiilini kullanabilirdik.

The policeman said: Stop!
(Polis “Dur!” dedi.)

Konuyu kapatmadan evvel, “that” konusunda iki hatırlatma:

1) Önceki bölümde “that” kelimesini ele almış ve pek çok yerde “ki” anlamında kullanılan bu kelimenin bazı yerlerde “-cağını”, “-ceğim”, “-dığını”, “-duğun” şeklinde tercüme edilmesi gerektiğini belirtmiştik. Ardından da şunu söylemiştik: “Önümüzdeki bölümde “Reported Speech” konusunda da “that” kelimesini “ki” olarak değil

de “-cağını”, “-ceğim”, “-dığını”, “-duğun” anlamında kullanacağız.” İşte bu bölümde “Reported Speech” konusunu ele alırken “that” kelimesini “-cağını”, “-ceğimi”, “-dığını”, “-duğunu” anlamında kullandık.

Önceki bölümde ele almış olduğumuz ve bu bölümdeki konuyla ilgili olduğu için tekrar hatırlamamız gereken ikinci hususa gelelim.

Önceki bölümde “that” kelimesinin yerine bazen “if”, “whether”, “what”, “how” gibi kelimelerinin kullanıldığını belirtmiştik. İşte bu bölümde “Reported Speech” konusunu ele alırken şunu bilmemiz gerekir: Eğer aktardığımız cümleler soru cümlesi olursa, “if”, “whether”, “what”, “how” gibi kelimeler “that”ın yerini alır. Aktarılan soru cümlesi de olumlu cümleye dönüşür.

11. Altın Kural

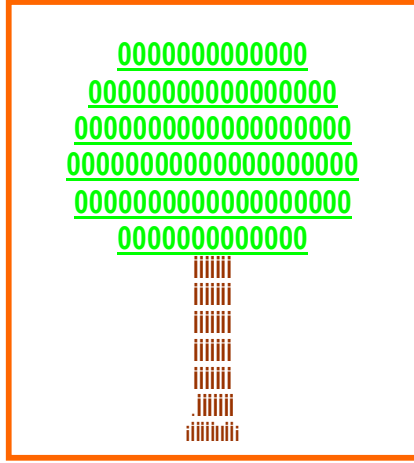
Başkalarının sözlerini aktarırken, aktardığımız cümlelerde değişiklik yaparız. Bunun nedeni çoğunlukla, konuşan ve dinleyen kişilerin de değişmiş olmasıdır. Bazen, aktarma nedeniyle oluşan mekan veya zaman farklılıkları da aktarılan cümlede değişikliğe neden olur. Hangi kelimenin veya hangi kalıbın nasıl değiştiğini bilmek ve aktarma sırasında “dedi”, “söyledi”, “açıkladı” gibi fiillerden hangisini kullanacağınıza karar vermek zorundasınız. Bu fiillerden sonra “that” kelimesi kullanılır. Aktarılan cümle soru cümlesi ise, olumlu cümleye dönüşür; “that” yerine “if”, “whether” kelimeleri veya “what”, “where” gibi soru zamirleri kullanılır.

16. Bölüm

Fiil Ağacı

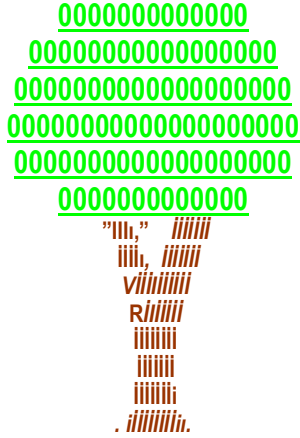
Her ne kadar bu kitap bir ders kitabı değilse de bu bölümde sırasıyla Resim-iş, Türkçe ve İngilizce dersi yapacağız. Önce resim dersi.

Gelin, harflerden bir ağaç resmi yapalım.

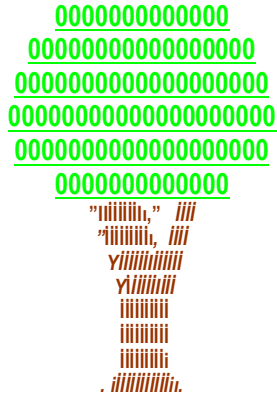
Basit bir ağaç resmi oldu bu... Ama biraz daha gelişmiş bir ağaç resmi yapabiliriz. Birinci resimde bir tek gövde vardı. Gövdeye bir dal eklemeye ne dersiniz?

Şöyle sola
doğru açılmış
bir dal çizelim
mesela.
Resmimizi
zenginleştirmiş
oluruz.

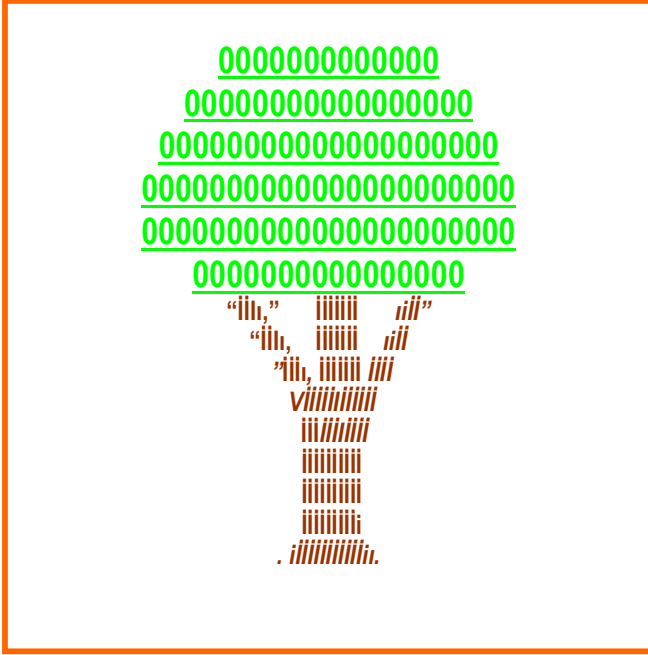

Bu dalı
gövdenin sağına da
ekleyebilirdik.

Daha ince bir
dalı sağa ekleyip
nasıl olduğunu
görelim
isterseniz.

Şimdi gövdeye iki dal birden ekleyerek devam edelim.
Böylece basitten gelişmişe doğru gidiyoruz.

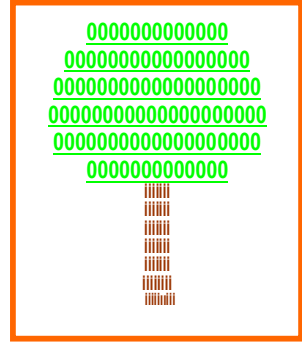

Gördüğünüz gibi, basit bir ağaç yapmak için bir gövde çizmek yeterliydi. Ama biz basit bir ağaçla yetinmek istemedik ve ağacımıza dal ekledik.

Şimdi gelin bir fiili çekimleyelim:

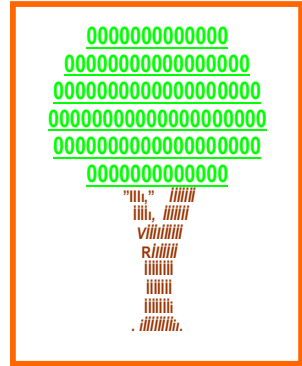
Çekimlediğimiz fiilin kökü “sev”. Bu fiile ekler getirerek bir “gövde” oluşturalım.

Severim.

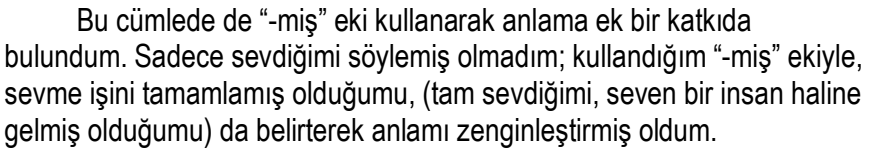
Bu basit bir cümle oldu. (Basit bir ağaç resmi yapmak gibi.) Bu cümleden sadece sevdiğim anlaşıyor. Ama isterseniz başka bir anlam katarak bu cümleyi zenginleştirelim. (Basit bir ağaç resmini dal ekleyerek geliştirmek gibi.) Cümleye “şu an devam ettiğimi” gösteren bir anlam ekleyelim.

Seviyorum.

Bu cümlede sadece sevdiğimi söylemekle kalmadım, sevme işini sürdürdüğümü, yani bir süre içerisinde devam ettirdiğimi belirterek cümleme bir anlam daha ekledim. (Dalımızı ağacımızın sağına eklediğimizi varsayalım.)

Sevmişim.

Seviyormuşum.

Bu cümle, anlam bakımından daha zengin oldu. Çünkü bu cümlede hem “-muş” ekini kullanarak “sevme” işini tamamlamış (seven adam olmuş) olduğumu belirtiyorum, hem de “-yor” ekiyle bu “seven adam olma” durumunu bir süre devam ettirdiğimi belirtiyorum.

İlk cümlemizde sadece “sevdiğimi” söyledim.

İkinci cümlemizde ifadeye şimdiki zaman anlamı katan “-yor” takısını ekledik. Böylece hem “sevdiğimi” hem de “şu anda bunu devam ettirdiğimi” söylemiş oldum.

Üçüncü cümlemiz, ikinciye alternatif olabilecek bir cümleydi. Cümlemize şimdiki zaman anlamı katan “-yor” takısını değil de “-miş” takısını ekledik. Bununla da hem “sevdiğimi” hem de “sevme işini tam olarak yaptığımı” söylemiş oldum.

Dördüncü cümlemizde “sevme”ye iki anlam birden kattık:
“-yor” takısıyla, “bunu şu anda devam ettirdiğimi”
“-miş” takısıyla da “sevme işini tam olarak yaptığımı” söyledim.
“Seviyormuşum.”

Türkçe’de çeşitli takıları fiile ekleyerek anlamı zengileştirmekteyiz. İngilizce’de ise yardımcı fiilleri fiilin önüne getirerek bunu yaparız.

Bunu basitten alarak açıklayalım:

İngilizce’de de bir cümle kurmak için Basit Zaman (**Simple Tense**) kalıplarını kullanabilirsiniz. (Basit bir ağaç resmi yapmak gibi.)

Cümlenizin basit olmasını istemezseniz, yani ek bir anlam katarak cümleyi daha anlamlı hale getirmek isterseniz, cümlenize bir yardımcı fiil daha eklersiniz. (Basit bir ağaç resmini dal ekleyerek geliştirmek gibi.)

Bu yardımcı fiil “have” ise, cümleye “tamamlanmışlık, tam olarak yapılma” anlamı katar. Cümleniz Tamamlanmış Zaman (**Perfect Tense**) kalbına girer. (Dalınızı ağacınızın sağına eklediğinizi varsayalım.)

Eğer yardımcı fiil “be” ise, cümleye “devam etme” anlamı katar. Cümleniz Devam Eden Zaman (**Continuous Tense**) kalbına girer. (Dalınızı ağacınızın soluna da ekleyebilirsiniz.)

Hem “be” hem “have” yardımcı fiillerini kullanırsanız, cümleniz Tamamlanmış Devam Eden Zaman (**Perfect Continuous Tense**) kalıbını oluşturur. (Ağacınız iki dal birden eklemeniz de mümkün.)

İngilizce’de yardımcı fiillerin bu amaçla kullanımı konusunda kitabın başında bazı temel bilgileri sunmuştuk. Şimdi daha ayrıntılı bir tabloyla zamanlar ve kipler konusuna her şeyi tamamen görmenizi sağlayacağız.

Ancak bunu yapmadan önce, yardımcı fiillerin Türkçe’deki kullanımına kısaca bir değinmemiz oldukça yararlı olacaktır.

Türkçe’de “yardımcı fiil” dendiğinde ilk akla gelen, “etmek”, “yapmak”, “kılmak”, “eylemek” ve “olmak” fiilleridir.

Oysa bu yardımcı fiiller, bir isimle birleşerek, “bileşik fiil” oluşturmaktadırlar. Yani İngilizce’deki gibi “bir fiille bir yardımcı fiilin” birlikte kullanılması söz konusu değildir.

“Yardım etmek”, “kötülük yapmak”, “namaz kılmak”, “viran eylemek” ve “perişan olmak” gibi...

Ancak Türkçe’de bir başka yardımcı fiil çeşidi daha vardır ki İngilizce’deki yardımcı fiilere benzer şekilde kullanılmaktadır. Bu fiilleri anlamamız, İngilizce’deki yardımcı fiilerin işlevini anlamamız açısından oldukça yararlı olacaktır.

Türkçe’de “**Vermek**”, “**yazmak**”, “**gelmek**”, “**durmak**”, “**kalmak**” ve “**bilmek**” yardımcı fiilleri, bir başka fiile birleştiklerinde o fiile ek bir anlam katarlar. Yani İngilizce’deki yardımcı fiiller gibi kullanılırlar.

Fiilimiz “**ağlamak**” olsun.

Şimdi bu fiile yukarıdaki fiilleri ekleyelim.

Fiilimizin temel anlamı değişmeyecektir: **Ağlamak**.

Yani “ağlamak”tan bahsetmeye devam edeceğiz. Fakat bu fiile ek anlamlar katmış olacağız.

Ağlayıverdi : Hemen kolayca ağladı.

Ağlayayazdı : Nerdeyse ağlayacaktı.

Ağlayageldi : Eskiden beri ağlamaya devam ediyor.

Ağlayadurdu : Ağlamaya başladı ve bunu sürdürdü.

Ağlayakaldı : Ağlamaktan kaçınamadı.

Ağlayabildi : Ağlamaya imkan buldu.

Görüldüğü gibi “**vermek**”, “**yazmak**”, “**gelmek**”, “**durmak**”, “**kalmak**” ve “**bilmek**” yardımcı fiilleri, “ağlamak” fiiline yeni birer anlam kattı. (Sadece yeni bir anlam değil, yeni bir ek de kattıklarına dikkat ediniz. Bu ekleri örneklerde altlarını çizerek gösterdik.)¹⁸

Bu örnekler şunu gösteriyor ki Türkçe’de bazı yardımcı fiiller, İngilizce’deki yardımcı fiiller gibi kullanılabilir.

Bazen bir fiile iki yardımcı fiil birden eklenerek ona iki ayrı anlam aynı anda katabilir:

Ağlayıverebildi : Hemen kolayca ağlamaya imkan buldu.

Bu örnekte “ağlamak” fiiliyle “vermek” ve “bilmek” yardımcı fiillerini peşpeşe kullanarak “ağlayıverebildi” şeklinde bileşik bir fiil oluşturduk.

Ana fiilimiz olan “**ağlamak**” fiiline “**çabukluk**, **kolaylık**” anlamı katma konusunda “**vermek**” fiili bize yardımcı oldu. “**Bilmek**” fiilinden ise “**imkan bulma**” anlamı katmak için yardım aldık. Aşağıdaki örnekleri de bu bakımdan inceleyebiliriz.

Bakakalıverdim : Bakmaktan kaçınamama durumuna hemen kolayca düştüm.

¹⁸ Bu yardımcı fiiller, ana fiile ekleniklerinde ona “-ı”, “-a”, “-e”, “yı”, “ya” ve “-ye” gibi ekler de getirmektedirler. İngilizce’de yardımcı fiillerin ana fiile etkisi bundan çok daha belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Bu konuyu “Böyle yardım olmaz olsun” alt başlığı ile ele alacağız.

Uyuyakalıvermiş: Uyumaktan kaçınamama durumuna hemen kolayca düşmüş.

Düşünedurabilsen: Düşünmeye başlayıp devam ettirmeye imkan bulsan

Görüldüğü gibi her bir fiile iki yardımcı fiil eklenmekte ve o fiile iki ek anlam katılmaktadır.

Bazen bir fiile üç yardımcı fiil bile eklenebilir. Bu durumda o fiile üç ek anlam katılacaktır.

Geceleri bir türlü uyuyamayan birinin şöyle dediğini düşünün:

“Ah ben de herkes gibi televizyon seyrederken **uyuyakalıverebilsem!**”

Uyuyakalıverebilsem: Uyumaktan kaçınamama durumuna hemen kolayca düşmeye imkan bulsam.

Bu örnek kelimede kaç tane yardımcı fiil var ve hangi anlamları katmış inceleyelim:

Bu örnekte “uyumak” fiilinden sonra “kalmak”, “vermek” ve “bilmek” yardımcı fiillerini peşpeşe kullanarak “uyuyakalıverebildi” şeklinde bileşik bir fiil oluşturduk.

Ana fiilimiz olan “uyumak” fiiline “**kaçınamama**” anlamı katma konusunda “**kalmak**” yardımcı fiili bize yardımcı oldu. “**Çabukluk, kolaylık**” anlamı katma konusunda “**vermek**” yardımcı fiili bize yardımcı oldu. “**Bilmek**” yardımcı fiilinden ise “**imkan bulma**” anlamı katmak için yardım aldık.

“Uyumak” fiiline gelen “**kalmak + vermek + bilmek**”, uyumaktan kaçınamamanın hemen kolayca olabilmesine imkan bulma dileğini ifade ediyor.

Uyuyakalıverebilsem

Bu örnekteki durum İngilizce için de geçerlidir. Yani İngilizce’de de **bir fiile iki üç yardımcı fiil birden** anlam katabilir.

Dikkat ettiyseniz Türkçe’de bir fiile eklenen yardımcı fiiller, o fiilin yapıldığı zamanı değil de yapılış şeklini belirlemektedirler. Yani fiile kattıkları anlam, zaman çekimlemeleriyle ilgili değildir.

İngilizce’de ise fiillerin hem yapılış zamanını hem de yapılış şeklini belirlemek üzere yardımcı fiiller kullanılmaktadır.

Önümüzdeki sayfalarda İngilizce’deki bu gibi yapıları ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.

Şimdi İngilizce'deki yardımcı fiilleri tek tek ele alabiliriz.

İngilizce'deki yardımcı fiiller, “do” , “be” , “have” , “will” , “would” , “shall” , “should” , “must” , “can” , “could” , “may” ve “might” fiilleridir.

Do: “yapmak” anlamında bir fiildir.

Yardımcı fiil olarak **bütün zaman türlerinin (Simple, Continious, Perfect, Perfect Continious) geniş ve geçmiş zaman kalıplarında açık veya gizli olarak yer alır.**

Fiile geniş zaman eki olan “-ar” , “-er” takılarının anlamını katar. O fiilin geniş zamanda yapıldığını belirtir.

Düzensiz bir fiildir. Yani geçmiş zaman çekimlemesi normal yoldan “-ed” takısı olarak yapılamamaktadır. Bunun yerine “did” olarak bilinen ve kullanılan ikinci bir kelime vardır. (do + ed: did) Geçmiş zaman anlamı katan yardımcı fiil olarak “do” fiilinin bu ikinci hali kullanılmaktadır.

Önceki konulardan hatırlayacağınız gibi, “do” ve “did” olumlu cümlelerde geniş zaman yada geçmiş zaman anlamı katacak şekilde kullanılmamaktadır. Olumlu cümlelerde “do” ve “did” yardımcı fiili, **sadece vurgu ve kesinlik anlamı** katmaktadır.

Be: “olmak” anlamında bir fiildir.

Yardımcı fiil olarak “continious” (devam eden) zaman kalıplarında (Continious Tenses, Perfect Continious Tenses) “do” ve “have” yardımcı fiiliyle birlikte kullanılır.

Fiile “-ing” eki getirir ve “devam etme” anlamı katar.

Düzensiz bir fiildir.

“Do” yardımcı fiiliyle kullanılınca “am” veya “are” olur. “Do”nun “does” versiyonuyla birleşince “is” olur. Geçmiş zaman çekimlemesi de normal yoldan “-ed” takısı olarak yapılamamaktadır. “Do”nun geçmiş zaman anlamı veren “did” versiyonuyla kullanılınca “was” veya “were” olur.

“Have” yardımcı fiiliyle kullanılınca 3. hali olan “been”e dönüşür.

I **DOED** LEARN

SIMPLE PAST

I LEARNED

I **DO** LEARN

SIMPLE PRESENT

I LEARN

I **WILL** LEARN

SIMPLE FUTURE

I **DOED HAVE** LEARNED

PERFECT PAST

I HAD LEARNED

I **DO HAVE** LEARNED

PERFECT PRESENT

I HAVE LEARNED

I **WILL HAVE** LEARNED

PERFECT FUTURE

I **DOED BE** LEARNING

CONTINUOUS PAST

I WAS LEARNING

I **DO BE** LEARNING

CONTINUOUS PRESENT

I AM LEARNING

I **WILL BE** LEARNING

CONTINUOUS FUTURE

> Bütün "DO"lar atılacak. Kalan "ED" ve "ES" harfleri bir sonraki kelimeye eklenecek. (Bu kural, ilk iki satırdaki Simple Tense kalıplarında sadece olumlu cümlelerde geçerlidir.)

> "DOED BE" ler "WAS" veya "WERE" olacak. "DO BE" ler "AM" veya "ARE" olacak.

> Bütün Present Tense'lerde (orta satırlarda) özne "o" olursa "DO"lara "ES" eklenerek

"DOES" yapılacaktır. "DOES"dan sonra "BE" geldiğinde "DOES BE" yerine "IS" yazılacaktır.

> "DOED"ler "DID" olacak. "HAVE" ile "ED" birleşince, "HAVED" değil "HAD" olacak.

"HAVE" ile "ES" birleşince, "HAVES" değil "HAS" olacak.

DOED : DID

DO BE : AM, ARE

HAVED : HAD

DOED BE : WAS, WERE

DOES BE : IS

DOES HAVE : HAS

Have: “sahip olmak, temin etmek” anlamında bir fiildir.

Yardımcı fiil olarak “perfect” (tamamlanmış) zaman kalıplarında (Perfect Tenses, Perfect Continious Tenses) “do” ve “be” yardımcı fiiliyle birlikte kullanılır.

Fiile “-ed” eki getirir (düzensiz fiilleri 3. haline sokar) ve “tamamlanma, tam olma” anlamı katar.

Düzensiz bir fiildir.

“Do”nun “does” versiyonuyla birleşince “has” olur. Geçmiş zaman çekimlemesi de normal yoldan “-ed” takısı alarak yapılamamaktadır.

“Do”nun geçmiş zaman anlamı veren “did” (do + ed) versiyonuyla kullanılınca “did”in içindeki “-ed” takısını alarak “had” olur.(have + ed :had)

Will: “istemek, arzulamak” anlamında bir fiildir.

Yardımcı fiil olarak bütün zaman türlerinin (Simple, Continious, Perfect, Perfect Continious) gelecek zaman kalıplarında açık olarak yer alır.

Fiile “gelecek zaman, arzulama, istek, niyet, beklenti” anlamı katar.

Düzensiz bir fiildir.

İkinci hali olan “would” da yardımcı fiil olarak kullanılmaktadır.

“Shall” ve ikinci hali olan “should” da “will” ile yakın anlamlar taşır. Ancak aralarında bazı farklılıklar vardır.

“Must” da “should”a çok yakın anlam taşıyan bir diğer yardımcı fiildir.

Can: “bilmek” anlamında bir fiildir.

Yardımcı fiil olarak basit ve devam eden zaman türlerinde (Simple, Continious) kullanılır. “Will” yardımcı fiiliyle aynı kurallara tabidir.

Fiile “imkan, yetenek, izin” anlamı katar.

Düzensiz bir fiildir. İkinci hali olan “could” da yardımcı fiil olarak bütün zaman türlerinde kullanılmaktadır.

“May” ve ikinci hali olan “might” da “can” ile aynı anlamı taşır. Sadece bazı küçük farklılıklar vardır.

ÜÇLÜ YARDIM EKİBİ

Hatırlarsanız önceki sayfalarda “uyuyakalıverebilsem” örneğini vererek, hem Türkçe’de hem de İngilizce de üç fiilin peşpeşe gelerek dördüncü bir fiile aynı anda üç ek anlam katabileceğini belirtmiştik. İngilizce’deki bu konuyla ilgili yapıları da ayrıntılı olarak ele alacağımızı ifade etmiştik.

Öğrencilerin İngilizce’de en fazla zorlandığı konulardan biri de bu gibi kalıpların anlaşılması ve kullanılmasıdır.

Fakat inanın ki şimdiye kadar vermiş olduğumuz Türkçe örnek ve açıklamalar sayesinde bu konuyu rahatlıkla kavrayacaksınız!

Hatta şu anda bu konunun önemli bir kısmını kavramış durumdasınız.

Şimdi hangi yardımcı fiilerin hangileriyle bir araya gelebildiğini ele alarak başlıyoruz.

Temel kural şudur:

“Have” ve “be” yardımcı fiilleri bir araya gelerek, “can” ve “may” dışındaki herhangi bir yardımcı fiile ilişebilirler. Böylece fiile yardım edecek üçlü bir yardımcı fiil ekibi oluşmuş olur. “May” ve “can” de “have + be” ikilisine iliştirilemez.

O halde, bir cümlede fiilin önünde oluşabilecek üçlü yardımcı fiil kalıplarını şöyle sıralayabiliriz:

do + have + been	+	fiil
did + have + been	+	fiil
will + have + been	+	fiil
would + have + been	+	fiil
shall + have + been	+	fiil
should + have + been	+	fiil
could + have + been	+	fiil
might + have + been	+	fiil
must + have + been	+	fiil

Yardımcı fiillerin oluşturduğu bu üçlü ekiplerin fiile nasıl yardımcı olduğunu anlamak için birkaç örnek yapalım:

Mesela “learn” (öğrenme) fiiline bu ekipler sırayla yardım etsinler.

Önce “do + have + been” grubu yardıma gidecek; daha sonra “did + have + been”, “will + have + been” ve “could + have + been” grubu.

Böyle yardım olmaz olsun!

Bakın yardıma gidenlerin başına ne geliyor yada yardım ettikleri fiili ne hallere sokuyorlar:

“Do”lar atılır. “Did”deki “do” atılınca (“did” : do + ed) “-ed” kalır.

“-ed” “have”e eklenir ve onu “had” yapar.

“Have” “be”yi 3.haline sokar, “been” yapar.

“Be” fiile “-ing” ekler.

I DID HAVE BEEN LEARNING PAST PERFECT CONTINUOUS

I HAD BEEN LEARNING

I DO HAVE BEEN LEARNING PRESENT PERFECT CONTINUOUS

I HAVE BEEN LEARNING

I WILL HAVE BEEN LEARNING FUTURE PERFECT CONTINUOUS

“Do” fiile geniş zaman anlamı katıyor. “Do” “-ed” takısını alıp “did” olduğunda da geçmiş zaman anlamı katıyor. Cümleden atılınca “-ed” takısını kendisinden sonraki fiile aktarıyor

“Will” fiile gelecek zaman anlamı katıyor.

“Have” tam olarak yapılma anlamı katıyor. (Kendisinden sonraki fiile “ed” eki getirir. Düzensiz fiilse 3.haline dönüştürür.)

“Be” devam etme anlamı katıyor. (Kendisinden sonraki fiile “-ing” eki getirir.)

“Learn” fiiline gelen “**did + have + be**”, öğrenmenin geçmiş
zamanda devam ettirilmesinin tam olarak yapılmasını ifade ediyor.

I had been learning¹⁹: Öğreniyor olmuştum.

Öğrenir olmuştum.

Öğrenmekteydim.

“Learn” fiiline gelen “**do + have + be**”, öğrenmenin geniş
zamanda devam ettirilmesinin tam olarak yapılmasını ifade ediyor.

I have been learning²⁰: Öğreniyor olmuşum / olmuş durumdayım.

Öğrenir olmuşum / olmuş durumdayım.

Öğrenmekteyim

¹⁹ “Did”deki “do”yu atıp, kalan “-ed” takısını “have”e eklediğimizi ve böylece onu “had” yaptığımızı hatırlayın!

²⁰ “Do”yu attığımızı da hatırlayın lütfen!

“Learn” fiiline gelen “**will + have + be**”, öğrenmenin gelecek zamanda devam ettirilmesinin tam olarak yapılmasını ifade ediyor.

I will have been learning: Öğreniyor olmuş bulunacağım.
Öğrenir olmuş bulunacağım.
Öğrenmekte olacağım.

“Will” için geçerli olan bu kalıp, “can” ve “may” dışındaki diğer yardımcı fiiller için de geçerlidir.

Mesela “could” yardımcı fiilini örnek olarak inceleyelim:

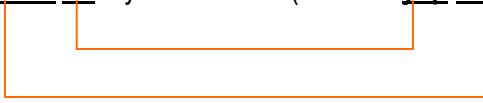
“Learn” fiiline gelen “**could + have + be**”, öğrenmenin geçmiş zamanda devam ettirilmesinin tam olarak yapılma imkanını ifade ediyor.

I could have been learning: Öğreniyor olmuş bulunabilirdim.
Öğrenmekte olabilirdim.

Konuyu kapatmadan önce son bir hususu daha gündeme getirmek gerek:

Yardımcı fiiller aynı zamanda normal bir fiil olarak da cümle içinde kullanılabilir.

“I do not do my homework.” (Ödevimi yap-mam.)

“I do not do my homework” cümlesinde ikinci “do” kelimesi fiil olarak “yapmak” anlamında kullanılmıştır. Kendisinden önce “not” olumsuzluk ekiyle birlikte kullanılan birinci “do” ise yardımcı fiil görevindedir ve diğer “do”ya geniş zaman anlamı katarak yardımcı olmaktadır.

“I had had a Ferrari.” (Bir Ferrariye sahip ol-muştum.)

“I had had a Ferrari” cümlesinde ikinci “had” kelimesi fiil olarak “sahip olmak” anlamında kullanılmıştır. Kendisinden önceki birinci “had” ise yardımcı fiil görevindedir ve diğer “had”e “Tamamlanmış Geçmiş Zaman” (Past Perfect Tense) anlamı katarak yardımcı olmaktadır.

Bu kardeş dayanışması bazı öğrencilerin garibine gitmekte ve iki “had”i bir arada görmeyi hazmedemeyerek İngilizce’nin mantıksızlığından dem vurmaktadırlar.

Yapmayın arkadaşlar!

Aynı şeyi bizim mahallenin çocukları (afedersiniz, bizim dilimizin kelimeleri) de yapmıyor mu?

“Verivermek” (“ver” “ver”e yardım etmiş.)

“Kalakalmak” (“kal” “kal”a yardım etmiş.)

“Bilebilmek” (“bil” “bil”e yardım etmiş.)

Ne yani, doktor doktoru tedavi edemez mi?

Öğretmen öğretmene öğretemez mi?

Berber berberi traş edemez mi?

Neyse! Keselim traşı da **Altın kural**ımızı söyleyelim:

12.Altın Kural

Her cümlede bir fiil bulunur. Bazı cümlelerde fiile anlam katan bir yada daha fazla yardımcı fiil de bulunabilir. İngilizce’de yardımcı fiiler zaman çekimlemelerinde çok önemli görevler alırlar. Bazen tek başlarına, bazen de başka yardımcı fiilerle bağlantı halinde, cümledeki anlamı şekillendirirler. Bu durumda ortaya çıkan uzun cümle yapıları gözünüzü korkutmamalıdır. Bu cümleleri çözmek için, hangi fiilerin ne şekilde yardımcı fiil olarak cümlede görev aldığını bilmek yeterlidir. Yardımcı fiiller, normal fiil olarak da cümlede yer alırlar.

17. Bölüm

"-ardım"cı Yardımcı Fiil

Depreme Dayanıklı Ruhsatsız Hayaller

*Küçükken hayal kur**ardım**.
Belediyeden ruhsat almadan,
Zemin etüdü yaptırmadan, kimseye denetletirmeden
Hayal kur**ardım**.
Hiç biri yıkılmadı...*

*Çimentosu umuttan,
Demiri buluttan,
Pencereleri olmayan hayaller kur**ardım**.
Duvar yapmazdım
çünkü
Çatıyı dualarım ayakta tut**ardı**...*

*Bi görmeliydiniz.
Kaf Dağı'nın yamacına çok hayal kurdum ben
Oyun oynamadım
sabahtan akşama dek
hayal kurmayı tercih ed**erdim**
çünkü
Ciddi çocuktum ben*

Allah biliyor ya,
Yapıp satmak için kurmadım koca koca hayalleri
Hepsini kendim ve dostlarım için kurdum
Bir kısmını fakirler için
Bir kısmını da gönlü zengin olanlar için
Görmeliydiniz!
Ne hayaller kurdum ben
Kaf Dağı'nın yamacına...

Büyümemiş **olsaydım** eğer, şimdiye
ne hayaller kurardım.
Şimdi çocuk **olsaydım**, görürdünüz beni
kocaman kocaman
hayaller kur**ardım** gökyüzüne uzanan
Hayaller...

Kışın, çay gibi...
Yazın, bir tas soğuk ayran tadında
Gölgesinde uyunacak hayaller...

Ya siz?
Siz ne **alırdınız** efendim?
Yoo yo! Soğuk sıcak içeceklerden
bahsetmiyorum!
Hayallerden?
Ne **alırdınız** hayallerden?
Biraz pembe?
Biraz beyaz ve biraz da gökyüzü mavisi?
Hangisi?

.....

Yoksa siz
kurulmuş hazır hayaller mi arıyorsunuz?
Sıfırdan hayal kurmaktansa,
satın almayı tercih eder**ediniz** öyle mi?
Bizde satılık yok efendim!
Ama proje desteği ve kredi temin edebiliriz size!
Boşuna dememişler “kendi hayalini kendin kur!” diye...

.....

Demek siz **daha çok**
satın almayı tercih eder**ediniz** öyle mi?
Ama böylesi
size pahalya patlayabilir efemim!
Yıkılabilir en küçük tetikçi depremde bile!
Bizden söylemesi
boşuna dememişler
atalarımız
“kendi hayalini kendin kur!” diye
Söylemesi...
Bizden...

Bu şiirde koyu harflerle yazdığımız kısımlara dikkat ediniz lütfen!

“.....-ardım”, “.....-erdim”, “.....ırdınız”, “-ürdünüz”
“.....-saydım eğer-ardım”, “.....-seydi-erdik”
“.....-tansa-ardım”, “.....-tense-erdiniz”
“..... daha çok-erdiniz”,

Türkçe’de “-ardım”, “-erdim” şeklinde bir ek kullanıyoruz. Buna “eklerden oluşan bir takı grubu” demek daha doğru olur. “-ar”, “-dı” ve “-ım” eklerinin bir araya gelmesiyle oluşan bu takı grubunu nerelerde ve hangi anlamlarda kullanıyoruz.

Bunu yeniden hatırlamak için cümleler üzerinde çalışalım:

GEÇMİŞTE TEKRARLANAN ŞEYLERDEN BAHSEDERKEN

*Küçükken hayal kur**ardım***

*Çatıyı dualarım ayakta tut**ardı**.*

*Hayal kurmayı tercih ed**erdim***

GEÇMİŞLE YADA BUGÜNLE İLGİLİ BİR VARSAYIM YAPARKEN

*Büyüme**miş olsaydım eğer**, şimdiye*

*ne hayaller kur**ardım***

*Şimdi çocuk ol**saydım**, gör**ürdünüz** beni*

İFADEMİZE NEZAKET KATMAK İSTEDİĞİMİZDE

*Siz ne al**ırdınız** efendim?*

*Ne al**ırdınız** hayallerden?*

*Satın almayı tercih ed**erdiniz** öyle mi?*

Görüldüğü gibi, “-ardım”, “-erdim” takılarını bazen yalnız, bazen de “-sa”, “-mış olsa”, gibi başka takılarla birlikte kullanıyoruz.

İngilizce’de de “-ardım”, “-erdim” takısının görevini yapan bir yardımcı fiil bulunmaktadır :“**Would**”. Bu yardımcı fiil bazen yalnız, bazen de “-sa”, “-mış olsa”, anlamına gelen bazı kelimelerle birlikte kullanılmaktadır.

“**Would**”, “istemek” anlamındaki “**will**” fiilinin ikinci halidir. “**Will**” fiili, İngilizce’de normal fiil olarak da kullanılabilir. Ancak daha çok “-cek”, “-cak” anlamında yardımcı fiil görevi yaptığını biliyoruz.

“**Would**” da bir yardımcı fiil olarak önemli görevler üstlenmekte ve **çok çeşitli yerlerde kullanılmaktadır**. Bu yüzden çoğu öğrenci bu kelimenin anlamını ve görevini kavramakta zorlanır.

Aslında bu kelime, Türkçe’deki “-ardım”, “-erdim” takılarının anlamını taşımaktadır. Tabii ki “would” kelimesinin bu anlamı taşımadığı durumlar da vardır.

Yani, Türkçe’deki “-ardım”, “-erdim” takılarıyla “would” yardımcı fiilinin **birbirini tamı tamına karşıladığını söylemek yanlış olur**. Ancak genel olarak böyle bir uyumun var olduğundan haberdar olmamız, işimizi büyük ölçüde kolaylaştıracaktır.

İsterseniz bakalım ve görelim:

GEÇMİŞTE TEKRARLANAN ŞEYLERDEN BAHSEDERKEN

When I was a child, I would day dream.

Çocukken, hayal kurardım.

I would read Cin Ali books.

Cin Ali kitapları okurdum.

When I was a young man, I would help old people.

Genç bir adamken, yaşlı insanlara yardım ederdim.

GEÇMİŞLE YADA BUGÜNLE İLGİLİ BİR VARSAYIM YAPARKEN

If I were a child, I would day dream.

Çocuk olsaydım, hayal kurardım.

If I hadn't grown up, I would day dream.

Büyümemiş olsaydım, hayal kurardım.

If I learned English, I would write a letter to Tony Blair.

Eğer İngilizce öğrenseydim, Tony Blair'e bir mektup yazardım.

If I had learned English last year, I would have passed the exam.

Geçen sene İngilizce öğrenmiş olsaydım, sınavı geçmiş olurdum.

İFADEMİZE NEZAKET KATMAK İSTEDİĞİMİZDE

What would you like?

(Ne alırdınız?)

Would you like sis kebab?

Şiş kebab ister miydiniz?

Would you like to have a drink?

İçecek bir şey (almak) ister miydiniz?

Would you please help me to open the window?

Pencereyi açmama yardım eder miydiniz lütfen?

ÖRNEKLERLE İLİŞKİN AÇIKLAMALAR

GEÇMİŞTE TEKRARLANAN ŞEYLERDEN BAHSEDERKEN

“would” yardımcı fiilini kullandığımızı belirtmiştik. Ancak geçmişte tekrarlanan şey, bir hareket değil de bir durumsa, “would” kullanılmaz. Mesela geçmişte bir yerde yaşadığımızdan bahsediyorsak, “**Orada yaşadım**” anlamında “**I would live there**” diyemeyiz. Bunun yerine “would” ile aynı anlamı taşıyan “**used to**” ibaresini koyarız. “**I used to live there**” deriz.

“**Used to**”nun “would” ile aynı anlamı taşıdığını söyleyebiliriz. Aralarında iki küçük fark vardır. Birincisi yukardaki paragrafta değindiğimiz husus. İkincisi ise, “**used to**”nun sadece geçmişte olup biten, şimdiye kadar devam etmeyen şeyler için kullanılmasıdır. Mesela sigarayı bırakmayan kişi, “I used to smoke” (sigara içerdim) diyemez.

“**Used to**”nun “alışkanlık kazanmak” veya “alışkın olmak” anlamında kullanıldığı durumlar da vardır.

“**I am used to smoking**” dersanız,
“sigara içmeye alışkınım” demiş olursunuz.
“**I get used to smoking**” dersanız,
“sigara içmeye alışırım” demiş olursunuz.

“**Used to**”nun bu şekilde kullanımına alışmak için, alıştırma kitaplarıyla aranızın iyi olması gerekiyor. Bu kitapta konuya sadece değinmiş olduk.

İFADEMİZE NEZÂKET KATMAK İSTEDİĞİMİZDE

“would” yardımcı filini kullandığımızı belirtmiştik. Şimdi bu tespitimize bir açıklama da eklememiz gerekiyor. **“Would”** bazen **“mind”** fiiliyle birlikte, **kibarca izin istemek için de** kullanılır.

“Mind” kelimesi, “akıl, zihin, düşünmek, kafa yormak, kafaya takmak, sorun etmek, dert etmek, rahatsız olmak” gibi anlamlara geliyor. Mesela günlük konuşma dilinde sıkça kullanılan **“Never mind!”** ifadesi, **“Takma kafaya!”**, **“Dert etme!”**, **“Sorun etme!”** gibi anlamlar taşır. “Remind” fiili, “yeniden **aklına getirmek**, hatırlatmak” anlamındadır.

Would you mind if I waited here?

Burada beklesem **rahatsız olur muydunuz?**

Burada beklesem **sorun eder miydiniz?**

Burada beklememin **bir mahzuru var mıydı?**

Would you mind waiting for me?

Beni beklemekten **rahatsız olur muydunuz?**

Beni beklemeyi **sorun eder miydiniz?**

Beni beklemenizin **bir mahzuru var mıydı?**

Görüldüğü gibi “would” burada da “-ardı”, “-erdi” anlamını karşılıyor. Fakat “mind” kelimesinin anlamı çoğu zaman net olarak verilmediğinden, **“Would you mind ...”** ifadesiyle başlayan cümleler yeterince anlaşılamıyor. Bu nedenle bu açıklamayı yapmanın yararlı olacağını düşündük.

“-ARDIM”cı olmayan “WOULD”lar

“Would” yardımcı fiilinin kullanımına ilişkin püf noktalarını açıkladığımız bu bölüme, şu başlığı vermiştik:

“-ardım”cı Yardımcı Fiil

Çünkü “would”un Türkçe’deki en uygun karşılığı “-ardım”, “-erdim” takısıydı. Fakat bunu belirtirken, şöyle bir not da düşmüştük:

“Tabii ki “would” kelimesinin bu anlamı taşımadığı durumlar da vardır. Yani, Türkçe’deki “-ardım”, “-erdim” takılarıyla “would” yardımcı fiilinin birbirini tamı tamına karşıladığını söylemek yanlış olur. Ancak genel olarak böyle bir uyumun var olduğundan haberdar olmamız, işimizi büyük ölçüde kolaylaştıracaktır.”

Evet!

Şimdi sıra geldi “would” kelimesinin “-ardım”, “-erdim” anlamını taşımadığı durumları açıklamaya.

A) ISRARLI TEKLİF VE ÖZLEM BELİRTEN İFADELERDE

“Would” bazen **ısrarlı teklif** yapmak veya **özlem** belirtmek için de kullanılır. Bu gibi durumlarda “would”un “-ardı”, “-erdi” anlamı taşıdığı söylenemez. Cümle, “keşke” anlamı katan “I wish” ibaresiyle başlar ve “would” kelimesi de fiile “-sa” “-se” anlamı katar.

I wish we would go to İstanbul.

Keşke İstanbul’a gitsek. (Bir özlem belirtiyor.)

I wish you would come with me.

Keşke sen de gelsen. (İsrarla teklif ediliyor, ama kabul edilmiyor.)

B) AKTARILAN CÜMLELERDE (Reported Speech):

“Would” bazen başkasından aktarılan cümlelerde kullanılır. Yani önceki bölümlerde değinmiş olduğumuz “Reported Speech” konusunda da “would” yardımcı fiili rol alır.

Fiillere gelecek zaman anlamı katmak için kullanılan “will” yardımcı fiili, bulunduğu cümlelerin aktarılması durumunda “would”a dönüşür.

Bu durumda, “would” yardımcı fiili **“-ardı”, “-erdi”** anlamı taşımaz. Aktarılan cümlelerde kullanılan **“that”** ile birlikte **“-acağını”, “-eceğini”,** şeklinde tercüme edilir. (Tabii ki cümledeki fiilin durumuna göre **“-acağımı”, “-eceğimi”, “-acağınızı”, “-eceğinizi”, “-acağımızı”, “-eceğimizi”** veya **“-acaklarını”, “-eceklerini”** olarak değiştirmek üzere.)

We **will** help you.
(Sana yardım edeceğiz.)

They said **that** they **would** help me.
(Bana yardım edeceklerini söylediler.)

You **will** have grandchildren.
(Senin torunların olacak.)

My grandmother said that I **would** have grandchildren.
(Anneannem benim torunlarım olacağını söyledi.)

C) TERCİH BELİRTEN CÜMLELERDE

“Would” bazen **tercih** belirten cümlelerde de kullanılır.

Ama bu gibi cümlelerde “would” ile birlikte “rather” kelimesi de kullanılmak zorundadır. Zaten o cümleye “tercih etme” anlamı katan da “rather” kelimesidir. Yani “would” olmadan da “rather” kelimesi kullanılarak tercih cümleleri oluşturulabilir. İsterseniz önce “rather” kelimesinin “would”dan bağımsız olarak kullanılışına bakalım.

“Rather” kelimesi, “oldukça”, “bir hayli” gibi anlamlara da gelmekle birlikte, tercih cümlelerindeki anlamı: “**daha çok**”, “**çok**”, “**daha ziyade**” ve “**ziyade**” şeklindedir. Bir şeyi bir başka şeyden daha çok tercih etmeyi ifade eder. “Rather” kelimesinin geçtiği cümleleri Türkçe’ye çevirirken bu anlamı vermek için “**tercih etmek**” kelimesini kullanmaya gerek yoktur.

I study maths rather than English.

İngilizce’den daha ziyade, matematiğe çalışırım.

İngilizce’den daha çok, matematiğe çalışırım.

İngilizce’den çok, matematiğe çalışırım.

“Rather” kelimesinin bu anlamda kullanımı, Türkçe’yle aynıdır. Sadece kelimelerin cümle içinde sıralanışı tersten yapılmaktadır.

İngilizce’den çok rather than English.

Şimdi gelelim “rather” kelimesinin “would” ile birlikte kullanımına.

“Rather” kelimesi, tercih cümlelerinde “would” ile birlikte kullanıldığında “would”un hemen arkasından gelir. Yani “would rather” ikilisi oluşur.

“Would rather” ibaresinin geçtiği cümleleri Türkçe’ye çevirirken “tercih” anlamı vermek için, **“tercih etmek”** kelimesini kullanmanız gerekir. (“Rather”ın tek başına kullanıldığı cümleleri tercüme ederken böyle bir zorunluluk bulunmadığını hatırlayın.)

Peki cümlede yer alan “would” yardımcı fiilinin o cümleye ne gibi bir yardımı olur?

Cevap önemli:

Tercih cümlelerinde “would” kimi zaman cümleye etki yapar, ona kendi anlamını (“varsayım”, “nezaket” yada “geçmişte yaşanma” anlamlarından birini) katar.

Kimi zamansa cümleye kendinden bir şeyler katmaz; sadece “rather” kelimesinin anlamını destekler. **İşte bu gibi durumlarda “would” kelimesine “-ardı”, “-ardı” anlamı vermek yanlış olur.**

Daha açık söyleyelim: **Tercih cümlelerinde, “would”un cümleye katması gereken (“varsayım”, “nezaket” yada “geçmişte yaşanma” gibi) vurgulardan biri yoksa, “would”un o cümledeki anlamı “-ardı”, “-ardı” değildir.** Orada “would” sadece “rather” kelimesinin anlamını desteklemektedir.

Mesela şu örneklerle bakalım:

I would rather have done my homework yesterday.

devimi **daha çok** dn yapmış **olmayı tercih ederdim.**

Bu cümlede geçmiş zaman vurgusu var. “Yesterday”(dn) ve “have done”(yapmış olmak) ifadelerinden bu açıkça anlaşılıyor. Bu yüzden, “would rather” ifadesinin karşılığı olarak “**tercih ederim**” değil de “**tercih ederdim**” dedik. Yani bu cümlede “would” yardımcı fiili, “-ardı”, “-erdi” anlamını taşıyor.

Aynı cümlenin geçmiş zaman vurgusu taşımayan halini Türkçe’ye çevirelim:

I would rather do my homework.

Daha çok ödevimi yap**mayı tercih ederim.**

Bu cümlede geçmiş zaman vurgusu yok. Bu yüzden, “would rather” ifadesinin karşılığı olarak “**tercih ederdim**” değil de “**tercih ederim**” dedik. Yani bu cümlede “would” yardımcı fiili, “-ardı”, “-erdi” anlamını taşımıyor.

Bir başka örnek cümle:

The teacher said (ğretmen dedi ki):

I would rather be a doctor, than (be) a teacher.

Bir ğretmen (olmak) **den ziyade,** **doktor olmayı tercih ederdim.**

Bu öğretmen, yeniden okuyup doktor olmanın mümkün olması varsayımıyla tercihini belirtiyor. (Yeniden okumak mümkün olsaydı, doktor olmayı tercih ederdi.) İşte bu gibi varsayım anlamı taşıyan cümlelerde “would rather” ifadesinin karşılığı olarak “tercih ederim” değil de “tercih ederdim” dedik. Yani bu cümlede “would” yardımcı fiili, “-ardı”, “-erdi” anlamını taşıyor.

Aynı cümleyi, eğitimine devam eden bir öğrencinin söylediğini düşünün. Ona doktor mu yoksa öğretmen mi olmak istediği sorulduğunda, şöyle desin:

I would rather be a doctor, than (be) a teacher.

Bir öğretmen (olmak)den ziyade, doktor olmayı tercih ederim.

Bu cümlede varsayım yok, gerçekten mümkün olan bir tercih var. Bu yüzden, “would rather” ifadesinin karşılığı olarak “tercih ederdim” değil de “tercih ederim” dedik. Yani bu cümlede “would” yardımcı fiili, “-ardı”, “-erdi” anlamını taşıyor.

Artık “would” konusunu noktalamanın vakti geldi. Okuyucularımıza bir Altın Kural daha sunarak bu bölümü de kapatalım.

13.Altın Kural:

İngilizce’de çok çeşitli yerlerde kullanılan “would” yardımcı fiili, Türkçe’deki “-ardım”, “-erdim” takılarının anlamını taşımaktadır. Türkçe’de bu takıları geçmişte tekrarlanan şeylerden bahsederken, geçmişle yada bugünle ilgili bir varsayım yaparken yada ifademize nezaket katmak istediğimizde kullanıyoruz. İngilizce’deki “would” yardımcı fiili de bu amaçlarla kullanılır. Tabii ki “would” kelimesinin

bu anlamları taşımadığı ve “-ardım”, “-erdim” şeklinde tercüme edilemeyeceği cümle yapıları da vardır: (I)Başkasından aktarılan cümleler, (II)“keşke” anlamındaki “I wish” ifadesiyle başlayan özlem yada ısrarlı teklif cümleleri ve (III)“would” yardımcı fiilinin “rather” kelimesiyle kullanıldığı tercih cümlelerinin bazıları.

Ekler

I did work	: çalıştım	: present simple
I was working	: çalışıyordum	: present progressive
I had worked	: çalışmıştım	: present perfect
I had been working	: çalışmaktaydım	: present perfect progressive

I do work	: çalışırım	: past simple
I am working	: çalışıyorum	: past progressive
I have worked	: çalışmış bulunuyorum	: past perfect
I have been working	: çalışmaktayım	: past perfect progressive

I will work	: çalışacağım	: future simple
I will be working	: çalışıyor olacağım	: future progressive
I will have worked	: çalışmış olacağım	: future perfect
I will have been working	: çalışmakta olacağım	: future perfect progressive
